

არსენალი

საქართველოს
ინფორმაციის
სამსახური

№ 11 (40), 2-15 ნოემბერი, 2007. „კვირის პალიტაკა“. საგზაო-ინფორმაციული ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი

**რაზარვა -
ხელი შეგნიდან**

1425
2007

**სიხი
სიკვდილი**

**მანაღვე მხოლოდ
ერთხელ სდება...**

**თურქეთის
საზღვაო-საჰაერო
ორგანი თავაში**

**მსოფლიო ომების
ნიბორია**

**ბაჰისკარის
ბრძოლა**

„არსენალი“ ნოემბრიდან თვეში ორჯერ გამოვა!

სამხედრო
ბიუჯეტი
შესაშვლ
იზრდება...

6

შენაღვე
შხოლოდ
ერთხელ
ცდება...

8

„შე გაემოვსადა
ჩევი ჩეზერავი...“

14

ცხვი
სიკვდილი

30

განკეგო
წინ!

36

„კალაშნიკოვის“
ნაჯვარი

54

სარჩევი

- კალენდოსკოპი _____
- 4 უცხოური ამბები
მოსაზრება _____
- 6 სტრატეგიული მართვის სისტემა
- 7 სამხედრო ბიუჯეტი მესამედ იზრდება... ბოლო ექვს თვეში
რეპორტაჟი სწავლებიდან _____
- 8 მენადმე მხოლოდ ერთხელ ცდება
ალიანსი _____
- 11 NATO-ს საინფორმაციო ცენტრი რეგიონებში
ტაივითი _____
- 12 ომის მონაწილის მოგონებები
ხელი შიგნიდან _____
- 14 „მე გამოვცადე ჩემი რეზერვი...“
სუვესამსახურები _____
- 17 თურქეთის სუვესამსახურების ორმაგი თამაში
- 20 ცვლტულები რუსეთის სუვესამსახურების ხელმძღვანელობაში
საქართველოს ისტორია _____
- 22 ტაშისკარის ბრძოლა
კონსულტაცია _____
- 24 კვალიფიციური რჩევები
იარაღი _____
- 25 „პიონი“ – ყვალთაზე მსხვილკალბრინანი და თანაც
თვითმავალი
საჭურველი _____
- 30 ცივი სიკვდილი
ჯავშანი _____
- 36 ტანჯეო ნინი
ომების მსოფლიო ისტორია _____
- 41 ქვეითთა როლი შუა საუკუნეებში
ფლოტი _____
- 45 ცუსიმას ბრძოლიდან ჩაკოს ომამდე
- 48 ჯუჯა წყალქვეშა ნავები
კროსვორდი _____
- 51 არსენალტვორდი
განტვირთვის გვერდი _____
- 52 ყვალთაზე ბრწყინვალად ჩადენილი დანაშაულები
„არსენალის“ იარაღის მალაზია _____
- 54 ბულგარული „კალაშნიკოვის“ და ებრაული სამიხნის
წარმატებული ნაჯვარი

არსენალის სვეტი

ჩვენმა ერთგულმა მკითხველმა კარგად იცის, რომ ჟურნალი „არსენალი“ მესამე წელია გამოდის. ამ ხნის განმავლობაში ის არის ერთადერთი სამხედრო თემატიკის დამოუკიდებელი ჟურნალი. ამ პერიოდში „არსენალში“ ბევრი შეცდომაც გაგვაპრვია, მაგრამ ბევრი საინტერესო ჟურნალისტური მიგნებაც გვქონია. ასეა თუ ისე, „არსენალმა“ მუდმივი მკითხველი დიდი ხანია შეეძინა. ერთგულ მკითხველს კი ახალი სურვილი გაუჩნდა, იხილოს და იკითხოს „არსენალი“ არა თვეში ერთხელ, არამედ ორჯერ.

ორ კვირაში ერთხელ ასეთი თემატური ჟურნალის გამოცემა საქართველოში ძალიან რთულია, მაგრამ რედაქცია ითვისისწინებს მკითხველთა სურვილს და ჟურნალი „არსენალი“ ნომბრის თვიდან ორ კვირაში ერთხელ გამოვა.

გვისურვებთ წარმატებები, თქვენთან ერთად!

ირაკლი კლავაშვილი
გიორგი შორაშვილიანი

ყარულაბა!
ხშირია შემთხვევა,
როდესაც ჩვენი მკითხველი სხვადასხვა მიზეზის გამო ვერ ასწრებს ჟურნალის ყიდვას პრესის ჯიხურებში. ამიტომ გირჩევთ, გამოინეროთ „არსენალი“ და მიიღოთ შინ, ყოველი თვის დასაწყისში.
ტელ: 42-43-40

რედაქციის დაუეთხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

ჟურნალ „არსენალის“ ძველი ნომრების შეძენა შეგიძლიათ რედაქციაში

გახუთ „კვირის პალიტრის“ დამატება ©
რედაქციის მისამართია:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
email: arsenal@kvispalitra.com
ჟურნალი გამოდის თვეში ორჯერ

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ბირთვული საბრძოლო ქობინების ტრანსპორტირებისათვის 70 კაცი დაინაჟა

აშშ-ის ტერიტორიის თავზე ბორტზე ბირთვული საბრძოლო ქობინები ბომბდამშენი B-52-ის გადაყვანის გამო დაისადგინა ის პირები (70 კაცი), რომლებსაც ამ საქმესთან უშუალო კავშირი ჰქონდათ. აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების შეთავაზების წარმომადგენელ რიზარდ ნიუტონის განცხადებით, მიხილსა და ჩრდილო დაკოტაში განთავსებულ ბაზებში, სადაზავ აფრინდა ბომბდამშენი, და პარკსელივსა და ლეიზიანაში, სადაც დაეცა, საბრძოლო ქობინებთან მუშაობის წესები უზუსდ დაირღვა. ამის გამო ოთხი თვეცერი ვათავისუფელდა სამეთაურო თანამდებობიდან, დანარჩენებს კი ბირთვულ აარალიან მუშაობა აუკრძალეს. ინციდენტის ვამოიძიებ ცხადყო, რომ ბაზების მოსამსახურეთა გულგრილობისა და საქმისადმი ზერელე დამოკიდებულების შედეგია, რომ B-52-ის ბორტზე ბირთვული ქობინების მქონე რაკეტები აღმოჩნდა. რაკეტები მართლაც უნდა ნაეტრანი ლეიზიანაში, მაგრამ ვაფრინის წინ საბრძოლო ქობინები უნდა დაეხსნათ. ანონიმი წყაროს ინფორმაციით, ნაკვლად იმისა, დაეკვათ ბირთვული ქობინების მონიტორინგის პროცედურები, ბაზის პერსონალმა ვაღწვევტა თავისი „არაფორმალური“ სქემით ემოქმედა. ამისთან, თვითმფრინავის ეკიპაჟს წარმოდგენაც არ ჰქონდა, რომ ბომბდამშენ B-52-ზე სამი ფრთიანი რაკეტა დაეკნა. მთორე დილას თვითმფრინავი ლეიზიანაში ვაფრინდა, მაგრამ ბირთვული ქობინები ექ მხოლოდ 24 საათის შემდეგ აღმოაჩინეს. მომხდარზე ინფორმაცია მასშტაბში ერთი კვირის შემდეგ ვამხარდა.

„ველკანი“ 14 წლის შემდეგ კაერში აფრინდა

კომანია AVRO-ის დამუშავებული ბომბდამშენი „ველკანი“ შეიარაღებულან მოხსნის მე-14 წლისთავზე კაერში აფრინდა. სტრატეგიული რაკეტშიხილი დიდი ბრიტანეთის სამეფო სამხედრო-საჰაერო ძალების შეიარაღებიდან 14 წლის წინ ამოიღეს. რესტავრირებულმა თვითმფრინავმა ვეტრანთა ეკიპაჟით, 20-წუთიანი ვაფრენა განახორციელა, რომლის დროსაც ათას ვირვანკა სტერლინგზე მეტი ღირებულების საწვავი დახარჯა. თვითმფრინავები AERO VULCAN-ები შეიარაღებაში ვასული საუკუნის 50-იან წლებში მიიღეს დანიშნულებით მსგავს VICTOR-ებთან ერთად (VICTOR-ები ფირმებმა HANDLEY PAGE და VALIANT-მა და VICKERS-მა დაამუშავეს). „ამ V“-ს შორის „ველკანი“ ყველაზე ეფექტიანი თვითმფრინავი ვამოღდა. ამ ტიპის ბომბდამშენები შეიარაღებაში ვასული საუკუნის 90-იან წლებამდე რჩებოდნენ და ფოლკლენდის ომში მონაწილეობდნენ. „ველკანის“ ასაფრენი მასა 90 ტონას აღემატება, მაქსიმალური სიჩქარე საათში 1006 კილომეტრს აღწევს, მოქმედების რადიუსი 3700 კილომეტრს შეადგენს, რაც შეიძლება კაერში საწვავის შევსების შედეგად ვახარდოს კიდევ.

რუსეთი Cy-34-ებს შეიხიყიღოს

„რუსეთის სამხედრო-საჰაერო ძალები 2015 წლამდე 70-ზე მეტ Cy-34-ის იყიდოს“, – ვანაცხადა სამხედრო-საჰაერო ძალების პოლკოვნიკმა ალექსანდრ დრობიშევსკიმ. ამჟამად Cy-34 სახელმწიფო ვამოციდის მთორე ეტაპს ვადის. პირველი წარმატებით დასრულდა ვასული წელს. მთორე ეტაპზე, რომელიც 2009 წელს დასრულდება, ყურადღება ვამახვილებულია თვითმფრინავის საბორტე სისტემებსა და შეიარაღებაზე. ამ ეტაპზე ვამოცდლები შეამოწმებენ თვითმფრინავ Cy-34-ის საბრძოლო ვამოყენების ეფექტიანობასაც. სეროულმა Cy-34-მა, რომელიც უკვე ლიეკეის ავიაციენტრშია, მოლოდინს ვადააჟვარა. Cy-34 სიმძლავრით ბომბდამშენს უტოლდება, ხოლო მართვის მხორე კი საფრინტო ვამანადგურებელს. ასეთი აზრი აქვთ რუს სამხედროებს...

მოღარნიზებული F-16-ები იორდანისთვის

იორდანიულ გამანადგურებლებს F-16A-ებს თურქეთის დახმარებით მიღერნიზება ჩაუტარდება. იორდანიული F-16-ები ავებულია გასული საუკუნის 80-იან წლებში. მიღერნიზაციის შედეგად თვითმფრინავები აღჭურვებიან სრულყოფილი რადიოელექტრონული ბრძოლის საშუალებებით და შეიარაღების უფრო ფართო არსებლასაც გამოიყენებენ, მათ შორის საშუალო სიშორის რაკეტას „კაერი-კაერი“ და მართვად „კაერი-მიწას“. იორდანიის სამხედრო-საჰაერო ძალები, ძირითადად, დაკომლექტებულია ამერიკული და ფრანგული წარმოების მანქანებით. იორდანიას ჰყავს 54 გამანადგურებელი F-5E/F და სხვადასხვა სერიის 30 გამანადგურებელი MIRAGE F.1C.

ამერიკელს აღჭურვილობა 100-ჯერ გაუძვირლათ

მეორე მსოფლიო ომის დროს ჯარისკაცის აღჭურვილობა, 2006 წლის ფასების მიხედვით, 170 დოლარს შეადგენდა, 2007 წელს კი მან 17,5 ათას დოლარს მიაღწია. სხვადასხვა პროვოზით, შემდეგი ათწლეულის შუახანებში 28-დან 60 ათას დოლარამდე გაიზარდა. 1941-45 წლების ამერიკელი ჯარისკაცის შეიარაღებაში იყო შაშხანა, ჩაფხუტი, დახვეული მახარა და მათარა. მიუღ ალჭურვილობა, საბრძოლო მარაგის ჩათვლით, 16 კილოგრამს იწონდა. კვიტანამის ომის დროს ჯარისკაცებს ახალი იარაღი მიიღეს, გარდა ამისა, სტანდარტულ აღჭურვილობაში შევიდა ვაჟმანქილუტი და ეკიპირების ღირებულებამ 1,1 ათას დოლარს მიაღწია. ამჟამად ერავსა და ავღანეთში მებრძოლი ამერიკელი ჯარისკაცები აღჭურვილი არიან კომპოზიტური მასალით გაკეთებული ვაჟმანქილუტებითა და ჩაფხუტებით, დამცავი სათვალებით, ცეცხლგამძლე საშოსით, ხელოაიმინებითა და წაღებით, ღამის ხედვის ხელსაწყოებითა და ლაზერული მიზანმარტვნელებით. მათ შეიარაღებაში შედის 80 სავანზე მეტი, რაც საერთო ჯამში დაახლოებით 34 კილოგრამია.

აშშ-მა იაპონიაში რაკეტასწინააღმდეგო კომპლექსი კომპლექსი განათავსა

აშშ-ის შეიარაღებული ძალების მეთაურობამ იაპონიის ჩრდილოეთით მოხილური რაკეტასწინააღმდეგო კომპლექსი განათავსა. იაპონიის თავდაცვის უწყების ანონში წარმომადგენლის თქმით, ამ კომპლექსის იაპონიაში განათავსება ორ ქვეყანას შორის ერთობლივი თავდაცვის შესახებ შეთანხმების ფარგლებში ხდება და უპირველესად მიმართულია ჩრდილო-კორეული სარაკეტო მუქარის მოსაგერებლად. პრეფექტურა აომორისში სამხედრო-საჰაერო ბაზაში განათავსებული მიობილური კომპლექსი მიიღებს რაკეტის გაშვებაზე თანამგზავრულ სიგნალს, ჩატარებს რაკეტის საგარაულო ტრაექტორიის ანალიზს და აშშ-ისა და იაპონიის თავდაცვის უწყებებში ინფორმაციას გადასცემს. ტოკიომ და აშშ-მა ერთობლივი რაკეტასწინააღმდეგო პროგრამის შეტყუება მას შეუძღვ დაიწყეს, რაც ჩრდილო კორეამ გასულ წელს რამენიმეჯერ გაუშვა ბალისტიკური რაკეტები და გამოცდა ბირთვული მუქტი. უსაფრთხოების შესახებ ომშირე შეთანხმების თანახმად, იაპონიის ტერიტორიაზე დაახლოებით 50000 ამერიკელი სამხედრო მოსამსახურეა.

ბულგარეთი ფრანგულ ურინავრებს იყიდის

ბულგარეთსა და საფრანგეთს შორის მიმდინარეობს მოლაპარაკება ოთხი კორვეტი-უინმანინის მიწოდების თაობაზე. „ფრინდის“ ტიპის კორვეტები ვანკუთენილია სანაპირო და სახლავო ზონებში მოქმედებისათვის. მათი პროექტირებისა გამოიყენეს ტექნოლოგიები, რომლებიც შეიმუშავეს „აკვიტანას“ ტიპის ფრეგატების აგებისას (ცნობილია ასევე როგორც FREMM-კლასის ფრეგატები). ამჟამად შეიმუშავებული „ფრინდის“ ტიპის კორვეტების ოთხი მიდიფიკაციის წყალწვეა 1200-დან 2000 ტონამდეა. სახელდობრ რომელი მიდიფიკაცია ანტერესებს ბულგარეთის ფლოტს, ვერავრობით, უცნობია. ამ ტიპის ხომალდები ვანკუთენილია წყლისზედა და სანაპირო სამიზნეების გასანადგურებლად, ასევე შეუძლიათ წყალქვეშა ნაგებისა და მტრის თვითმფრინავების შეტყვის მოგერება.

სპრავაბიულო გაროვის სისტემა

საუკუნეთა განმავლობაში ერთ-ერთი ფუნდამენტური ფაქტორი, რომელიც განაპირობებს სამხედრო მართვის სისტემის პარამეტრებს ან ადრევეს, პოლიტიკისა და სამხედრო სტრატეგიის რაციონალური შეფარდება-შერწყმაა. დაახლოებით 200 წელია ურყევი რჩება აღიარებული პოსტულატი იმის შესახებ, რომ ომი არის ძალიანძვირი მითითებით პოლიტიკის გაგრძელება. მასადაამე, პოლიტიკა არის ერთი მილიანი, ხოლო ომი – მისი ნაწილი, რაც განსაზღვრავს პოლიტიკის პრიმატს, მის უპირატესობას სამხედრო სტრატეგიასთან.

სამხედრო სტრატეგიის შერჩევა თანაბრადაა დამოკიდებული ომის მიზნებსა და არსებულ საბრძოლო საშუალებებზე. ომების უძრავი სიბრძნეა სამხედრო წარმატებისა და კონფლიქტის ესკალაციის თავიდან აცილების მცდელობათა ზღვრულ მზნებს შორისა მოქცევა. ასეთ დროს სტრატეგია სამხედრო შესაძლებლობებსა და მიზნების შესაბამისად მუშავდება.

სამხედრო სტრატეგიის დონეზე უმაღლეს ალტერნატივას წარმოადგენს „გამარჯვება“ ან „დაუმარცხებლობა“. პირველი ვარიანტის იმას, რომ სტრატეგიის მიზანს წარმოადგენს მოწინააღმდეგის შეთარაღებულ ძალებზე გადამწყვეტი გამარჯვება, რათა გამარჯვებულმა შეძლოს განაირადებული მოწინააღმდეგისათვის თავისი პირობების კარნახი. იმ დროს, როდესაც ძალიან შეუარება გამორიცხავს ამ შესაძლებლობას, მხედრობითურმა შედეგმა აირჩიოს „დაუმარცხებლობა“ ვარიანტი – მრავალრიცხოვანი მოწინააღმდეგის გამარჯვებისკენ სრულყოფილი დათრეფა.

სტრატეგიული მართვა ერთ-ერთი ყველაზე ნაკლებდამუშავებული თემა ქართულ პოლიტიკოლოგიასა და სამხედრო მეცნიერებაში. ამიტომ იყო, რომ საქართველოს სამხედრო-სტრატეგიული მართვის სისტემის ორგანიზება საქართველოს უახლესი ისტორიის ერთ-ერთი სამხედრო-პოლიტიკურ სუსტ წერტილს წარმოადგენდა, რასაც მივყავით ხან სამხედრო დამარცხებების, ხან დიდ დანაკარგთან.

ოპტიმალურად ჩამოყალიბებული სამხედრო-სტრატეგიული მმართველობის სისტემის (სსმ) მიწოდებასა ჩვენს ქვეყანას დღემდე სათანადოდ არ აქვს ვაზრებული. არადა, გამარჯვებაში გადამწყვეტი როლი სტრატეგიული მართვის სისტემას ეკისრება.

სსმს უპირველეს ყოვლისა, სრულად უნდა შეესაბამებოდეს საერაული ომებისა და შეთარაღებული კონფლიქტების ხასიათს, რომელიც შესაძლებელია შეცვალოს საქართველო უახლოესი 20-25 წლის განმავლობაში.

კიდევ ერთი აუცილებელი მოთხოვნა, რომელიც შესაძლებელია წყვეტულ ექნას სტრატეგიული მართვის ოპტიმალურ მოდელს – ესაა დემოკრატიული სამართლებრივი სახელმწიფოს ნორმებთან შესაბამისობა. ეს არ გახლავთ პოლიტიკური ახირება, სახელმწიფოს ფუნქციონირებისთვის საჭიროა ყველაზე რაციონალური სისტემის არჩევა.

სსმ-ს უნდა ჰქონდეს შემდეგი ფუნქციები:

- * სტრატეგიული გეგმების შემუშავება და შეთარაღებული ძალების სტრატეგიული, ასევე ოპერაციების ხელმძღვანელობის უზრუნველყოფა და უმაღლესი ერთეული სამხედრო ავტორიტეტების მითითებით სხვა სამთავრო ფუნქციების შეთანხვება გაერთიანებული ან სპეციალური სარდლობების მერ;

- * შეთარაღებული ძალებისათვის სამხედრო-სახელმძღვანელო მითითებების წარდგენა და თავდაცვის სააგენტოების დეტალური სამხედრო გეგმების შემუშავების პროცესში;

- * ერთობლივი სამხედრო დოქტრინების, ასევე სამხედრო განათლების ორგანიზების კოორდინირების საკითხების შემუშავება;

- * თავდაცვის მინისტრის ინფორმირების ორგანიზება და ქვეყნის მრეწველობის მიზილიზების პროგრამების შემუშავება-განხორციელება;

მაგალიტად, აშშ და NATO-ს წევრი რამდენიმე ქვეყნის სსმ-ის ჯაჭვი ასე გამოიყურება: პრეზიდენტი-თავდაცვის მინისტრი-საბრძოლო და სპეციალური სარდლობები. გაერთიანებული შტაბების კომიტეტის თამყდომარე შესაძლებელია ჩართულ იქნეს ამ ოპერატიულ ჯაჭვში პრეზიდენტის ან თავდაცვის მინისტრის გადაწყვეტილებით, ბრძანებებისა და განკარგულებების გადაცემის უფლებით. გაერთიანებული შტაბების კომიტეტის უძლიერეს მხარეს წარმოადგენს ის ფაქტორი, რომ ის არ არის დამამბებული ყოველდღიური ადმინისტრაციული ფუნქციების უზარმაზარი მოცულობით, რაც გაზრდიდა მის სტატუსს სახელმწიფოს ბიუროკრატიაში, თუმც შეამცირებდა მის,

როორც „არმიის ტვინის“, ოპერატიულ-სტრატეგიული გეგმების შემუშავების როლს სსმ-ში.

უნდა გვახსოვდეს, რომ ეს მოდელი მხოლოდ ერთ-ერთია. მოუხედავად მისი უმარავი დადებითი თვისებისა, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის ფაქტორი, რომ ეს სისტემა მორატეგულია კონკრეტული (მაგ. აშშ) ერთეული უსაფრთხოების სისტემაზე, თავისი სამიქლავი სამინისტროებითა და საბრძოლო სარდლობებით. ამდენად, მისი ბრმად გადმოტანა ქართულ სინამდვილეში არ არის გამართლებული.

ზახი უნდა გავხსოვდეთ იმ რეალობაში, რომ სსმ-ში სტრატეგიულ-ოპერატიულ დაზვერვას უადრესად მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება. ამასთან, დაზვერვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს აბოცანად რჩება არა მარტო უცხო ქვეყნის შესაძლებლობების, არამედ მისი ჩანაფიქრის გამოვლენა და შეფასება. უნდა ათავაღისწინებულ იქნეს, რომ დღევანდელი ტექნიკური საშუალებების კოლსაღური შესაძლებლობების მოუხედავად, დაზვერვის სფეროში ადამიანის ფაქტორი კვლავინდებურად უადრესად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს.

აქსიომაა, რომ სწორი გადაწყვეტილების მიღების საუკეთესო უნდა წარმოადგენდეს არა მარტო სავარაუდო მოწინააღმდეგის, არამედ საკუთარი ძალებისა და შესაძლებლობების სწორი შეფასება. შესაძლოა, ასეთი ინფორმაციის მიღება სტრატეგიულ დონეზე არანაკლებ რთულ ამოცანას წარმოადგენდეს საქართველოსთვის, ვიდრე მოწინააღმდეგეზე მონაცემების მოპოვება, რაც ზნირად გამოსწვევლია სამხედრო უწყვეტობა, სახეობა სახელმწიფოში და ა.შ. არსებული შიდაგუფური ინტერესების არსებობით. საკუთარი შეთარაღებული შესაძლებლობებზე ობიექტური და ყოველმხრივი ინფორმაციის გარეშე უმაღლესი სახელმწიფო ხელმძღვანელმა ვერ შეძლებს ადეკვატური სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღებას. ამდენად, საქართველოს სსმ-ში ეს რელი მაქსიმალური ეფექტიანობით უნდა შეასრულოს თავდაცვის სამინისტროს დაზვერვის დეპარტამენტის კვლითიკური სპეციალისტებით დაკომპლექტებული განყოფილებამ (ან თავდაცვის სამინისტროს განჩისპექციის ერთ-ერთმა განყოფილებამ). ასევე, შესაძლებელია ცალკე ჩამოყალიბდეს თავდაცვის მინისტრის აპარატთან, რისი მა-

„მწეობრივი და ეუფექიანი მართვა ცხოვრებისეული აუცილებლობა და ომის წარმოების საუქმელია“.

„სიმა ფა“ – ჩე.წ.ალ-მლე IV საუკუნის ჩინური გრატიკა

გალითც უამრავი მოწინავე ქვეყნის თავდაცვის სისტემა(ში), რომელიც არ იქნება ინტერესებით დაკავშირებული რომელიმე სახეობის ძალებსა და თავდაცვის შესყიდვებთან. ამის ხორცშესახსხელად კი, სულ ცოტა, პროფესიონალი, მცოდნე და გამოცდილი კადრება საჭირო.

საქართველოს შეიარაღებული ძალებისათვის კიდევ ერთ, ჩემი აზრით, მტკიცეული საკითხია სამხედრო პროფესიონალიზმი, რომელიც მხოლოდ დასაქმების ფორმასა და ანაზღაურებას არ მოიცავს.

სსს-ში გაერთიანებული (გენერალური) შტაბი, რა თქმა უნდა, უშიშვნელოვანეში ელემენტია. სწორედ მისი ინტელექტუალური ძალა განსაზღვრავს მის ამ დიდ როლს. ცნობილია, რა უშედეგო იმუშავა სსს-მ სსრ-ში მჭირე მსოფლიო ომის დაწყების წინ და პირველი პერიოდში. ეს გამოწვეული იყო იმ დანაკარგი, რომელიც სტალინის რეპრესიების შედეგად განიცადა მისმა ველაზე ფასულმა კომპონენტმა – ადამიანებმა, რის გამოც თითქმის მილიანად განადგურდა ინტელექტუალური მესსიერება – ნებისმიერი მართვის სისტემის ერთ-ერთი მოვარე ატრიბუტი. ამის მიზეზი გახდა სტალინის იდეის (შეუცვლელი ხალხის ანარქიზმის შესახებ) დამახინჯებული ინტერპრეტაცია. სამუშაოდ, ეს ტენდენცია საქართველოს თავდაცვის სისტემაში დღემდე ფეხმძიმებული, არც არამართლებად აჩინებს „ადამიანური კაპიტალი“ მნიშვნელობას სამხედრო ორგანიზაციებში.

საქართველოს ირვლივ განვითარებული სამხედრო-პოლიტიკური ტენდენციებში ჩამოყალიბებული სსს-ს ანტიმანაბნე თვლის დაზუკვის უფლებას არ იძლევა. ჩვენ ამისთვის არც დროის ფაქტორი გვეწყობს ხელს და არც რესურსები. დღეს, როგორც არასდროს, აქტუალურია საქართველოს სტრატეგიული კულტურის მიმშენებლობა კომპონენტების (ცვლილება და სამხედრო-სტრატეგიული სისტემების დასრულებული ფორმით ჩამოყალიბება).

**პრიგადაის მინერალი,
მინერალური შტაბის
ყოფილი უფროსი
პასხანაბ აბაბანაძე**

სამხედრო ბიუჯეტი მესამედ იზრდება...

ბოლო ექვს თვეში

სამხედრო ბიუჯეტის ხშირი ხორცა საზოგადოების არაერთგვაროვან რეაქციას იწვევს

2007 წლის დამლევამდე ორ თვეში ცოტა მეტია დარჩენილი და ამიტომ უცხარად ჩანს მთავრობის მერ ქვეყნის ბიუჯეტში წლის განმავლობაში ვინ იცის მტრადმტრე ცვლილებების შტანა.

ახალი ცვლილებები, ისიც ძაღზე მნიშვნელოვანი, კვლავ თავდაცვის სამინისტროს ბიუჯეტს შეეხება, – ამჯერად ის 224,5 მლნ ლარით გაიზარდა.

თავდაპირველად, 2007 წლის სამხედრო ბიუჯეტი 513.270.000 ლარით განისაზღვრა. რამდენიმე თვეში პარლამენტმა დაამტკიცა ბიუჯეტში ცვლილებები და თავდაცვის კიდევ 442.100.000 ლარი დეკეტა.

955.370.000 ლარამდე გაზრდილი სამხედრო ბიუჯეტი მართლაც შამიშვლადი იყო, რადგან თითქმის 1 მლრდ ლარით დაფინანსებაზე სულ რაღაც სამი წლის წინ სამხედროები ვერც კი იციტებულენ.

მილიარდიანი ზღვრის გადასალახავად დიდხანს ლობინი არ დასტუმრებიათ. სექტემბრის დასაწყისში მთავრობამ სახელმწიფო ბიუჯეტში ახალი ცვლილების შტანის შესახებ განაცხადა, – ქვეყნის ბიუჯეტის საბაჯეტი ნაწილი 450 მლნ ლარით გაიზარდა, აქედან თავდაცვას 320 მლნ ლარი დეკეტა.

2007 წლის სამხედრო ბიუჯეტი 1.275 მილიარდი ლარის ოდენობით პარლამენტმა ძაღვედ დამტკიცა და ბუერს ნამდილად ეგონა, რომ შეწყველი სამხედრო ბიუჯეტის ზრდა ამით დამთავრა.

შუა ოქტომბერში მთავრობის ახალი წინადადებით სამხედრო ბიუჯეტში კვლავ გაიზარდა 224,5 მლნ ლარით და 1 მლრდ 494 მილიონ 515 ათასი ლარით(!) გახდა.

მელი სათქვლია, დარჩენილ რამდენიმე

ათულ დღე-ღამეში კიდევ მასსრებს თუ არა ხელისუფლება სამხედრო ბიუჯეტის გაზრდას, მაგრამ ფაქტია, რომ ბოლო ექვს თვეში ეს საბუჯეტი მოხდა.

საიცარია თავად სამხედრო ბიუჯეტის ზრდის დანამტკიც, დაწიყო 513 მლნ ლარით და მთავრდება 1,494 მილრდ-ით!

სამხედრო ბიუჯეტის ექვს თვეში თითქმის საბუჯეტი გაზრდას სხვადასხვა ობიექტური მიზეზი აქვს. უპირველესად კი დროის დეფიციტი, – ქართულმა არმიამ უნდა მასსრლოს გადაიარაღება და მომხადება, სანამ ის ახალ ომში ჩაითრევე.

მჭირე მიზეზის კი მძიმე ისტორიული ფაქტორი განაპირობებს, – 2007 წლამდე ქართული არმიას მთავრობა ბიუჯეტის ნარჩენებს თუ არგუნებდა. რასაკერეველია, საჭიროა დაკარგული დროისა და შესაძლებლობების ანაზღაურება და სამხედრო კავკასიის რეგიონში სამხედრო-პოლიტიკური ბალანსის შექნა.

სამხედრო ბიუჯეტის ასე ხშირი ზრდა საზოგადოების არც ისე მჭირე ნაწილს ძაღვედ აღიზიანებს, თუნდაც იმტობი, რომ თავდაცვის სამინისტროს რამდენიმე ყოფილი მღალაჩინოსანი უცხოეთშია გაქეკული და თუკი გამოძიებისთან დახალებულ წყაროებს დაეუყრებოთ, იასინ ჩიხაბატქე არანაკლებ 15 მლნ დოლარის გატანა მასსწრო (სხვა ცნობით, ლაპარაკია 30 მლნ დოლარზეც კი). ბუნებრივია, საზოგადოება ეჭვობს, ხომ არ ვერტილებს სამხედრო ბიუჯეტის არამინიმობრივი ხარჯვა, რაც ეს შემდგომში უსათუოდ იჩენს თავს. გარდა ამისა, სამხედრო ბიუჯეტის ასე ხშირი ცვლილება ფინანსთა სამინისტროს მუშაობასაც აყენებს ჩრდილს.

მინაღმა მხოლოდ პრისხელ ხდება...

ქართველი სამხედრო
ინჟინერები
დანადგავა-განადგავს
სწავლობენ

ზაშურის ახლოს, მტკვრის სანაპიროზე მდებარე საველე ბანაკი დიდად არ გამოირჩევა სხვა საწვრთნელი ბანაკებისგან. ეგაა, რომ აქ, მინდორსა და ტყე-ღრეში, დღე-ღამე დაცოცავენ სამხედროები გრძელი რკინის ჯოხით ხელში და დროდადრო მიწას ჩაჩქიან...

სწორედ ასეთი შთაბეჭდილება შეიძლება დარჩეთ მათ, ვისაც მანამდე მჩაღმეტის მუშაობა არ უნახავთ. არადა სამხედრო პროფესიებიდან მჩაღმეობა იმით გამოირჩევა, რომ ამ ხელისობ კაცი მხოლოდ ერთხელ ცდება...

ეს ნაღმები და ქურევები ქართველმა მინდამებმა აბალქალაქის ყოფილი რუსული ბაზიდან ამოიღეს

ნაღმის კონსტრუქტორები შენაღმეს ერთი შეცდომის უფლებასაც კი არ უტოვებენ, ამიტომ, ალბათ, ვასაგებია, რატომღა შენაღმის საქმიანობა ასეთი სახისაა, მაგრამ მიზნობრივად.

სამხედრო ინჟინრების მომზადების პანაკში სხვადასხვა სამხედრო ნაწილიდან მოვლინებული სამხედრო ინჟინრები მართი განაღმებ-ანაღმებს როდი სწავლობენ, მათ ასწავლიან ხიდების აგებას, გზის გაყენას, რადიაციულად და ბიოლოგიურად დაბინძურებული ადგილების აღმოჩენასა და ლიკვიდაციას, წყლის გაწმენდას (სტატიის ავტორის ჭაიბიდან ამტკუბული და გაველტრული წყლის დაღვევც მოუწია. გერაფერი სამიზნება, თუცა იმის დროს ესეც შეძლება სანატრელი გავიხდეს) და ა.შ.

ქაობის წვალს ვერ რადიოაქტიურობაზე ამონებენ, შემდეგ ფილტრავენ და ისე გვეთავაზობენ დასალევადა-თუმცა-დაღვევისას ქაობის გემოს მიაჩნე გრძნობ...

ჯარისკაცები სიველე პირობებში სწავლობენ მენაღმის პროფესიას

რამდენიმე წული და სანტარი მზად არის

ხიდის დამგებ MTY-20-ს ხუთიოდე ნუთმი შეუძლია 18 მ სიგანის დაბრკოლებაზე საიმიეო ხიდის გაშლა...

„არსენალი“ პოლიგონზე შეყვდა და ესაურა ცალკეული საინჟინრო-ქიმიური ბატალიონის მეთაურს, ვიცე-პოლკოვნიკ და300) ანაბაჰვილს:

„სამხედრო ინჟინრების მომზადებას მილიონ ემიბის დიდი ყრადღება, რომ ქართული მიწა სავსეა სხვადასხვაანარი ნაღმი. ეს სამხელი იარაღია, ამიტომაც აუცილებლად უნდა გვეყვეს პროფესიონალი მნაღმები მათ გასაუწებლად. გარდა ამისა, ჩვენს შესაძლო მიწინააღმდეგეს „ნაღმურ იმში“ აუცილებლად უნდა მივეყვიოთ“, – გვითხრა ვიცე-პოლკოვნიკმა. სხვათა შორის, ამ სტატიის ავტორმა პირველი ინტერვიუ კიდევ ახალგაზრდა ლიტერატ დილი ასაბაშელის 1992 წლის ზაფხულში ჩამართვა, ცხინვალის მისადგომებთან, როდესაც მან ოსების ჩადებული ორი თვითნაკეი ნაღმი (სამლიტრანი მინის ქოლში ჩადებული ტრიტილი) პირველად გააუწებლა.

ველაზე საინტერესო კ, რაც თვალში მოგვება, უცხოური წარმოების ულტრათანამედროვე ტექნიკა გახლდათ, რომელიც სხვადასხვა ტიპის ნაღმის აღმოსაწინად და გასანიტრალეზად გამოიყენება. ძალიან კარგია, რომ ქართველი მწნაღმების განკარგულებაშია ისეთი ულტრათანამედროვე აპარატურა, რომლის მსგავსაც ერავსა და ავღანეთში იყენებენ კოალიციური ძალები. ასეთი აპარატურით უფრო ადვილია მნაღმითა წარმოების ნაღმების აღმოწნა, რომლებიც რუსეთმა უხვად მიწოდა სკარატისტულ ცხინვალსა და სოხუმს.

ირაკლი ალადაშვილი

გასაშლელი ხიდი 60-ტონიან სატრანსპორტო საშუალებებსაც უძლებს...

NATO-ს საინფორმაციო ცენტრი კავშირებს

„საინფორმაციო ცენტრი ნატოს შესახებ“ საქართველოს მასშტაბით განაგრძობს საზოგადოებრივი ტონისძიებების რატარებს. ტონისძიებები მრავალი სახისაა: კონფერენცია-სემინარები სტუდენტებისა და სხვადასხვა ორგანიზაციისათვის, აქციები ქუჩაში, შეხვედრები დიპლომატიურ კორპუსთან და ა.შ. ოქტომბერში ცენტრმა საქმიანობის აქცენტი საქართველოს რეგიონებზე გააერთა, რადგან უაღრესად მნიშვნელოვანია ქართველი საზოგადოება ფლობდეს დეტალურ ინფორმაციას ნატოს შესახებ.

გაეროს დამკვირვებელთა მისია ზემო აფხაზეთში

18 ოქტომბერს, ზემო აფხაზეთის სოფელ აჟარაში ნატოს საინფორმაციო ცენტრის თანამშრომლები გაეროს დამკვირვებელთა მისიის წარმომადგენლებს შეხვდნენ. შეხვედრის მონაწილეებმა, ძირითადად, ისაუბრეს ცენტრის მიერ განხორციელებულ და სამომავლო დაგეგმილ ღონისძიებებზე. შეხვედრაზე ასევე განხილულ იქნა ნატოში ინტეგრაციის გზაზე არსებული საკითხები, არის თუ არა საქართველო მზად ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის წევრობისათვის. ამასთან, ისაუბრეს აღნიშნული პრობლემის გადაწყვეტის გზებზე.

შეხვედრები ზემო აფხაზეთში

26 სექტემბერს, ცენტრის ზემო აფხაზეთის ბურომ სკოლებში შეხვედრები ჩაატარა. საუბრები ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის შესახებ სკოლის მოსწავლეებთან, მასწავლებლებსა და დირექტორებთან გაიმართა. შეხვედრაზე დამსმული კითხვები, ძირითადად, ეხებოდა უსაფრთხოების თემას. ზემო აფხაზეთში მცხოვრებ ახალგაზრდებს, აინტერესებდათ, რამდენად იქნება მათი უსაფრთხოება დაცული საქართველოს ნატოში გაწევრების შემთხვევაში. ცენტრის წარმომადგენელმა ისაუბრა ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის ფუნქციებზე, საქართველოში მიმდინარე რეფორმებზე, სოციალურ და ეკონომიკურ საკითხებზე, ადამიანის უფლებების დაცვასა და ბუნებრივია, კოლექტიურ უსაფრთხოებაზე. შეხვედრის მეორე ნაწილს დისკუსიის ფორმა ჰქონდა, სადაც ცვლად გამოთქვა თავისი აზრი.

5 ოქტომბერს, საინფორმაციო ცენტრმა ნატოს შესახებ ზემო აფხაზეთში, სოფელ ჩხალთაში საორტული ღონისძიება გაიმართა. ღონისძიებების დევიზი იყო „ჯანსაღი საქართველო NATO-ში“. შეხვედრის დასასრულს ორივე გუნდის მეთაურებს დაურიგდათ ცენტრის მიერ გამოცემული ლიტერატურა „ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის“ შესახებ.

საინფორმაციო ცენტრი NATO-ს შესახებ სამომავლოდ გეგმავს საქართველოს რეგიონებში სხვადასხვა სახის ღონისძიებების ჩატარებას. 29 ოქტომბრადან 3 ნოემბრის ჩათვლით საქართველოში გაიმართება NATO-ს დღეები, რომლის ორგანიზატორიც წსორედ NATO-ს საინფორმაციო ცენტრი იქნება.

რთველი კახეთში

14 ოქტომბერს NATO-ს საინფორმაციო ცენტრის კახეთის ბუროს წარმომადგენლები მოხალისე სტუდენტებთან ერთად სოფელ კისისხევის მცხოვრებთა მურმანის დაკრფვასა და დაწურვას შეხმარდნენ. მოხალისეები რთველის მონაწილეებს უხსნიდნენ, რამდენად მნიშვნელოვანია საქართველოს NATO-ში გაწევრება. ამასთან, ცენტრის წარმომადგენლებმა ვაამახვილეს ყურადღება NATO-ს როლზე უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პროცესში. ცენტრის მოხალისეებმა სოფელ კისისხევის მოსახლეობას ფლაერები, ბროშურები და ჟურნალები დაურიგეს. კახეთის მოსახლეობას ჰქონდა საშუალება ინფორმაცია მიეღო ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის მიზნების თაობაზე და აქტუალურ კითხვებზე კომპეტენტური პასუხები მიეცინა.

ომის მოზონაზები

აფხაზეთის ომის საზღვაო ოპერაციების დეტალები

1992 წლის 1-ელ ნოემბერს სოხუმის რადიოტექნიკური პოსტი გადაეცა საქართველოს შეიარაღებულ ძალებს. პოსტმა ფუნქციონირება საქართველოს სამხედრო-საზღვაო ძალების შემადგენლობაში გააგრძელა.

და აი, იმ ნოემბრის ერთ ძალიან ბნელ დამეს (ეს იყო ნოემბრის პირველ ნახევარში), ვახტის ვახსნის შემდეგ, რადიოკატორის ეკრანზე დეაგვიქსირე სოხუმის ყურეში ორი მოზონდილი წერტილი: პულსები და დისტანცია ერთზე იყო – 195 (გრადუსი) – 65 კაბელტოვი (6,5 მილი), მუროზე – 205 (გრადუსი) – 55 კაბელტოვი (5,5 მილი). ოპერატიულმა მორიგემ დამიზუსტა, რომ ისინი იყვნენ რუსეთის სასაზღვაო ხომალდები (ПСКР). უცებ შევინაწი, რომ ერთ ხომალდს მოსცილდა მკრთალი, თითქმის შე-

უმწიკველი წერტილი, და გაემართა მერე ხომალდისკენ, შემდეგ ისევ დაბრუნდა პირველთან, ცოტა ხნის შემდეგ გაემართა მეორისკენ და ასე 3-4-ჯერ. ყველაფერი ეს მოვასწერე ოპერატიულ მორიგეს. შემდეგ წერტილი (სამიხნე) წამოვიდა ჩრდილოეთით, ე.ი. ქალაქისკენ (40 კტ-ში უკვე მკაფიოდ გამოჩნდა), სატვირთო პორტთან ზღვაში დაგეხებულ ტივტივას დასავლეთიდან შეშურა, შევარდა პორტში და ორი **НУРС**-ი გაისროლა (აფეთქების ხმა გაივინე). მერე კატარა გამოვიდა პორტიდან და სრული სვლით გაემართა სამხრეთით. მიუხედავად ჩემგან მითითებული სექტორისა, მესინალები სიბნელეში ვერ ხედავდნენ კატარას. შემდეგ კატარა შეჩერდა და **НУРС**-ები დაუშინა ნაპირს. ახლა ის მესიგნალებმაც დაინახეს. როგორც მე-

ორე დღეს გაირკვა, კატარა ესროდა ე.წ. ვოსდაჩას, სადაც იმ დროს სახელმწიფო მინისტრი გიორგი ხაინდრავა ცხოვრობდა.

ახლა კატარა დასავლეთისკენ წავიდა, შეუქრას 8 კაბელტოვში ჩაუარა და გულაუის მხარეს მიიძალა. დაფიქსირებული პულსები და დისტანციები რუკაზე დაიკრუნე, კატარის სიჭკაზე 30 კვანძი გამოვიდა. ეს იყო **HEBKA**-ის ტიპის წყალქვეშა ფრთიანი კატარა.

ის დროა, როდესაც ზღვა უპატრონოდ გვაქვს მიტოვებული. მიუხედავად სოხუმელი მჭიდვარების მითხრისა, არც ერთი შეიარაღებული გემი ან კატარა არ გვაყვდა, 1993 წლის იანვრამდე სამოსოდ არაფერი გაკეთებულა. აფხაზები (რუსები) როგორც მოეპოვებოდნენ, ზღვაზე ისე დადიოდნენ. ძალიან ხშირად „სტუმრობდნენ“ ტამიშს, რომელიც ტვარჩეულთან სიახლოვის გამო ხელსაყრელი იყო, – ტყე-ტყე, უდაბური ადგილების გავლით ვადიოდნენ ტვარჩელში, რომელიც ჩვენმა ჯარებმა მიატოვეს და რომლის ადუბა ვერ „მოხერხდა“ მთელი ომის განმავლობაში.

1992 წლის ოქტომბერში სეპარატისტებმა ტამიშში სადესანტო ბარაკ **МСБ-12**-ით დესანტის გამოსხმა სცადეს. მთვე თვეში, **ДАНБ**-ს ტერიტორიაზე შეუკლმფერინის დაკლდომის შემდეგ დაკავებულმა ერთმა მფრინავმა განაცხადა (მე-12-ე სკოლაშიან იდგა რუსეთის არმიის **ДАНБ**), რომ ჰაერიდან დაინახა ნაპირიდან მოშორებით, სამრუეთ-ადმოსავლეთისკენ მიმავალი კატარა, ე.ი. ჩენი სანაპიროს გასწვრივ, რა თქმა უნდა, მჭერვარების გადასხმის მიზნით.

ქართული სეინერები ფოთის სამხედრო ნავსაყუდელთან

1993 წლის მარტის შემოტევისას სოხუმის შუქურის ტრაგერსზე გამოჩნდა აფხაზური (რუსული) კატარღების ფლოტი. მათია 7 ერთეულის შემადგენლობით. ბილი მოქმედება ერთი კატარღის შუქურასთან 1 მილზე მიახლოებით შეზღოვდა. ამ დროს ქართულ არტილერიას მათთვის არ ეცვალა, რადგან გუმისის ფრნტზე გაეცხარებულა ბრძოლა მიმდინარეობდა.

აფხაზები (რუსები) ერთ ხერხსაც მიმართავენ: დიდი ბარჯის მფარველობით ზღვაში გამოჰყავდათ კატარღები, რომელთა აღმოჩენა, მათი მცირე ზომის გამო, რადარით დიდ მანძილზე უფიქროსი იყო. კატარღები შეიარაღებული ტყვიამურტყვევებით, C-5 და C-8 ტიპის НУРС-ებით, ზღვიდან ცეცხლს უხსნიდნენ ჩვენს პოზიციებს და ჩვენს კომუნიკაციებზე და ზურგში გადაიღებდნენ.

ასე რომ, აფხაზების ოქმი აფხაზები (რუსები) ზღვაზე უფრო აქტიურობდნენ, ვიდრე ქართველები. თუმცა ქართველებს შეეძლოთ უფრო ფართოდ ემოქმედათ დიდი წყალმწვეთის ტრაულერების გამოყენებით, რადგან აფხაზების ზურგს ამოფარებულ რუსებს არ შეეძლოთ ამკარად თავიანთი დიდი ხომალდების გამოყენება. სამაგიეროდ, საზღვაო მსუბუქი ძალები მაქსიმალურად გამოიყენეს. ქართველებმა მხოლოდ ორი რეიდი ჩაატარეს მოწინააღმდეგის ნაპირებისკენ. 1993 წლის 30-31 მაისს ზღვაში გავიდნენ ბარჯ „კოლორი“, БМ-21-ГРАД-ით, სეინერი „განთიადი“ – შეიარაღებული 2 ДШК-ით, 2 К8ВТ-ით, ЗУ-23 და C-8 კასეტებით, ასევე, ორი კატარღა. სოხუმის შუქურიდან 285 გრადუსზე, 63 კაბელტონის დამორებით დაუშინეს ცეცხლი მოწინააღმდეგის სანაპიროს. ამოჯანის შესრულების შემდეგ ჩვენი არმადა ბაზაში დაბრუნდა. სხვათა შორის, ცეცხლის

გახსნიდან რამდენიმე წუთში გუდაუთიდან „გამოვარდა“ მოწინააღმდეგის ხომალდი და სრული სვლით გამოემართა ჩვენი ხომალდებისკენ. ეს გახლდათ მოწინააღმდეგის „გრიფი“, მაგრამ საზღვაო ბრძოლა არ გამართულა – რაკი დარწმუნდა, რომ ვერ დაეწვოდა, „გრიფი“ უკან დაბრუნდა. ალბათ, ისიც გაითვალისწინა, რომ საცეცხლე სიძლიერით ვერ აჯობებდა ქართველებს. არ უნდა დაგვაფიქვდეს, რომ ამ „გრიფებს“ ბათუმის გემთმშენებელი ქარხანა აგებდა, – მოწინააღმდეგეს „გრიფები“ ჰყავდა, ჩვენ – არა. მთელი წლის განმავლობაში ერთი „გრიფი“ ვერ მიიღეს ჩვენმა სამხედრო მებრძოლებმა.

ჩვენმა კატარღებმა, მოწინააღმდეგის ფლანგზე საცეცხლე ზემოქმედების მიზნით, მთლიან რეიდი გუმისისა-ახალი ბორჩის რაიონში ჩაატარეს.

მოწინააღმდეგეც ჯეროვნად შეაფასა „კოლორის“ ფაქტორი, თვითონაც დააყენა ბარჯა „ბოიფეუ“, „გრადი“ და ზღვიდან გვესროდა. არც რუსების შავი ზღვის ფლოტის ხომალდები აკლებდნენ ხელს, მაგალითად, СКР „СМЕЛЛИВИЙ“, ხოლო გუდაუთაში რეგულარულად შეჭობნდათ საწვავი სოჭიდან, ტუაფუხედან, ნოვოროსისკიდან, სეგასტოპოლიდან.

14 წელი გავიდა აფხაზების ომის დამთავრებიდან და ბევრ კითხვაზე ჯერ კიდევ არ არის გაცემული პასუხი. ან გავცემა კი ოდესმე? რატომ დავმცხვრებით გამარჯვებულ ომში? თუ იმ დღეებს გავიხსენებთ, კიდევ ბევრი კითხვა გავაგონებდა. კერძოდ:

1. რატომ გაუმყრდი გუმისისაზე?
2. რატომ დაკაბრუნეთ გუმისისაზე სამჯერ გადასული ჯარი უკან?
3. რატომ არ ჩავეკეტით ზღვა, როდესაც გავრა ჩვენი იყო და მტერს სოჭიდან გემებით შემოჰყავდა კახაკები და ჩრდილოკავკასიელები გუდაუთაში?
4. რატომ დაეთმოთ გავრა და გზა გავუხსენით მტერს?
5. რატომ არ შევედით ტყვარჩელიში?
6. რატომ არ გადავედით კონტრშეტევაზე 1993 წლის მარტში, როდესაც ფრონტი პრაქტიკულად გახსნილი იყო?
7. რატომ გაეიტანეთ მიმე შეიარაღება და ტექნიკა სოხუმიდან?
8. რატომ არ გავაგრძელებთ ბრძოლა და უკვც დაეთმოთ აფხაზთი? პასუხის გამცემი არ ჩანს.

იმარჯვებს ის, ვისაც სურს გამარჯვება!
ტრისტიან დანელია
27.09.07

მცირე ტრალერი „განთიადი“

1993 წლის 2 ივლისს მოწინააღმდეგე ორი ხომალდით (ერთ-ერთი იყო კატარღი „დაგომისი“) ტანშიში დასწრეს გავალსა. საფრთხის ბრძანებით, 3 ივლისს, დილიდან მცირე ტრალერი „განთიადი“ სკურჩაში დადგა, რომ გაეკონტროლებინა ზღვის ავჯატორია სოხუმსა და ომაშირის შორის.

5 ივლისს ომაშირეში შევიდა საექსპედიციო ხომალდი „ვექტორის“ მებრძოლების, საწვავ-საპრობის მასალებისა და სხვა ტვირთის სოხუმში გადასატანად. 7 ივლისს, დამის 300 საათის შემდეგ, „განთიადი“ გამოემართა გავრა, „ვექტორის“ რომელიც იტყობინებოდა, რომ მას მისვლეს

ორი უცნობი კატარღა და ითხოვდა დახმარებას.

„განთიადი“ „ვექტორის“ შესახვედრად გაემართა. როდესაც მიუახლოვდა „ვექტორის“, მის კაპიტანს მიუცა მითითება, შეეცვალა კურსი და წასულიყო მარჯვნივ, ნაპირისკენ. ამ მანვერის შემდეგ კატარღები ზღვის მხარეს მოექცნენ და „განთიადი“ ცეცხლის გასასხნელად მტერს მანვერების საშუალება მიუცა. როდესაც „ვექტორის“ საჭირო მანძილზე გავიდა, „განთიადმა“ КРВ-ით, ДШК-ით და ЗУ-23-ით ცეცხ-

ლი გაუხსნა მოწინააღმდეგის კატარღებს. მოწინააღმდეგის ორივე კატარღა განადგურდა, „ვექტორის“ მშვიდობიანად მიადგა მისადომს თავისი მუზავრებითა და ტვირთით.

მცირე ტრალერმა „განთიადმა“ კი თავისი საბრძოლო აღონიანის შესრულება გააგრძელა.

მცირე ტრალერი „განთიადის“ ყოფილი მეთაური III რანგის კაპიტანი შ. კობალიანი

„მე გააოცა და ჩემი

ერთი რიგითი რეზერვისტის შთაბეჭდილებები

ავგისტოს დასაწყისამდე მე ერთი უბრალო ფურნალისტი ვასვლიდი. ახლაც კი, გარდა ამისა, ვარ საქართველოს შეიარაღებული ძალების მეთექვსმეტე კადრირებული ბრიგადის, 105-ე ბატალიონის მეოთხე ასეულის, პირველი, ოცეულის წევრების მიერ შერჩეული და სხვების მიერ აღიარებული – „ღვეცნდარული“ ოცეულის რიგითი ელისაშვილი. ხუმრობის გარეშე ვამბობ, ძალიან მეამაყება რეზერვისტობა. კონკრეტულად კი ის, რომ ახლა მცირე, მაგრამ მინც მეტნაკლებად კომპეტენტური სამხედრო მომზადება მაქვს გავლილი და ვიცი, რომ თუ ჩემს ქვეყანას დასჭირდება, მე ერთი გულანთებული მონახლისეობისა და რომელიმე შენერთთან თხოვნით მისვლის პერსპექტივა კი არ მაქვს, არამედ ხუსტად ვიცი, სად უნდა წავიდე, სად უნდა მივაკითხო ჩემს ფორმას, აღჭურვილობას, ჩემს პირად იარაღს და ისიც ვიცი, ვისთან ერთად მომიწევს ბრძოლა. თუმცა ჯერ მივეყვით თავიდან და მეტ-ნაკლებად წვრილად მოგასხენებთ ჩემს რეზერვისტულ შთაბეჭდილებებს.

„ლოკომოტივი“ სტადიონზე შეკრებისა და უკრაინული „ბოვდანებით“ კოჯორში აყვანის შემდეგ პირველი გამოცდა სამხედრო ნაწილში გველოდა, შემდეგ (სამწუხაროდ) ეს გამოცდა მთელ 18 დღეს გახსდებოდა ფონად. გამოცდა კი უსაქმურად ჯდომბა იყო. სამხედრო ნა-

„კომანდოს ჯგუფური ცეკვა“ სასჯელის ფორმა რეზერვისტებისთვის

წილში მისვლისთანავე, არც მეტი, არც ნაკლები, 4 საათი ტყეში გაგვატარებინეს. გულის გამაწვრილებელი 4 საათის შემდეგ გაირკვა, რომ ექიმებს ვეღვლით სამედიცინო შემოწმების გასაჯღულად. მერე კიდევ 3 საათმა შემოწმების მოლოდინში გაიარა. სამედიცინო შემოწმება გამოვინებლად იილი აღმოჩნდა. ყველას მიმართავენ კითხვით: „გაწუხებთ რაზე?“ უმარაველსობამ უკვასუხეთ: „არა“. „ოლიოლი, ძალიან კარგე“, – იყო პასუხი. თუკი ეტყვიდი, რომ რაზე გაწუხებდა, დიდ კვლევას არ იწყებდნენ.

ვეტყვიდნენ, – არა უშავს, 18 დღეს როგორმე გაუძლებო. ამ ზერელე პასუხის ის მოჰკვდა, რომ ასეულში რამდენიმე მართლაც ავადმყოფი ახალგაზრდა გვეყავა, მათ იქ ყოფნას, მათ მომზადებაში ფულისა და ენერჯის დახარჯვას რა აზრი ჰქონდა, გაუგებარია. ერთი უნდა ვთქვა, – ჩემდა სასიამოვნოდ „გაკომისიავება“ პოპულარული თემა არ აღმოჩნდა და უმეტესობა აშკარად მოწადინებული იყო რეზერვი გაეცვლა.

სამედიცინო შემოწმების შემდეგ კარგ ხანს ფორმებს გვირებდნენ, – ისე, ქმრის, ბათინკების, მათარების, ზურგჩანთებისა და „პონჩო“ წოდებული საწიმიარი ლაბადების – (პონჩოზე ქვემოთ ვრცლად მოგახსენებთ) დარიბების პროცესი ლამის 18-დღიანი ვადის დასრულებამდე გაჭიანურდა. პირველ დღეს ლოდინით, რიგში დღითმთა და უსაქმრობით გატანჯულებს პირველი სასიამოვნო სურპრიზი სასადილოში გველოდა. ჩემდა გასაოცრად, სასადილო ნამდვილად NATO-ს სტანდარტის, – ახალგაზრდონტეხული და ძალიან კომფორტული აღმოჩნდა. და რაც მოაგარია, კერძები ხარისხიანი და გემრიელი იყო. უნდა გამოვიტყვი, ჩემნაირი აზიზი მჭამელისათვის ეს ნამდვილი სურპრიზი იყო და მთელი ოცეულისა და გასაკვირად მეც და ჩემსავით ერთი გამხდარი რეზერვის-

დადლილი რეზერვისტები
იაღლუჯაზე სოლოების შემდეგ

ტი უზომოდ ბევრს გვახლებოდათ, მათ შორის ჩემთვის საძულველ წვნიანებსაც კი. მოკლედ, ქება და დიდება ეროვნულ გვარდიას ჯანსაღი, სუფთა და გემრიელი კვებასთვის. თუმცა ორი პრობლემა მაინც იყო: დაუგეგმავა და კატასტროფული სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობები. ჯერ ამ უკანასკნელზე ვთქვათ: იერთო NATO-ს სტანდარტების ყაზარმას, რომელიც სინამდვილეში ყველაზე იაფვასიანი სამშენებლო მასალით, რომ იტყვიან, თათარიანხდა და ამიტომაც ძალზე უხარისხოდ გარემონტებული აღმოჩნდა, ძალზე ცოტა ჩენმა, პირსაბანი და საშხაპე ონკანი ჰქონდა. თავად განსაკუთრებული — ორსართულიანი ყაზარმის მეორე სართულზე ორ ასეულს — 200 კაცზე მეტს — 8 ჩენმა, ათამდე პირსაბანი (ამას კიდევ არა უშავს) და 16 საშხაპე ონკანი ჰქონდა. ამ 16-დან 3 მეორე დღესვე გაფუჭდა, დანარჩენი 5-6 თანდათან მოიშალა. თუმცა ამასაც არა უშავდა, მაგრამ საშხაპეებს აკლდა მთავარი — წყალი, არა მარტო ცხელი, არამედ ცივიც კი. ცხელი წყალი მხოლოდ ჩვენი წამოსვლის წინ „აგვიწვია“. წარ-

ლობა იყო. დიდად თავს არავე იმუხებდა წყალზე ზრუნვით. არადა რეზერვისტთა უმეტესობას სწორედ უწყლობა აწუხებდა და ჩვენი უკმაყოფილების უმთავრესი მიზეზიც სწორედ ეს იყო. მიუხედავად ამისა, ხელმძღვანელობა სტო-აკური სიმშვიდით ისმენდა ჩვენს ჩი-

ვიყო) წნევა არ ჰყოფნიდა. სასაცილო კი იყო, მაგრამ ვაი იმ სიცილს. მეორე პრობლემა დაუგეგმავა იყო, ლამის ქოსური დაუგეგმავა, რომელიც ყველაფერს ეტყობოდა და რომლის გამოც საათობით ტყეში ჯდოდა და ბირჟათა გვეწვედა. ბირჟათა ჩვენ სამხლ-

„პონიოები“ მხოლოდ დეკორატივი ალმოჩნდა

„შეუპოვარი რეზერვისტები“

მოდივნივთ, რა „სამური“ არიმატი იფორთხებოდა ყაზარმა საველე მეცადინეობებიდან ან პოლიგონიდან ორი ასეულის დაბრუნების შემდეგ. ჯანია გვარადეს, თუ ომი იქნა, ცხელ წყალსა და გამართულ საშხაპეს ვინ ოხერია მოითხოვს, მაგრამ ჩვენ ომში ხომ არ ვიყავით?! ყველაზე აღმაშფოთებელი მაინც ბრიგადის ხელმძღვანელობის გულგრი-

ვილს და ყურს არ იბერტყავდა ვითარების გამოსასწორებლად. ჩვენც რაღა დავგრჩნოდა, ებანაობდით ისე, როგორც ვახერხებდით. მძიმე ჰიგიენურ ყოფას კი იუმბრის ეუპირისპირებდით. ახლაც თვალწინ მდგას სენა — პატარა საბაზანოში შეფუჭული ოცი ჩაცუტული კაცი საშხაპე ონკანებით ხელში. ჩაცუტული იმიტომ, რომ წყალს (თუკი

რო ენაზე გადათარგმნით და „ტაქტიკური ბირჟათა“ უწყობდით. მოკლედ, დაუგეგმავობის გამო პირველი 5 დღე ღონინში და რაღაც საბუთებზე ხელის მოწერაში გავხარჯეთ. თავისთავად, საბუთები და მათზე ხელის მოწერაც აუცილებელი იყო, მაგრამ ხომ შეიძლება ყველაზე ერთბაშად ხელის მოწერა?! ჩვენ კი ჯერ ერთ საბუთს მოვაწერდით ხელს, შემდეგ მეორეს და ასე გაგრძელდა 5 დღეს. დაეწვიოთ ეს დალოცვილი დოკუმენტები და ერთ ჯერზე მოვაწერდით ხელს. ეს „გენიალური“ იდეა რატომღაც თავადც არ მოსვლიათ თავში და არც ჩვენს რჩევას ითვალისწინებდნენ. მოკლედ, ამ ხუთ დღეში გავკაჟდით ღროის უსაქმოდ მოკვლაში, კიდევ კარგი, ზოგაერთის წიგნები ჰქონდა წამოდებული და ეს დაგვემარა.

ახლა დადებითზეც ვთქვათ. პირადად მე ძალიან მომწონდა ლამაზად შეკერილი და შეფერილი სამხედრო ფორმა. მართალია, დაუნდობელმა თურქულმა ბათიკებმა ლამის ნახევარი ასეული დააკოვლა, მაგრამ ყოველ დილას ყველა მაინც გულმოდგინედ აპრილებდა. საოცარი განცდა დაგვეყვულა, როცა იარაღი დაგვირთეს, მართალია, კარგად ნაცვით და ნარემონტალი, მაგრამ მაინც საკუთარი ავტომატები. ყველა წუწუნებდა, მოგვედით ამის თრევიით, მაგრამ

სინამდვილეში ყველას მოსწონდა ფორმითა და იარაღით სიარული. ცარიელი იარაღისა და მჭიდების ტარებას კი გაცილებით სჯობდა პოლიგონზე სროლა. 201 ტყვია ვისროლეთ თითოეულმა. თავდაპირველად, ზოგიერთს არაოუ დატენილი იარაღის, არამედ ვაზნების ხელში დაჭერისაც ეშინოდა, მაგრამ მერე ყველას მოსწონდა ავტომატის კაკანი, მიუხედავად იმისა, რომ სანამ „დავაკაკანებდით“, იაღლუჯვას პოლიგონის უღმერთო სიციხეში საშინლად გაგვითანავა. პოლიგონზე სწავლებებს წინ უძღოდა საკვლე მეცადინეობები – სინამდვილეში ასეთი მეცადინეობები ოთახში უნდა ტარდებოდა, აუცილებლად დავის თანხლებით, მაგრამ ეს ფუნქცია ჩვენ არ გვჩინდა. ამბობსაც ელემენტარულ სამხედრო ცოდნას ჩვენი ასეულის ოფიცრისაგან ტყეში ვივლებდით და გუაჯახილად უნდა ითქვას, რომ მის გაკვეთილებს წინი არ დაეღებოდა. ეს იყო ლეიტენანტი გიორგი მულაძე! ჩვენი გაკვირვება გენახათ, როცა გავიგეთ, მხოლოდ 23 წლისააო. დიას, ამ პატარა ბიჭმა მოახერხა 28-38 წლის ასაკის ხალხით დაკომპლექტებულ ასეულში სამავალითო დისციპლინის დამყარება და დიდი პატივისცემის მოპოვება. ღმერთმა უმრავლეს საქართველოს შეიარაღებულ ძალებს მუქლადისთანა ოფიცრება.

ბევრი რომ აღარ გავაგრძელო, ვისწავლეთ ელემენტარული რამები. ის, რის აზროვნამაც, სხვა მიზეზებთან ერთად, აუხანაუთიმი ომი წავგავებინა. იმ „რამებიდან“ მხოლოდ იმ სამს ჩამოვივლი, პირადად მე რომ გამაოგნა და აღმაფრთოვანა. პირველი – „საჩკაობა“ სა-

105-ე ბატალიონის, IV ასეულის პირველი „ღვეგენდარული“ ოცეული

მარტყვიანი იყო. გარდა იმ რამდენიმე რეზერვისტისა, რომლებიც ყოველი საუნების შემდეგ მედპუნქტში გარბოდნენ ვითომდა ცუდად ფონის გამო, უმეტესობა ძალ-ღონეს არ იმუშებდა, რომ არ ჩამორჩენილა მწყობრს. მეორე – მარშ-ნახტომის დროს გამოვლენილი შეუპოვობა. მარშ-ნახტომი აუცილებელი რამ ყოფილა ყველა რეზერვის ბატალიონისათვის. წამოსვლის წინაც ღამის სამ საათზე დაგვაწყვეს და უკუნ დამეში სრული აღჭურვილობით გაუვლიქით გზას. კოჯრიდან იაღლუჯაძე ღამის 40, თუ მეტი არა, კილომეტრი შეუსვენებლად, 6 საათში გავიარეთ. რამდენიმე ფენხნადობის გარდა, თითქმის მთელმა

ბატალიონმა გაიარა ეს მანძილი. ისეთებმაც კი, რომ მეგონა დასაწყისშივე დაეცემოდნენ და წუწუნს მოჰყვებოდნენ. მესამე – სწორედ აქ გავიცანი ბევრი ნაღვი კაცი, ნამდვილი პატრიოტი. არ მეგონა, ამ სიბერეში (29 წლისა ვახლავართ) ახალ მეგობრებს თუ გავიჩინდი, მაგრამ დასტურ ასეა. ჯარში, რეზერვში გავიჩინე მეგობრები, რომელთადაც ახლაც ვმეგობრობ, ჯარის შერეც ვიცი, რომ ვითარების გართულების შემთხვევაში ძალიან გულიან და საიმელო ბიჭებთან ერთად ბძობლა და სამსახური მომიწევს.

დასასრულ, როგორც მკითხველს დაგვარდა, „პონჩოებზე“ ვოქტათ. საწვიმარი ლაბაძე დიდის ამბით დავიკრივეს. ჩვენც გავწივებისთანავე ამაყად მივირგეთ, მაგრამ პაი დედასა, რამდენიმე წუთში ქათმებავით ვიყავით გაწყულნი. „პონჩოები“ წვიმის წყალს ქაღალდზე შეტად ვერ აჩერებდა. კარგი იქნება, თუ ვისაც ეს ევალება, გარკვევს, ვის მოვედა აზრად ასეთი საწვიმრების ყიდვა.

და კიდევ, კარგი იქნებოდა ეროვნულ გეარდას მოემზადებინა უფრო ინტენსიური და კომპეტენტური სასწავლო პროგრამა. ჩემი მიერძალბებული აზრით, რეზერვისტის ტყვიის საწყის სინქარზე უფრო საჭირო და აუცილებელი ცოდნა სჭირდება. თეორიულ მეტად პრაქტიკა, უფრო ინტენსიური პრაქტიკა საჭირო. ხალხი რომ შზად არის თავდადავლული ემსახუროს თავის ქვეყანას და 18 დღის განმავლობაში თავი არ დაზოგოს, ამაში კი თავად დავერწმუნდი.

105-ე ბატალიონი მარშ-ნახტომის დროს.

თურქეთის

საქსამსახურების ორგანიზაციის თაობაზე

სამხრეთ კავკასიაში თურქეთის პოლიტიკა ოლიგანვე ორმაგ სტანდარტებზე იყო და არის აგებული. აფხაზეთის ომში თურქეთს თითქოს ნეიტრალური პოზიცია ჰქონდა, - ის ყოველთვის აღიარებდა საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას და სუვერენიტეტს, თუმცა თვალს სუჭავდა თურქეთში მცხოვრები აფხაზთა დიასპორის აქტიურ მონაწილეობაზე როგორც საქართველოს წინააღმდეგ ომში, ასევე სეპარატისტების საბრძოლო იარაღთა და ტყეა-წაშლით მომარაგებაში. თურქეთის ვეჭვები ამჟამად რეგულარულად შედიან აფხაზეთის პორტებში, ხოლო თურქი ბიზნესმენები (უპირველესად, აფხაზური წარმოშობის), საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების ნებართვებისა და ლიცენზიების გარეშე აქტიურად მონაწილეობენ აფხაზეთის ტერიტორიაზე სეპარატისტების მიერ ორგანიზებულ ბიზნესპროექტებში. ეს აფხაზეთის დე ფაქტო ხელისუფლებას ფინანსურად და მორალურად სერიოზულად აძლიერებს.

საინტერესოა, რომ ჩვენი ხელისუფლება და მასმედია უფრო ხშირად აქცენტს აკეთებს აფხაზეთის რუსი ბიზნესმენებისა და კომპანიების მონაწილეობას სეპარატისტების ბიზნესპროექტებში, თურქეთის ანალოგიური მოქმედებები კი რატომღაც უპასუხოდ რჩება. ამ დროს კი თურქეთი, როგორც მეზობელი ქვეყანა და ნატოს მნიშვნელოვანი წევრი, აღიარებულია საქართველოს ერთ-ერთ სტრატეგიულ პარტნიორად (რაც ნამდვილად ასეა) და მასთან მჭიდრო სამხედრო-ეკონომიკური და პოლიტიკური კონტაქტების გამო საქართველოს საგარეო პოლიტიკა რეკონიში ამჟამად დაუზღაურებელია - სახეზეა ურთიერთობების გაუარესება სომხეთთან, ქურთებსა და ნაწილობრივ საბერძნეთთან.

ამიტომ ჩვენი ხელისუფლება ვალდებულია თურქეთისგან აფხაზი სეპარატისტების წინააღმდეგ უფრო აქტიური პოლიტიკური, დიპლომატიური და ეკონომიკური ღონისძიებების გატარება მოითხოვოს. მეგობრობა ხომ ომშირევია.

თურქეთის საქსამსახურები ყოველთვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებდნენ ამ ქვეყნის გეოპოლიტიკურ ვეჭვებში. საგარეო პოლიტიკაში „აღმოსავლური ემპაიკობის“ გამოყენების ერთ-ერთ ფუნდამენტურ და მიმდევრულ დღესაც ცდილობენ როგორც და შორს გამიხსნეულ პოლიტიკური თამაშები დაეცემოდნენ და განახორციელონ.

თურქები ყოველთვის უაფიფილდენ ჩვენში ბოვიკების კავშირს მათ საქსამსახურებთან, თუმცა გასული საუკუნის 90-იან წლების მეორე ნახევარში მიმდარი ფაქტები უფრო საწინააღმდეგოზე მეტყველებს. 1996 წლის 16 იანვარს თურქეთის საზღვაო პორტ ტრაბზონში ცხრაკაციანმა ტერირისტულმა ჯგუფმა, სადაც აფხაზი ეროვნების ბოვიკები ჰარბობდნენ, ენიმე მუჰამედ ტოკუჯანის მეთაურობით მძევლად აიყვანა ბორან „აერასის“ 221 მგზავრი (სადაც 88 რუსეთის მოქალაქე იყო) და ეკაიპავს წვერი.

მცირე დღესი: მოამბედ ტოკუჯანი (იგივე ტუშუბა, იგივე გაბლია) ეროვნებით აფხაზი, თურქეთის მოქალაქე სამხედრო სპეციალური მომზადება, როგორც სხვადასხვა წყაროები ირკვევა, თურქეთში გაიარა. არის „შეის შამილის შვილიშვილების“ ბოვიკების ჯგუფის ერთ-ერთი ლიდერი და შამილ ბასაევის მხარდამხარ მებრძოლა

საქართველოს წინააღმდეგ. აფხაზეთის ომის დასრულების შემდეგ აქტიურად მონაწილეობდა ჩვენთვის ომებში. რუსეთის საქსამსახურების მტკიცებით, თურქეთიდან ჩვენთვის იარაღი, ძირითადად, მას შეჰქონდა. ამჟამად მისი ადგილსამყოფელი უცნობია.

უნიჭოდ დადგმულთ სპექტაკლი „აერასია“, პანამის ღრღობით მცურავი

საქართველოს პარლამენტი
საგარეო ურთიერთობების
კომიტეტი

ბორანი, ერთ-ერთი რუსული ფირმის დაფარბული იყო და რუსეთ-თურქეთის შორის გადგარულ რისკებს ასრულებდა, - ვადაყვარდა ტურისტები და გაადაქვინდა ტვირთი.

თურქეთის სამხედრო ძალების შეკლმფერენტებისა და საზღვაო ზომადლების ესკორტის თანხლებით ბორანი სტამბოლში ჩაიყვანეს. ზვად ეო ტერორისტებმა ყურბანლისტებს ინტერვიუებო აჩაოორიფეს. ცოტა ვასაკვირი იყო ტერორისტთა ამგვარი თავისუფალი ქცევა. ტერორისტების ძირითადი მოთხოვნა ჩჩრწეოში საომარი მოქმედებების შეწყვეტა და რუსეთის ქალაქ პერეომაისკოში ალავიო მოქცეული ჩჩრწეო სერვეო მეოარის, სალმან რადლევისა და მისი ბოეეეების უბირიო გათავისუფლება იყო. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ბორანის აეეეეებით იმუქრებოდნენ. სამდლიანი მოლაპარაკებების შემდეგ „უსკანური ტერორისტები“ თურქეთის ხელისუფლებას ჩაპაროდნენ. იმ დღეებში მსოფლიო მასმედიის ყურადღების ცენტრში „ავრასიაზე“ მიმდინარე მოვლენები იყო. ტერორისტების რადენიჯერემ ჩაატარეს მქვეალთა საჩერებელი „დახვერტა“, თუმიკა ეს უფრო დიდი სპექტაკლის ერთ მიზანსცენას ჰგავდა. ბორანზე კაცეცი კი არ უცემაო. დასაკვეციელი იყო „ავრასიაზე“ დაუბრკოლებლად იარაღით შეჭრის ფაქტეცნობლია, რომ თურქეთში MIT-ის ნებაროფის გარემუქ ჩიტიცი კი ვერ დაფორენეს და ტერორისტთა თავისუფალი მოქმედება თავიდანვე დიდ ექვს იწვევდა, რაც შემდგომ განთავიარებულმა მოვლენებმა უფრო დაადასტურა.

დაკავებული ცხრა ტერორისტდიან შვიდი თურქეთის მოქალაქე აღმოწნდა (მოთვან მინიმუმ ოთხი ეროვნებით აფხაზი იყო), ხოლო ორი კი რუსეთის მოქალაქე ეროვნებით ჩჩრწეო.

1997 წლის მარტში სტამბოლის სასამართლომ ტოკჯანის ცხრა წლით თავისუფლების აღკვეთა მოუსაჯა, დანარჩენებს კი 7-8 წელი აკამარეს, მათ შორის იყო ერთან ჯუშუმუნიცი, თურქეთის მოქალაქე კინიკური აფხაზი. მის შესახებ ბევრი არაფერია ცნობლიო.

მცირე დროსინი: ერთან აფშუმუნი დიბიბადა 1960 წელს. აფხაზური გვარი — აცუბას. აფხაზეთის ომის ვეტერანი. შამილ ბაბახანის რაზმის აქტიური წევრი. გამიორქოოდა განსაკუთრებული სისხასტიკით. ამჟამად მისი ადგილსამყოფელი უცნობია.

1997 წლის ოქტომბერში ტოკჯანი, სამ სხვა ტერორისტთან ერთად, თურქე-

თის ცველაზე სამხედრო დაცული „იმრალის“ ციხიდან გაიქცა. საინტერესოა, რომ კუნბულზე მდებარე ამ საპრობოლემო, რომელიც 11 კმ-ითაა დამორებული მატერიკის, სასჯელს იხდის აბდულა ოჯალანეც. ანგაზი ტოკჯანის გაქცევიდან მხოლოდ 10 საათის შემდეგ გამოცხადდა, მაშინ როცა მოუწვდილელი იყო. დღემდე უცნობია, ვისი დამხმარეა და როგორ მიახვრენეს ტერორისტებმა გაქცევა. დანარჩენი ხუთი ტერორისტეც მალევე შეიწავლეს — მათ თურქეთისთვის ზიანი არ მოუტყენიათ.

1999 წლის აპრილში ევროპის ერთ-ერთ ქვეყანაში დააკავეს შუპამდე ტოკჯანი, რომელიც კოსოვოში ალბანების მხარეზე საბრძოლველად გამგზავრებას აპირებდა. თურქეთში იძულებით დაბრუნებული ტოკჯანი სტამბოლის ციხეში დიდხანს არ ყოვილა. 2000 წლის დეკემბერში ამნისტიით გაათავისუფლეს.

2001 წლის 15 მარტს სამი ჩჩრწეო ტერორისტეი შეიჭრა სტამბოლი-მოსკოვის რეისის TU-154 თეიომერინავი მგზავრები მიქველად აიყვანა. თეიომერინავის აეეეეებით იმუქრებოდნენ, თუ რუსეთი არ შეუწვევტდა სამხედრო ოპერაციებს და არ გამოიყვანდა ჯარს ჩჩრწეოიდან. ტერორისტების მოთხოვნით ეკიპაჟმა სკრინ საუდის არაბების ქალაქ მედინაში აიღო. ადგილობრივი სპეცსამსახურების მიერ ჩატარებული ოპერაციის შედეგად რუსი ბორტგამცილებელი ოულია ფონიანა და ერთი ტერორისტეი დაღუპნენ. მგზავრები სწრაფად დაბრუნეს სტამბოლში. როგორც შემდგომ გავრკეს, მათ შორის იყო ერთან ჯუშუმუნიცი, რომელიც ფარულად ხელმძღვანელობდა ტერორისტებს. საინტერესოა, რომ მისი გვარი მგზავრებს შორის ოფიციალურად არ ყოვილა დაფიქრებულეო.

ერთი თვის შემდეგ, 2001 წლის 23 აპრილს, უკვე მოპამდე ტოკჯანამ „გამიონინა“ თავი. მისი მეთაურობით ათამდე შეიარაღებული ტერორისტეი შეიჭრა სტამბოლის ხუთვარსკვლავიანი ოტელ „სესიოტელში“ და ტურისტები, ძირითადად, რუსები, მიქველად აიყვანა. მოთხოვნები აქცე ანალოგური იყო — ჩჩრწეოიდან რუსეთის ფედერალური ჯარების გამოყვანა. მეორე დღეს ტერორისტები თურქეთის ხელისუფლებას ჩაპაროდნენ. ერთი თვის შემდეგ გამართულ სასამართლო პროცესზე ტოკჯანამ განაცხადო, მიქველად იმბტომ აიყვანე, რომ თავი დამქლვიდა რუსეთის სპეცსამსახურების აენტების დღეწინგანი. ტერორისტების ძალზე მცირე სასჯელები არაუზენს და მალევე ამნისტიით გაათავისუფლეს.

პუტინის გაპრეზიდენტების შემდეგ

თურქეთის სპეცსამსახურების მოქმედება რუსეთში ფეე-ეს-ბეს განსაკუთრებულ კონტროლზეა აყვანილი. თეიომერინავის გატაცების შემდეგ რუსეთის სპეცსამსახურებმა მტკივნეული დარტყმა მიაყენეს თურქეთის დაზვერვა. რუსულიდან გაძვეეს თურქეთის 30-მდე მოქალაქე, რომლებიც ევგვინტიანლები იყვნენ თურქეთის სპეცსამსახურებთან თანამშრომლობაში.

„მინ გამოზრდილი“ ტერორისტები

საქართველოს ყოფილი პრეზიდენტმა შეგარდნამემ ერთხელ შშიმ დასდლია და რუსეთს პირდაპირ მიახალა, - რასაც აფხაზეთში აკეოთმ, თქვენივე დაგბორნელებათ ჩრდილო კავკასიაშიო.

რუსეთის სპეცსამსახურებთან დაახლოებული ყურნალისტის, ამჟამად კი რუსეთის დუმის დეპუტატის ალექსანდრე ვინამტიის მტკიცებით, ტოკჯანის, ჯუშუმუნის და სხვების თურქეთის MIT-ი აფინანსებდა და ემხარებოდა. მისი ინფორმაციით, რომელიც ხშირად ფეე-ეს-ბეს კაბინეტებშია შექმნილი, ჩჩრწეოის ომების დროს თურქეთში მომზადება გაიარა და საქართველოს ვაჟლით ჩჩრწეოში ჩაყვანა 3-5 ათასი ბოეეეი. გარდა ამისა, „სამხრეებიანი“ ყურნალისტეი ამტკიცებს, რომ MIT-ის ძირითადი დასაყრდენი ტერორისტული ორგანიზაცია არუხი მგლენია“, ვასაკუთრებით ტერაქტების მოწერისა და კლივდაციის ოპერაციების ჩატარების დროს.

2001 წლის 19 აპრილს რუსეთის კონტრდაზვერვის (ფეე-ეს-ბე) ხელმძღვანელობამ ოფიციალურად განაცხადა, რომ მათ აქეთ ფაქტები თურქეთის სპეცსამსახურების მონაწილეობის შესახებ ბორან „ავრასიის“ და თეიომერინავე TU-154-ის (2001 წლის მარტი) საუდის არაბთში გატაცებაში. მათი მთავარი მტკიცებულება ტრამზონში ბორანისა და სტამბოლში ავღლანინების გატაცების შესრულების ხელწევრის ერთმანეთთან შესახება იყო. ფეე-ეს-ბეს მტკიცებით, „ავრასიის“ ოპერაციის ხელმძღვანელობდა თურქეთის MIT-ის ერთ-ერთი მაღალჩინოსანი, სპეცდანიწუნლების რაზმის მომზადების ცენტრ „სოღეირის“ ხელმძღვანელი ერლენო ქლიინანისი. სეროზე მან უზრუნველყო ტერორისტების გემის იარაღით მომარაგება. „ავრასიაზე“ MIT-ის სხვა თანამშრომელიც, სახელად შეუქრო იმყოფებოდა. ფეე-ეს-ბეს მონაცემებით, „ავრასიაზე“ ტერორისტთა შეჭრის მომენტში გემზე თურქეთის მოქალაქე ერთან ჯუშუმუნიცი იმყოფებოდა, რომელიც დაკავშირებული იყო თურქეთის დაზვერვასთან. შემდგომში, ჯუშუმუნიცი ამიცილის სტამბოლში TU-154-ის ბორტზე მყოფ ტყვეებს შორისაც.

შამილ ბასაევმა, რომელიც რუსეთის სპეცსამსახურების „გამოზრდილი“ იყო, ერთ მშვენიერ დღეს პრობლემები შეუქმნა თავის „პატრონებს“, იგივე გაიძვირეს საღმან რალუევმა და სხვა ჩქერმა საეკლეთიურებმა. რუსეთის სპეცსამსახურებმა ისინი გამოიყენეს, შემდეგ კი მოცილეს ფაქტია, რომ ამ კატეგორიის სპეცკონტინენტურ რადაც ეტაპზე ამოვარდება ხოლმე საერთო გვემდინ და კონტროლს აღარ ექვემდებარება.

ანალოგიურად მოქმედებენ თურქეთის სპეცსამსახურებიც. ჩრდილოეთ და სამხრეთ კავკასიაში რუსეთის პოლიციების დასასუსტებლად უარს არ ამბობდნენ სეპარატისტების დახმარებაზე, მათ შორის ჩქერნი და აფხაზი ბოევიკების მომხდებებსა და იარაღით მომარაგებაზე. ეს ბოევიკები ჯერ აფხაზეთში იბრძოდნენ, შემდეგ ჩქერეთში, ბოლოს კი ევროპისკენადა დაიძინენ.

დასასრულ, ჩვენ ფაქტების კონსტატირებას მოვხდენით, დასკვნა კი თავად მკითხველმა გააკეთოს:

1. დღესდღეობაში ფაქტია, რომ ტოკჯანი, ჯუშუნი, გიცა და სხვები

აფხაზეთის ომში რუსეთის საქმეს აკეთებდნენ. ისინი შამილ ბასაევის „ჩქერური რაზმის“ ყველაზე სასტიკო წევრები იყვნენ. ისიც უღავთა, რომ კავკასიის ხალხთა კონფედერაციისა და ბასაევის უკან რუსეთის სპეცსამსახურები, კერძოდ კი გერეუ იღვა;

2. აფხაზეთის ომის შემდეგ იგივე პირები უკვე თურქეთის სპეცსამსახურების „ღროსში“ ქვემ აღმოჩნდნენ და აქტიურად მონაწილეობდნენ რუსეთის ფედერალური ჯარების წინააღმდეგ ბრძოლებაში. საინტერესოა, ყველანი 1992-1993 წლებშივე გადაიბირა MIT-მა თუ შემდეგ მონხა მათი „დავერბოკება“?

სავარაუდოა, რომ აფხაზეთის ომის შემდეგ ტოკჯანმა და ჯუშუნივს რამდენჯერმე გადაკვეთის საქართველოს საზღვარი. ჩვენი ქვეყნის მამხინელი სპეცსამსახურების უძღულებას უნდა მუვანეროთ, რომ ისინი დაუსჯელობა დარჩნენ.

პაზათ გიცა, იგივე „როკი“, აფხაზეთის მუსლიმანთა ლიდერი. „ჩქერური ბატალიონის“ წევრი, ბორან „ავრასიაზე“ „თავდასხმის“ ერთ-ერთი მონაწილე.

გიცა ის-ის იყო სახლიდან გამოიქცა, რომ მის წინ „კრაისლერის“ მარკის ავტომობილი გაჩერდა და ნიღბანმა პირმა ავტომობილი ცეცხლი გახსნა. „როკი“ აღიღებდა გარდაიცვალა. ერთი საათის შემდეგ გუდაურთასთან ახლოს იპოვეს ნახევრად დაშვარი „კრაისლერი“. გიცა აფხაზეთის ვაჰაბიტთა ლიდერი იყო, მისი ბიძაშვილი შამილ ბასაევის ერთ-ერთი ცოლი გახლდათ. გავრცელებული ვერსიით, გიცა ვაჰაბიტური იდეების გამო მოცილეს რუსეთის სპეცსამსახურებმა. სავარაუდოდ, მიზეზი ისიც შეიძლება იყოს, რომ ბოლო წლებში „როკი“ რამდენჯერმე იყო ფარულად თურქეთში, სადაც MIT-მა შესაძლოა, სცდა გადაიბირება, რის გამოც გერეუ-მ მის ერთგულებაში ეჭვი შეიტანა და თავიდან მოცილდა.

მკვლელობა გუდაურთაში

2007 წლის 17 აგვისტოს გუდაურთაში ავტომობილის ჯვრით დაცხრილეს

ბენიკ ალადაშვილი

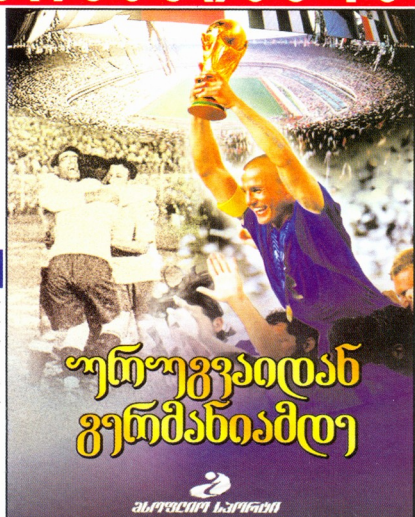
საუკეთესო სარეზერვო

დაბადების დღისა და სხვა დღესასწაულებისთვის!!!

«მეოფლიო სკორტის» ზიზლიოთაქის | ზომი

ურუგვაიდან გერმანიამდე

- პირველად - **ენრიკლოპედიური ხასიათის**
- პირველად - **მსოფლიოს თვრამეტივე ჩემპიონატი ერთად**
- პირველად - **დიდი ფორმეტის, 500 გვერდანი, მთლიანად ფერადი, ლამინირე გულო მავარ ვარეკანში**

ურუგვაიდან გერმანიამდე

ნიზნი, რომლის სჩირდაბა ეომავს

1930-2006 წლების მსოფლიოს თვრამეტივე ჩემპიონატის ისტორია, მასხინ-ტული ქვეყნების მოკლე კონსოტიკურ-გეოგრაფიული დახასიათება, შესარჩევი და ფინალური ეტაპების დაწვრილებითი სტატისტიკური მონაცემები, ჟურნალისტური მიმოხილვები და საინტერესო ფაქტები.

გამოყენებულია 1000-ზე მეტი ფერადი ფოტო და ცაღვე თავი ედუნება ქართული ფესბურთელების მინაწილეობის მსოფლიოს ჩემპიონატების ფინალურ ეტაპებზე.

თბილისში შვიპიკლიათ შუპუპითოთ სახლში მიტანით,

ტელ: 38-26-73; 42-43-40. (მღვა-სარეზერვო)

ასვე მოიპითხეთ წიზნის მღვაზიეშო

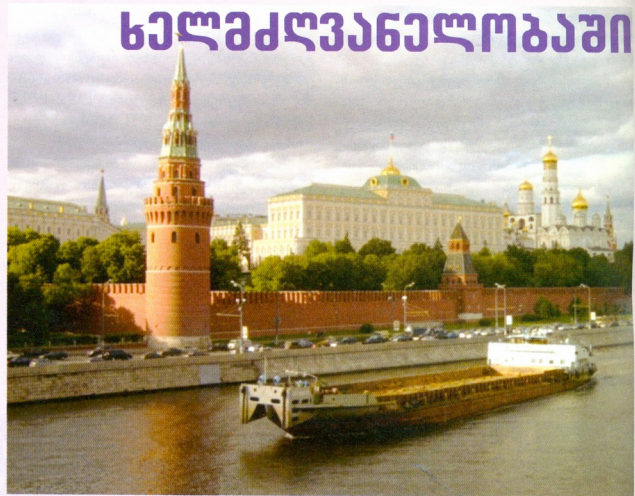
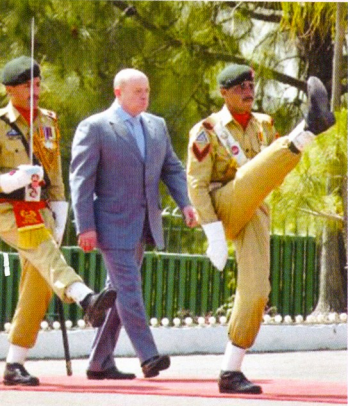

ცვლილებები

რუსეთის სპეცსასხურების...

ხელმძღვანელობაში

2007 წლის 8 ოქტომბერს რუსეთის პრეზიდენტმა პუტინმა რუსეთის საგარეო დაზვერვის სამსახურის დირექტორი, არმიის გენერალი სერგეი ლებედევი მოულოდნელად გაათავისუფლა თანამდებობიდან და დსთ-ის აღმასრულებელ მდივანად დანიშნა. ლებედევი პუტინის პროტექტედ ითვლებოდა – პრეზიდენტად ახალარჩეულმა პუტინმა ის 2000 წლის მაისში დანიშნა ამ თანამდებობაზე. ლებედევის პროზიციას ხელისუფლებაში ექსპერტები ძალზე მყარად თვლიდნენ. ყოველკვირეულმა აუდიენციებმა პრეზიდენტთან და სხვა არაფორმალურმა შეხვედრებმა ლებედევი რუსეთის ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიან პირად აქცია. ვერ კიდევ ორი თვის წინ ლებედევი ძალზე თავდაჯერებული იყო და ერთ-ერთ ინტერვიუში წვეულებიასამებრ მწარედ „უტყინა“ აშშ-ს, ნატოსა და საქართველოს. მაინც რა იყო მისი მოულოდნელი გადაწყვეტის მიზეზი?

შევე გამოიკვთა პუტინის ის გეგმა, რა გზითაც ის ხელისუფლების სათავეში დაიჩინება (ცილილი). სავსებით რეალურია, რომ 2008 წლის ბოლის რუსეთი საპარლამენტო-საპრეზიდენტო ქვეყნად მოგვექცეოდნენ, სადაც გადამწყვეტი პრეზიდენტ-მინისტრის პოსტი იქნება. რუსეთში საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ პუტინმა, შესაძლოა, პრეზიდენტის საყარბელში გადაინაცვლოს, ამიტომ ცილილის მომავალ პოლიტიკურ ბატალიებს მომზადებული

შეხვედეს და პოზიცია უფრო განიმტკიცოს. პირველ რიგში სურს სპეცსასხურების და ძალოვანი საშინისტროების ხელმძღვანელებად ერთგული და მისგან დაჯავლებული ახალი კადრები დანიშნოს. ამ მიზანს ემსახურებოდა რუსეთის საგარეო დაზვერვის სამსახურის უფროსის ლებედევის გათავისუფლება და ამ პოსტზე რუსეთის ყოფილი პრეზიდენტ-მინისტრის მიხეილ ფრადკოვის დანიშვნა. მაინც ვინ არის რუსეთის „პირველი მშვერავი“?

მცირე დღისძი: მიხეილ ფრადკოს ძე ფრადკოვი დაიბადა 1950 წლის 1-ელ სექტემბერს, რუსეთში, კუიბისევის ოლქის სოფელ კურუმში; თადარიგის პოლკოვნიკი. 1972 წელს დაამთავრა მოსკოვის ჩარხმშენებელი ინსტიტუტი. 1973 წელს დაინიშნა ინდოეთში საბჭოთა საელჩოში, ეკონომიკური მრჩეველის აპარატში. 1975-1991 წლებში მუშაობდა სსრკ-ის საგარეო-ეკონომიკური კავშირების სახელმწიფო კომიტეტში სხვადასხვა თანამდებობაზე. 1991 წლიდან მცირე ხნით დიპლომატურ სამუშაოზე იყო. 1992-1998 წლებში იყო რუსეთის საგარეო ეკონომიკური კავშირების მინისტრის მოადგილე შემდეგ მინისტრი. 1999 წელს დანიშნეს რუსეთის ვაჭრობის მინ-

ისტრად. პუტინის პრეზიდენტად გასვლისთანავე, 2000 წლის მაისში, დაინიშნა რუსეთის უშიშროების საბჭოს მდივნის პირველ მოადგილედ. 2001 წლის მარტიდან რუსეთის ფედერალური საგადასახადო პოლიციის დირექტორია. 2003 დანიშნეს რუსეთის წარმომადგენელად ევროკავშირში. 2004-2007 წლის ოქტომბრის დასაწყისამდე იყო რუსეთის პრეზიდენტ-მინისტრი. 2007 წლის 8 ოქტომბერს პუტინის განკარგულებით დაინიშნა რუსეთის საგარეო დაზვერვის სამსახურის დირექტორად.

ერთი შეხედვით, ფრადკოს სპეცსასხურებში მუშაობის გამოცდილება არ აქვს, თუმცა ნიშნდობლივია პუტინის სიტყვები, რომელიც მან 2007 წლის 19 ოქტომბერს, ფრადკოვის ახალ სამსახურში წარდგენისას თქვა: ფრადკოვი წლების მანძილზე, სამსახურებრივი მოვალეობიდან გამომდინარე, დაზვერვის საქმიანობის კურსში იყო და პირადად იცნობს ამ სამსახურის მადალჩინისხნესო. მართლაც, თუ ვერა-დლებით წაუკითხავი ფრადკოვის ბიოგრაფიას, დავრწმუნდებით, რომ ის წლების მანძილზე ან თავად იყო მშვერავი დიპლომატი, ან თანამშრომლობდა ვერ კავებუსთან, შემდეგ რუსეთის დაზვერვასთან.

რუსეთის სპეცსამსახურებში სხვა საკადრო ცვლილებებიც არის მოსალოდნელი. არაა გამორიცხული, პუტინმა თავისი დიდი ხნის პრიტყე, რუსეთის უშიშროების ფედერალური სამსახურის უცვლელი დირექტორი, არმიის გენერალი ნიკოლაი პატრუშევიც გაწვიროს. ამის მიზეზი ის უნარმაზარი ძალაუფლებაა, რაც პატრუშევიც ხელში ჩაიგდო. ამჟამად რუსეთის შიდა „პოლიტიკური პოლიცია“ (როგორც ფე-უ-სე, ასევე რუსეთის შინაგან საქმეთა სამინისტრო), ფაქტობრივად, მას ემორჩილება. პუტინის კი არ უყვარს კონკურენტები.

ოქტომბრის დასაწყისში რუსულმა გაზეთმა „არგუმენტი“ და ფაქტი“ გამოაქვეყნა რუსეთის უშიშროების ფედერალური სამსახურის დირექტორის, გენერალ ნიკოლაი პატრუშევის ინტერვიუ, სადაც საქართველოს სპეცსამსახურების ახალი ბრალდებები წაუყენეს.

პატრუშევის ეს საცხადლო ინტერვიუ სხვა, პირველ მთხანასც იხსავდა — ის ცდილობს რუსეთის პრეზიდენტს დაუმტკიცოს ერთგულება, პროფესიონალიზმი და სართო მტრის წინააღმდეგ ბრძოლაში მისი პერსონის შეუცვლადობა.

რუსეთის მთავარი კონტრინფორმაციის შეტყვის ობიექტი, ჩვენი ქვეყნის გარდა, აშშ, დიდი ბრიტანეთი, პოლონეთი და ბალტიისპირეთის ქვეყნები იყვნენ. ერთი შეხედვით პატრუშევიც რუსეთის ინტერესებს იცავს, სინამდვილეში კი მას თავისი ტყვეის გადაჩრება უფრო სურს და ცდილობს გამოვიწიოს ბრალდებებით და მიღწევების გაბუკებით პოსტი უფინანსროს.

ამ ინტერვიუმ დიდი რუხინანი გამოიწვია მსოფლიოს წამყვან მასმედიაში. რუსეთის მთავარი სამიზნე თითქმის ამ შეუცვლადობაშილოდ NATO-ს წევრ ქვეყნებს ამჟამად საქართველოც დაემატა. რით დამსახურა ჩვენმა ქვეყნამ ესოდენ „დიდი პატივი“? პატრუშევიც, რომელიც რუსეთის ხელისუფლების აზრს გამოხატავს, საქართველოს სპეცსამსახურებს აშშ-ისა და დიდი ბრიტანეთის სპეცსამსახურების მიერ რუსეთის წინააღმდეგ დაგეგმილ ოპერატიულ-აგენტურულ ოპერაციებში აქტიურ მონაწილეობას აბრალებს. რუსეთში ყველაზე მეტად მაინც დიდი ბრიტანეთის დახვეწილი არიან გაიზნაჩენული და მას არც მალევე. პატრუშევიც „კითხვები“ არ დაიშურა ბრიტანელი „ჯეიმს ბონდებისთვის“; რუსეთის შიდა-პოლიტიკურ სიტუაციაში ჩარევა, ყველაფრის მკადრებელი ვერავი სპეცსამსახური,

მანტაისტიები, დამნაშავეთა მფარველები და ა.შ. პატრუშევიც იქვე პოლიონეთის, საქართველოს და ბალტიისპირეთის ქვეყნების სპეცსამსახურებს გადასწავდა და „უფროსი“ პარტნიორების სადახვეწილი დავალებების შესრულება დასდო ბრალად. თურმე ამ ქვეყნების ტერიტორიაზე ცდილობენ რუსეთის მოქალაქეების გადაბირებას და მათთან აგენტურული კავშირის დამყარებას.

საერთოდ, როდესაც ქვეყნები სტრატეგიულ პარტნიორებაზე შეთანხმებიან და რომელიმე სამხედრო-პოლიტიკურ ბლოკში გაერთიანდებიან, ეს მათი სპეცსამსახურების კოორდინირებულ მოქმედებებსაც გულისხმობს. რატიმ უკვერის რუსეთის ხელისუფლებას თუ ნატოს წევრი ქვეყნების (ამ შემთხვევაში აშშ-ის, დიდი ბრიტანეთის, პოლონეთის, ლატვიის, ლიეტუვის და ესტონეთის) სპეცსამსახურები ერთად გვემკვინ ოპერატიულ-აგენტურულ ოპერაციებს?

თუ საქართველოსთვის ვერატილანტიკურ სტრატეგიურებში გაწევრება სტრატეგიული მიზანია, ეს ავტომატურად გულისხმობს მისი სპეცსამსახურების სტრუქტურის, მუშაობის ფორმებისა და მეთოდების მაქსიმალურ მახლგებას საერთაშორისო მითხებთან. ვანა რუსეთის სტრატეგიული მოკავშირეების სპეცსამსახურები (სომხეთის, ტაჯიკეთის, ბელარუსის და სხვ.) არ მოქმედებენ ერთობლივად? სომხეთის სპეცსამსახურებიც საკმაოდ აქტიურად მოქმედებენ საქართველოს ტერიტორიაზე და მოიპოვებენ ოპერატიულ-აგენტურულ ინფორმაციას თურქეთისა და აზერბაიჯანის შესახებ, რომელსაც შედეგ რუსეთის სპეცსამსახურებს გადასცემენ.

პატრუშევის თქმით, საქართველოს სპეცსამსახურები კრიზისალურ სამყაროსთან „შეკრულან“ და ასე, ლეუტში დასდევენ „საცივად“ რუს სამხედროებს „დასავერბოვებლად“. დეზინფორმაცია კარგია, მაგრამ სინდისიც ხომ კარგი საქონელია? რუს გენერალს საქართველოს სპეცსამსახურების ამგვარი მოქმედების ერთი კონკრეტული შემთხვევა ხომ მაინც უნდა

დავსახლებინა ბრალდების დასამტკიცებლად? მისი განცხადება სრულიად არარეალურია, რადგან ქართველ კრიზისალურადი მწიფილი რუსეთის ტერიტორიაზე მოქმედებს და შეუძლებელია მათი საქართველოდან მართვა. პირიქით კი ნამდვილად ხდება, — მრავალი ფაქტი დასტურებს, რომ რუსეთის სპეცსამსახურები თავდაკონტროლებენ ქართულ, ჩეჩენურ, აზერბაიჯანულ და ა.შ. კრიზისალურ სამყაროს. სამგვირვად, თავისი უწყების „მღწვევები“ არ დაიწვებია პატრუშევიც. ბოლო ოთხ წელისწამდე უცხოეთის დახვეწილი 270 კადრის თანაშრომელი და 70 აგენტი გამოვადიონეთი, — წაიტრანაზა რუსმა გენერალმა. მისი ინტერვიუ საცრავად წაავადა ანდროპოვის პერიოდის „კავშირებულო სიცალიზმის“ პერიოდის შეფასებებს. ერთი განსხვავებით, — „იმპერიალიზმის აგენტების“ მავივრად რუსეთის ხელისუფლება საქართველოში, ნატოსა და არასამთავრობო ორგანიზაციებში ხელავს მთავარ მტერს.

პატრუშევის არც ერთი ფაქტი არ მოუყვანია საქართველოს სპეცსამსახურებისთვის ბრალდებების წაყენების დროს. ჩანს, მისი ინტერვიუ ერთიანი დეზინფორმაციული გეგმის ნაწილია, რომელიც რუსეთის მოსახლეობის იმ დიდ ნაწილზეც გათვლილი, ვინც კვლავ ფელისტ მტრებთან ძველის აღდგენაზე ოცნებობს. პატრუშევის ინტერვიუდღე ერთი დღით ადრე ძალზე საინტერესო მონაცემები გამოქვეყნდა რუსულ საიტებზე. ოური ლევადას ანალიტიკური ცენტრის მიერ ჩატარებული გამოკვლევის შედეგად ირკვევა, რომ რუსეთის მოსახლეობის 42% იმთხვევა სპეცსამსახურების ამჟამინდელ საქმანობას, ხოლო 50%-ს მამინა, რომ რუსეთის სპეცსამსახურების მოქმედებები და ბოუეკტი კიდევ უფრო უნდა გასაფუძვლდეს.

პატრუშევის დეზინფორმაციული ინტერვიუს უსწრავესადა გამოუხმარა საქართველოს „დიდი ქომაგი“ და „ეგობარი“ რუსი ურნალისტი მიხეილ ლეონტიევი. მიხვან, რომელიც რუსეთის სპეცსამსახურებთან დაახლოებულია და ფეკვლებს მათთან უფისონში მოქმედებებს, ძნელია რამე გავიყრიდეს. თუმცა ამ შემთხვევაში ლეონტიევიც თავის თავს აჯობა. მისი სიტყვებით, საქართველოს, პოლონეთსა და ბალტიისპირეთის ქვეყნებს არ შეეძლება საკუთარი ეროვნული ინტერესები ჰქონდეთ, რადგანაც თურმე ისინი ამისთვის არ არიან შექმნილი. სწორედ ამხე იტყვიან: ჩემი შენ ვითხარა, გული მოგაკალით.

პუტინის არ უყვარს კონკურენტები — პატრუშევიცა ერთად

სწორედ ამ ველზე გაიმართა ტაშისკარის ბრძოლა

ტაშისკარის ბრძოლა

გიორგი სააკაძე

1578 წლის 2 ანვარს ოსმალებმა ირანის წინააღმდეგ ლაშქრობა დაიწყეს. სულთანმა კავკასიის დასავლეთკარავად სარდალი ლალა უსტაფა-ფაშა გამოგზავნა, რომელმაც 1578 წლის აგვისტოში დაიპყრო სამცხე-საათაბაგო და თბილისი აიღო. კახეთის მეფე ალექსანდრე II-მ ლალა უსტაფა-ფაშას მორჩილება გამოუცხადა და ყოველწლიური ხარკი იყოსნა. კავკასიისათვის ირან-ოსმალეთის დაპირისპირების ერთი ეტაპი 1590 წლის ზავით დასრულდა. ირანის შაჰი აბას I იძულებული გახდა თურქ-ოსმალეთის კავკასია დაეთმო.

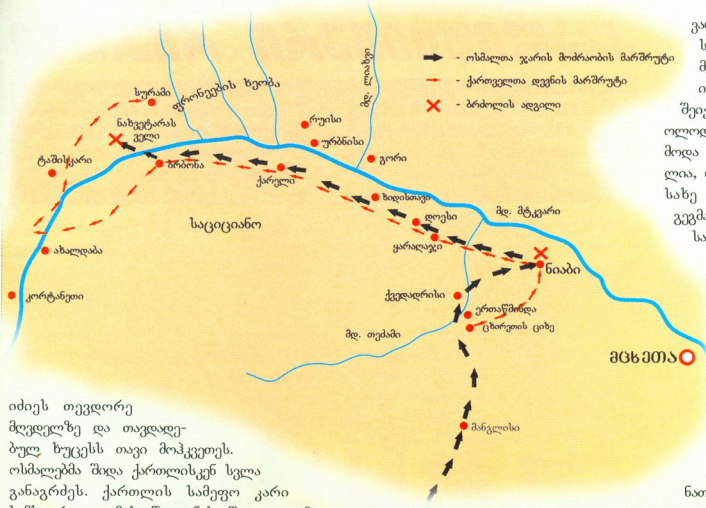
1603 წელს ირანმა ომი გამოუცხადა ოსმალეთს და დაკარგული ტერიტორიების დაბრუნება სცადა. აბას I-მა ერევნის ციხე აიღო, ხოლო 1605 წელს ურბის ტბასთან სასტიკად დაამარცხა ოსმალები. აღმოსავლეთ კავკასიაში კვლავ აღდგა სეფიანთა გავლენა. სამცხე-საათაბაგოს მმართველები შეეცადნენ ახალი პოლიტიკური ვითარე-

ბით ესარგებლათ. სამცხის ათაბაგის ქვირემა, სიმონ I-ის ასულმა ელენემ თავისი ვაჟი, მცირეწლოვანი მანუჩარი ირანის შაჰთან გაგზავნა. 1608 წლის მარტოვლს ქართლის სამეფოსა და ირანელთა ჯარის დახმარებით ელენემ ახალციხიდან ოსმალები განდევნა და ქალაქი დაიკავა. სულთანმა სასწრაფოდ დიდი ჯარი გამოგზავნა სამცხე-საათაბაგოში. ამ ლაშქარში ადგილობრივი თურქი ფაშების გარდა, მონაწილეობდნენ ყირიმელი თათრები, რომელთაც ქართული წყაროები „მელის ტყავისათა“ სახელით მოიხსენიებს.

1609 წლის მაის-ივნისში სამცხეში თავი მოიყარა საკმაოდ მრავალრიცხოვანმა თურქთა ჯარმა. ქართლის სამეფოს მესვეურნი ეგვობდნენ, რომ ეს შემოსევეითი არ იყო. შესაძლოა, თურქებს სამცხეთოს გადახლის მიზნით მარბიული ლაშქრობა დაეწყო ქართლში, როგორც ირანის მოკავშირე ქვეყანაში. ამასთან, ეს იქნებოდა პასუხი ქართლის მეფის სამცხე-საათაბაგოს საქმეებში ჩარევებზე. ლუარსაბ II თავის საზოგადოებრივ ხელშეწყობაში – ცხიროეთის ციხეში გამაფრდა, ხოლო თავისი ორი სარდალი, არალი და ზაქარია, ქართლის სამეფოს საზღვრების მსაჯულად გაგზავნა. შუბოსევის შემთხვევაში, მათ უნდა შეერყნებინათ მტერი, რაც საშუალებას მისცემდა მოსახლეობას გამაფრებულ ადგილებში გაიხიზნულიყო, ხოლო სამეფო კარს სამხედრო საზღადისი დაეწყო.

1609 წლის ივნისში ოსმალია ჯარი

უკერდად შეპიჭირა ქართლში. მტერი საკმაოდ მოხერხებულად მოქმედებდა. თურქებს დრო უქმდებოდა არ დაუკარგავო. ისინი თითქმის ყველა საიდუმლო ინფორმაციას ფლობდნენ – საღ იძულებულიდნენ დარაჯად მდგარი ქართველები, საღ იყო დაბანაკებული მუყეფ. სამეფო კარი და ა.შ. ასეთი ინფორმაციის შერგოვება ვაშუშური ქსელის გარეშე შეუძლებელია. ეს გვაფიქრებინებს, რომ ოსმალებს გარდა ჯარის შეკრებისა, საღაზვევრო სამუშაოებაც უწარმოებიათ. ამ ცნობების წყალობით მოახერხეს თურქებს გვერდი აეღლით არაოლისა და ზაქარიას რაზმებისათვის და მანგლისის მისდგომოდნენ. მტერმა სასტიკად დაარბია მანგლისი და მისი მიმდებარე ტერიტორიები. აღავით დატვირთულმა თურქებმა გეზი ცხიროეთის ციხისაკენ აიღეს, საღაც მუყეფ ლუარსაბ II ეგულეობდათ. ოსმალია განზრახვით, საჭირო იყო მეფის რეზიდენციაზე ფარული მისვლა, რომ ლუარსაბ II-ს გაეცევა არ მოეხსრო. სოფელ კველეთასთან ოსმალებმა მუდელით თვედლორე შეიპერეს. სოფელ გოსთბებესთან მისვლისთანავე თურქებმა ხუცესის ფარული გზით ცხიროეთამდე შეგზოვრება უბრძანეს. თვედლორე მუდელმა მტერს გზა აუხანდა და ცხიროეთის მაცერი მდინარე თემის სოფელში სოფელ ქვენადლოსაკენ წაიყვანა. თურქები გვიან მიხედნენ მუდელის განზრახვას. მტერი ღრმად იყო შესული თემის სოფელში, ცხიროეთის ციხისკენ გამობრუნებას აზრი არ ჰქონდა. გამძებნარებულმა ოსმალებმა შური

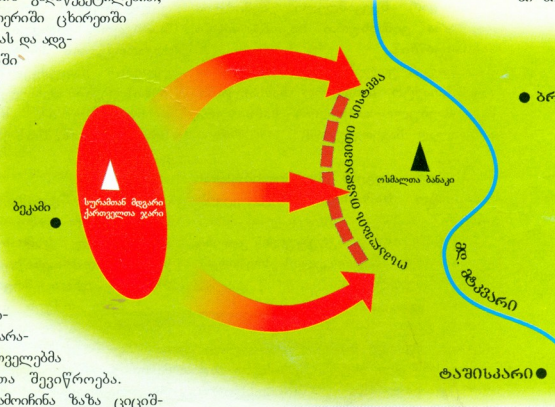
იძიეს თედორე მღვდელმწივე და თადეუ-ბულ ხუცესის თავი მოკვეციეს. ოსმალებმა შიდა ქართლისკენ სვლა განაგრძეს. ქართლის სამეფო კარი სამხედრო გეგმის შედგენას შეუდგა. იმ დროისათვის ღღერასაბ II-სთან იმყოფებოდნენ ცნობილი სარდლები გიორგი სააკაძე და ზაზა ციციშვილი. მტრის წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზებას სათავეში ჩაუდგა გიორგი სააკაძე.

დასწყის ეტაპზე სააკაძის სამხედრო გეგმა ოთვალისწინებდა: I – ქართლის სამხედრო პოტენციალის სრულ მობილეთაცვასა და II – მტრის შეჭრების ძირითადი ძალების მოსულობაზე. სამეფო კარმა შიგრიკები დაუზავნა ამილახვარს, მუსხანაბაძის, ქინის ერისთავს, თბილისის ორანელ ციხისთავს და სვაგანებო მობილეთაცვისაკენ მოუწვია. ამ რაოდენობის ვარის შეკრება მოკლე ხანში შეუძლებელი იყო. გიორგი სააკაძის გეგმის მიხედვით, ეს ძალები გადააწყვეტ ბრძოლაში უნდა გამოეყენებინათ. სარდლობის გადაწყვეტილებით, მტერზე პირველი იერიში ცხიერიშო მუყესთან მყოფ ამაღას და ადე-ილობრიე სოფლებში შეკრებილ 400 მეომარს უნდა მიეტანა. ამასობაში დასახმარებლად მოვიდა ბარათაშვილი თავისი რაზმით. ქართველებმა მტრის გზა გადაუკეტეს სოფელ ნიაბის ბოლოს, სხერტის ჭალაში. მიუხედავად ძალიან არათანბრობისა, ქართველებმა მოახერხეს თურქთა შევიწროება. ბრძოლაში თავი გამოიჩინა ზაზა ციციშ-

ვილმა. მან ერთ-ერთი თურქი სარდალი სიციცხლეს გამოსალაზა, მოკლული სარდლის თავი კბილებით დაიჭირა და კვლავ ოსმალებს შეურტა. ამასობაში ბრძოლის ველზე შემოიჭრნენ აბაღლი და ზაქარია თავიანთი სამხედრო ნაწილებით. მტერმა უკან დაიხია, მართალია, აბაღლი და ზაქარია ბრძოლის ველზე დაეცნენ, მაგრამ მათმა მოულოდნელმა გამოჩენამ თურქებს თავზარი დასცა. ოსმალებმა ვერ ყარაღაჯისკენ, შემდეგ კი ლეჩისსკენ დაიხიეს. აშკარა იყო, თურქები ქართლიდან გასვლას ცდილობდნენ. რა გზით მოხდებოდა ეს, ვერ კიდევ გაურკვეველი იყო, მაგრამ ერთმა მოულოდნელმა ფაქტმა კიდევ უფრო დაამძინა ოსმალთა საქმე ვიროდნ მომავალმა სიმეხამ მღვდელმა რომ დაინახა თურქთა რაზმები, მტკ-

ვარზე გადახული ხიდი აყარა და მტრის საშუალება არ მისცა გადასულიყო მდინარის მეორე ნაპირზე, ამიტომ მოწინააღმდეგის ლაშქარი იძულებული შექნა, მტკვრის მარჯვენა ნაპირს აშეოლოდა და ფონის პოენისთანავე შესდგომოდა მდინარის გადალახვას. საფეხურებელთა, რომ სწორედ ამ მომენტში საბოლოო სახე მიიღო სააკაძისეულმა სამხედრო გეგმამ. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ სამხედრო სტრატეგიის თვალსაზრისით, ქართულმა სარდლობამ შეიმუშავა ბრძოლის ვარდობების იდეალური ვარიანტი – ჩასაფრება მოეწყო მტრისათვის შიდა ქართლიდან საათაკოში თუ დასავლეთ საქართველოში გადასვლაამდე ქართველთა მოქმედება სწორედ ამ გეგმის მიხედვით წარიმართა. მას შემდეგ, რაც თურქებმა ვერ მოახერხეს მდინარე მტკვრის გადალახვა და ვერისკენ გაჭრა, უკვე ნათელი იყო, რომ ოსმალები იძულებული გახდებიდნენ, ბრძოლა მიეღოთ ქართველთათვის ხელსაყრელ ადგილას. ასეთად კი მიჩნეულ იქნა ტაშისკარ-ქვიშეთის ზონა.

სამხედრო გეგმა რამდენიმე დეტალისაგან შედგებოდა. უპირველესად საჭირო იყო ბორჯომის ხეობისკენ და დასავლეთ საქართველოსკენ გადასვლილმა გზების საკეტება. ამ მიზნით სარდლობამ ქინის ერისთავი კორტანეში გაუზავნა. ეს ადგილი ბორჯომის ხეობით საცხებში მიმავალ გზას კეტავდა. ქართველთა ლაშქრის ძირითადი ნაწილი მდინარე ფიწრის მტკვარიან შეერთების ადგილას უნდა შეკრებოლიყო, აქედან კი სურამისკენ წასულიყვნენ, თავად გიორგი სააკაძე კი თურქთა არმიას დაეცდებოდა. უფრო სწორი იქნება, თუ ვიტყვით, რომ ქართველები თურქებს კვალ-სამიყვებოდნენ, რათა უკან ნახევრის საშუალება არ მიეცათ. გიორგი სააკაძის ბრძანებით, ქართველებს აეკრძაოთ მტერთან შეხება. მთავარი იყო, თურქებს მტკვრის ფორსირება მოეხდინათ, ასეთი ადგილი კი შეიძლება ტაშისკარ-ქვიშეთის ზონაში ვიფილიყო. ზაფანგიც იქ უნდა დაეყო. ოსმალებმა გზად სასტიკად მორბიეს საციციანო. სოფელ ბრძინასთან მოხულმა თურქებმა კი მტკვარზე გადასვლა დაწყეს, – ხის სახლები დამულეს და სახელდახულო ხიდი აყენ. წყაროების მიხედვით, თურქები ტაშისკარის ბოლოში,

კვლიზიზიური რჩევები

„არსენალი“ აგრძელებს რუბრიკას, რომელშიც ვკალიფიციურ პასუხს გავცემთ ყველა დინტერესებულ პირს მითვისის სინტერესო საკითხებზე კითხვებზე უპასუხებს ასოლიაცია „სამართალი და თავისუფლება“, რომელიც უფასო იურიდიულ მომსახურებას სთავაზობს ნვევამდელებსა და სამხედრო მოსამსახურეებს. საკონტაქტო ტელეფონი: 95-89-80

ნახვეტაში დაბანაკებულან. ეს ტოპონიმი დელსკ ცოცხალია. ადვოლიბრიტნი ნახვეტარით იხსენიებენ იმ ვრცელ მხილდრს, რომელიც სამურ-ბორჯომის ვსატყევილის მარცხელ მხარესა და გვერის მდინარე მტკარის მართლაც, სოიელ ბრძისისან მდინარის გადაღასვის შუქელ თურქები ნახვეტარის ველზე ადმინისტრირდნენ. ეს ადელი ტაშისკარანდ 5-7 კოლომტრითაა დაშორებული. როგორც ჩანს, თურქებისთვის უყვე ცნობილი ვახდა, რომ ახლებლისსკენ მიმავალი ვსა ქართველებს ჩაკეტული ჰქონდათ და ამბომაც მათ საბრძოლო ბანაკის მშენებლობა დაიწყეს – თხრობები ვაოხარეს და ხოლით სავსე ტომრებით ხელოვნური ბარიერი შექმნეს. ამასთან, ოსმელითა კვლავად მიმავალს ვიორე სააკაძემ მტკარის გადაღასვის გადაწყვეტილება მიიღო. ჩანს, სააკაძემ აჯალა ოსმელებს ბრძისისან მდინარის გადაღასვა და მხოლოდ ამის შუქელ შეეცადა თავლაც გადასულიყო მტკარის მარჯვენა ნაირზე. ქართველებს მდინარის ფორსირება ახალდაბასთან მოახდინეს, შუქელ რამდენიმე კოლომტრი მტკარის ნაირით აარეს. სოფ. ტაშისკარის მისვლისას, ვიორე სააკაძის სარდლობით მოქმედ ვარს მოებზე ტყვანი მასთვის ვავლით მანვერე უნდა შეესრულებინა და სურამის ოაზე მეტარ ქართველთა ძირითად ვარს შეერთებოდა.

ამდენად, ვადამწყვეტი ბრძოლის წინ ქართველთა დამუსხლილი ძალების შეერთება მოხერხდა. მუსხინაღმდელნი ერთმანეთის პირისპირ დედნენ.

ქართველთა სამხედრო ბანაკში შუქელ ვარი თაობირე სარდლებმა ვიორე სააკაძის ვეგმა მიიღეს. მტერი აშკარად შემხებელი იყო. ამას ავასტურებდა თურქებისავე ვამოქცეული ქართველი ტყვენიც: ამ უკანასკნელმა ერთი სისამოხენი ამავიეც მიიტანა, ოსმალები მხოლოდ მშვიდლისისა და ხმლის ამარა იყვნენ დარჩენილი.

იმი ვარიერაზე დაიწყო. წინ ქართველი მეთოდისა რახნე ვახდა. მათ ცხნოსანი არძია მოჰყვებოდა. ვიორე სააკაძის ფრთა პირველი შუქარა მტრის მიერ ავებულ ხელოვნულ სიმაგრეს. სააკაძის ბრძოლისას სამი შუები და ერთი ღალატი დავმსხვრა. ბოლოს, ხმლით ვავრცელა ბრძოლა. ტაშისკარის ბრძოლაში ოავე ვამოიხინა ასევე ახალვაზრდა ლუარსაბ II-მ. ბრძოლა ვარვა ხანს ვავრცელდა. დამარცხებულმა თურქებმა ოავე ტყვეებს შეფარეს. მტრის დენა რამდენიმე დელე ვავრცელდა. ქართველები დიდძალი ალავე დარჩათ. დამარცხებულნი თურქ ტყვეები და დსოცილითა ოავები ლუარსაბ II-მ ორანის შაჰ ასას I-ს ვავუზახნა. ამ უკანასკნელმა კი ტყვეები სასტყად დასავა.

სამხედრო-სავალდებულო სამსახურში მოქალაქეთა 2007 წლის საშუალოდ მოცულობა დაიწყო მდინარე წლის 20 სექტემბრის და დასრულდება 2007 წლის 31 დეკემბრს.

ვაწვევ მოქალაქეთა რაოდენობა ვანისხაზვრება 1330 კაციით. აქედან, საქართველოს შინავან საქეთა საბრძოლვო ვასამხედროებულ დანავიფრემში ვაიწვევა 330 კაცი, ხოლი დაცვის პოლიციის დეპარტამენტის სისტემაში – 1000 კაცი.

– არნიშული ვადავადებით სარგებლობის უფლება პირს აქვს მხოლოდ 25 წლის ასაკამდე.

5. შემეძინა მეორე შვილი, მეკუთვინის თუ არა სავალდებულო-სამხედრო სამსახურისგან გათავისუფლება?

– ოი არ მეტი შვილის ყოლა სამხედრო-სავალდებულო სამსახურში ვაწვევის ვადავადების საუფუქელია.

6. ნასამართლელი ვარ ს.ს. კოდექსის 178-ე მუხლის მეორე პუნქტით ვათვალისწინებული დანაშაულებით ვამო, ვეკემდებარები თუ არა სავალდებულო-სამხედრო სამსახურში ვაწვევას?

– ვინავინ თქვენ მიერ ჩადენილი დანაშაული მიეკუთვნება მძიმე კატეგორიის დანაშაულს, თქვენ არ ეკემდებარებით სამხედრო-სავალდებულო სამსახურში ვაწვევას.

7. ვარ ნვევამდელი და როგორც ჩემთვის ცნობილი ვახდა, 6 თვის სამსახურის შემდეგ პირს ათავისუფლებენ სამხედრო-სავალდებულო სამსახურისგან. სწორია თუ არა ეს ინფორმაცია?

– სამხედრო-სავალდებულო სამსახურის ვადა 18 თვე. ვაწვეული პირი ვალდებულია სრულად მოხილოს სამხედრო ვალდებულება. მხოლოდ საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით საუფუქელზე, ვაოხარკლის შემთხვევებში ვსაძიებლად სამხედრო მოსამსახურის სავალდებულო-სამხედრო სამსახურიდან ვამამდე დოხოვნა.

8. ვარ ნვევამდელი, ჩემი აღმსარებლობის ვამო მოვითვლი აღტრინატიულ სამსახურში ვანვევა, როგორც მითხოვნაზე უარი მითხვს. როგორ უნდა მოვიქცე?

– თუ თქვენ არ ეთახნებებით არასამხედრო, აღტრინატიულ შრომით სამსახურში ვამწვევი სახელმწიფო კომისიის ვადამწყვეტილებას, უფლება ვაქეთ ეს ვადამწყვეტილება 10 დღის ვადაში ვასამართლო სსამართლოში.

1. ვანმართლობის მდგომარეობის ვამო მოვითხოვე სამხედრო-სავალდებულო სამსახურისგან გათავისუფლება. ჩემი მოთხოვნა არ დააკმაყოფილეს, მხოლოდ ვადამივადებს სავალდებულო სამსახურის ვაგვლა. ვანიონირია თუ არა ეს?

– საქართველოს ოვადცვის მინისტრის 1996 წლის 24 დეკემბრის №360-ე ბრძანება ვანსაზღვრავს ვადავადებათა კატეგორიებს, რომელთა არსებობა შუქოხვევაში ვწვევამდელი ოავისუფლებდა სამხედრო-სავალდებულო სამსახურისგან; ხოლი თუ პირის ვანკურება შესაძლებელია, მის სავალდებულო სამსახური ვაღუვალებდა დროებით, სანამ არ მოხდება მისი სრული ვანკურება.

2. ვარ ნვევამდელი, შემიძლია თუ არა ვისამსახურო საკონტრაქტო სამსახურში?

– თქვენ უფლება ვაქეთ იმსახუროთ საკონტრაქტო სამხედრო სამსახურში. სავალდებულო-სამხედრო სამსახური მოხილვად ჩავთვლებათ.

3. ვინ ადგენს სავალდებულო-სამხედრო სამსახურში ვანწვევის ვადებს?

– ვაწვევის კონკრეტული ვადები ვანისაზღვრება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით.

4. ვარ 26 წლის, მინდა ვავითვისებულდე სამხედრო-სავალდებულო სამსახურისგან. შემიძლია თუ არა ვადავიხადო 2000-ლარიანი ბეგარი?

ჰაპა სამუშია

„პიონი“

ყველაზე მსხვილკალიბრიანი და თანაც თვითმავალი

ამ ათილე წლის წინ თბილისში, 26 მაისის სამხედრო ალექსე, მაყურებლები უცნაური სანახაობის თვითმხილველები გახდნენ. მათ წინ ტანკის მსგავსმა მუხლუხებთანმა მანქანამ ჩაიარა, რომელსაც ზეიოდან უზარმაზარი ქვემეხი ჰქონდა დაფენებული.

მაშინ ცოტამ თუ იცოდა, რომ ეს საარტილერიო სატანკო ჰიბრიდი საშინელი ძალის მქონე იარაღი იყო, რომელსაც რამდენიმე ათეული კილომეტრის სიშორეზე ატომური ჭურვის გასროლა შეეძლო.

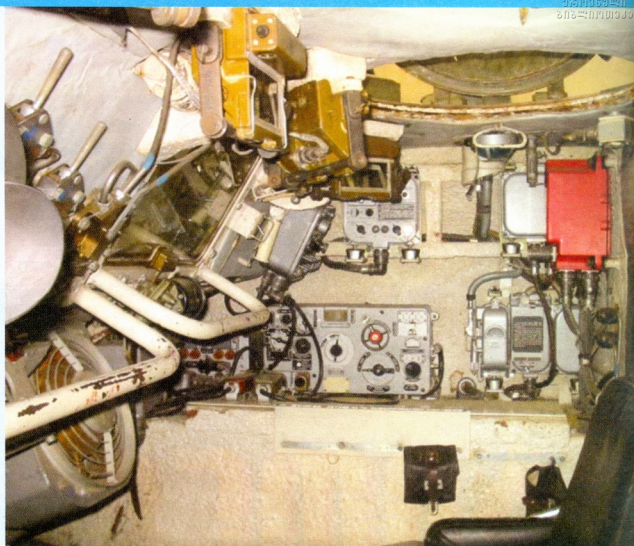
ასე გამოიჩნდა ათი წლის წინ ქართული არმიის შეიარაღებაში პირველად ბირთვული იარაღის მსროლელი თვითმავალი საარტილერიო დანადგარი 2С7 ПИОН-ი. მაშინ თავდაცვის მინისტრი გენერალი ვარდიკო ნადიბაიძე გახლდათ. მას კარგი ურთიერთობა ჰქონდა თავის ნათლულთან, რუსეთის თავდაცვის მინისტრ პაველ გრამოვთან. ნათლულმა ნადიბაიძეს Т-72 ტი-

ატომური ჭურვების მსროლელი უზარმაზარი საარტილერიო დანადგარი ქართული არმიის შეიარაღებაში პირველად 10 წლის წინ გამოჩნდა

ასე გამოიყურება „პიონის“ 110 კგ-იანი ჭურვი

პის ტანკების ერთი ბატალიონი და სხვადასხვა ტიპის საარტილერიო დანადგარები დაუთმო ამიერკავკასიაში არსებული რუსული სამხედრო ბაზებიდან. მთ შორის იყო ზემოსსენებული „პიონი“¹. თუ არ ვცდებით, ეს „პიონი“ მანამდე თბილისის საარტილერიო სასწავლებლის საკუთრება იყო. ის კაზინაში იდგა, სადაც კურსანტები მის მექანიზმებს სწავლობდნენ.

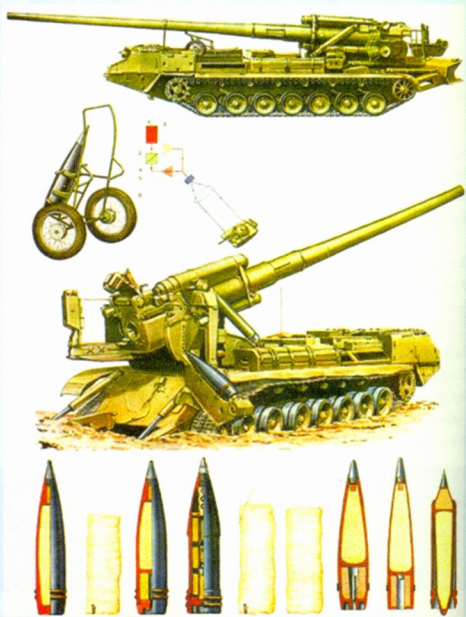
თეთიშავი საარტილერიო დანადგარი 2С7 ПИОН საბჭოთა არმიის შეიარაღებაში 1975 წელს მიიღეს. Т-80-ტიპის ტანკის დეტალებისა და 203 მმ კალიბრის ქვემეხის ეს ნაზავი, სინამდვილეში რთული დანადგარი იყო, რომლის ეკიპაჟს ტაქტიკურ 50 კმ-მდე სიღრმეში უნდა შეესრულებინა სტრატეგიული მნიშვნელობის საბრძოლო ამოცანა, – ატომური ჭურვებით მიეწყო „ბირთვული ზამთარი“ მოწინააღმდეგის შორსმორეოლი არტილერიისთვის.

14,6 ტონა მასის 203 მმ კალიბრის ქვემეხით გასროლილი 110 კგ-იანი ჭურვი 50 კმ-მდე, რა თქმა უნდა, ვერ აღწევდა, მისი მაქსიმალური სროლის მანძილი 37,5 კმ-ს არ აღემატებოდა, სამაგიეროდ, აქტიურ-რეაქტიული ჭურვი უკვე 55 კმ-მდე მიედინებოდა. თავად „პიონში“ მხოლოდ ოთხი ჭურვი და მათი პილზები ინახება, დანარჩენი 36 კი სატვირთო ავტომობილს მიაქვს „პიონთან“. 110 კგ-იანი ჭურვის ხელთი დატვირვა რთულიცაა და სახეითიც, ამიტომაც „პიონამდე“ ჭურვები ერთგვარი ორბორბლიანი ექლეთი მიაქვთ, შემდეგ კი მოძვრო აშწეო ტვინან.

13,2 მ სიგრძისა და 3,3 სიგანის „პიონი“ 46 ტ-ს იწონის, თუმცა მისი ვაგონი მხოლოდ ტყვიების შესაჩერებლადაა განასაზღვრული.

1985 წელს „პიონს“ მოდერნიზება ჩაუტარეს და ახალ თეთიშავი საარტილერიო დანადგარს 2С7М Малка უწოდეს. მოდერნიზაციის შედეგად ვაიზარდა ქვემეხის სროლის სისწრაფე 1,5-დან 2,5 გასროლამდე წუთში. ამასთან, „მალკას“ ხელუხლებელ საარტილერიო მარაგში 8 ჭურვი იყო, მამნი როდესაც „პიონს“ მხოლოდ 4 მიჰქონდა. „მალკაზე“ დააყენეს ელექტრონული აპარატურა, რომელიც ავტომატურ რეჟიმში

ჩვენი დონი: 2С7 ПИОН-ი საბჭოთა დროს უმაღლესი მთავარსარდლის პირად დაქვემდებარებაში მყოფი განსაკუთრებული დანი მწულების საარტილერიო დანაყოფების შეიარაღებაში იყო. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთში 80-ზე მეტი „პიონი“ დარჩა, უკრაინაში 100-ზე ნაკლები, ბელორუსიაში — 8, უზბეკეთში — 48.

არადა, 203,2 მმ-ის კალიბრის ჭურვების შოვნა ადვილი საქმე არ იყო. არ ვიცი, ამ თუ სხვა სუბიექტური მიზეზების გამო, მაგრამ „პიონი“ შეფარდნადის ხელისუფლების დროს ბრძოლისუნარი იყო და ის ნელა-ნელა გაიძარცვა. ამის შესახებ გაზეთი „კვირის პალიტრაში“ აზარბთხელ დაგვიწერია.

ბოლო წლებში კი სიტუაცია კარდინალურად შეიცვალა დაღებთი მიმართულებით. მიზეზდავად იმისა, რომ „არსენალს“ აქვს თითქმის ამოწურული ინფორმაცია საქართველოს ყველაზე შორსმსროლელ არტილერიაზე, ჯერჯერობით თავს უფლებას ვერ მიეცემთ და ვერ გავანზაურებთ.

ერთი კია, ქართულმა არტილერისტებმა ისე დახვეწეს „პიონის“ სროლა, რომ მაქსიმალურ სიშორეზე რკინის კასრს არტყამენ!

ირაკლი ალადაშვილი

იღებდა მონაცემებს ზუსტი გასროლისთვის. „მალკა“ პირველ 5 წუთში 8 ჭურვს ისვრის, 10 წუთში 15 ჭურვს, 20 წუთში 24-ს, ნახევარ საათში 30-ს, ხოლო ერთ საათში კი 40-ს. თუმც მხელი დასაჯერებელია, რომ მოწინააღმდეგემ „მალკის“ ეკიპაჟს აცალოს ერთი საათი სროლა.

10 წლის წინ ქართული არმიის შეიარაღებაში გამოჩენილი „პიონი“ საქართველოს შეიარაღებული ძალებისთვის ყველაზე შორსმსროლელ საარტილერიო საშუალებად იქცა, თუმცა იმ გეიუმისა არ იყოს, ვისაც აუზში წყალი არ ჩაუსხეს, ნადიბადისთვის ნაბიძებ „პიონის“ რუსებმა ჭურვები არ მოაყოლეს.

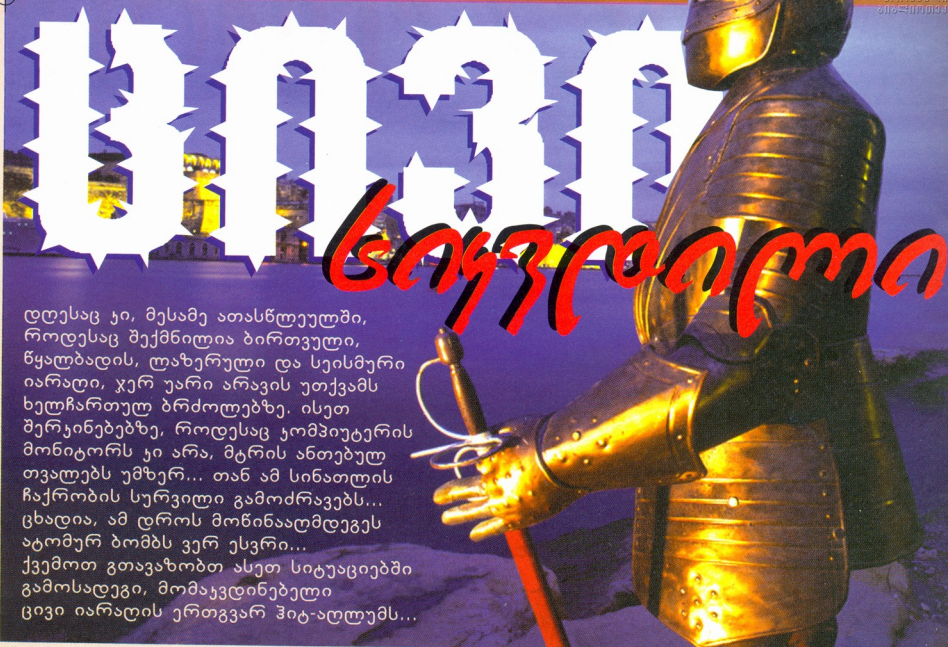

არსენალი

2С7 "ПИОН"

დღესაც კი, მესამე ათასწლეულში, როდესაც შექმნილია ბირთვული, წყალბადის, ტახერული და სეისმური იარაღი, ყერ უარი არავის უთქვამს ხელჩართულ ბრძოლებზე. ისეთ შერყინებებზე, როდესაც კომპიუტერის მონიტორს კი არა, მტრის ანთებულ თვალებს უმზურ... თან ამ სინათლის ჩაქრობის სურვილი გამოძრავებს... ცხადია, ამ დროს მოწინააღმდეგეს ატომურ ბომბს ვერ ესვრი... ქვემოთ გთავაზობთ ასეთ სიტუაციებში გამოსადეგი, მომაკვდინებელი ცივი იარაღის ერთგვარ ჰიბ-ალუმს...

ღანა

ხელჩართული ბრძოლის არსნაღში საბრძოლო დანაზე მრისხან და მომაკვდინებელი იარაღი არ არსებობს. არის დანის ათასგვარი ნაირსახეობა, რომელსაც ადამიანი „მოყვასის“ მოსაკვდინებლად იყენებს. ზოგი მათგანი ვრცელია, ზოგიც მოკლე, სწორი, მოხრილი, ორღუსული და ცალბერა, ზოგ მასიური ვადა აქვს, ზოგს ტარის მაგიერ კასტეტი, – ყოველი მათგანი გამოცდილი მებრძოლის ხელში სიკვდი-

ლის მოესველი იარაღია.

ჩვენს ჩამონათვალში დანა პირველ ადგილზე იმტომ აღმოჩნდა, რომ ზოგიერთ არეკული ცივი იარაღით, ისტორიას არ ჩაჰბარებია. საომარი დანა მონადირის ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტია, სპეცრაზმელებზე რომ არაფერი ვთქვათ. დანთ ბრძოლის ტექნიკას სწავლობენ სამხედრო და საპოლიციო საგანგებო დანიშნულების სკოლებში. რა თქმა უნდა, დანის ვარეშე ცხოვრება ვერ წარმოდგენათ კრიმინალურ ელემენტებს, ბიროტმოქმედებს კარგად იცან ხელჩართულ ბრძოლაში დანის ფასი.

უბირატესობანი

ძალიერ კომპეტურია, აქედან გამოქმდნარე, შესაძლებელია მისი ფარულად ტარება და მოულოდნელად თავდასხმას; შეუცვლელია ისეთი ხელჩართული ბრძოლისას, ზედაწონაში, – სიფიწრეუვში, ლიფტში, მეტროს ვაგონში, ციხის საკანში.

ტარების დიზორების საშუალებასაც იძლევა – დანით შეძლება მოკლა, დჭრა, დამხინჯო. შეიძლება ოდნავ გაკაწრო და ა.შ.

ვინ იყენებს: სპეცრაზმელები; ბიროტმოქმედები; კონფლიქტური რეგიონის მცხოვრებნი.

ისარი მარტო
კუბიდონის ხელში
როდია საშინო...

ბ რ ძო ლ ი ს ა ს
წარმოუდგენელია.
უპირატესობანი
მშვილდ-ისარი ყვე-
ლასთვის ხელმისაწვდომი
იყო, რადგან იაფი ვეღბოდა.
ყველა დიდგვაროვანსა და აზნ-
აურს არ შეეძლო რაინდის
აღჭურვილობის შექმნა. მშვილდის გამოთი-
ლა კი, თუ საჭიე მოითხოვდა, აზნაურს
თავისი ხელითაც შეეძლო.

შორ მანძილზე მოქმედება, — ამ შემთხ-
ვევაშიც კი, როცა მტერი ძლიერი და
კარგად შეიარაღებული იყო, მოისარს შეე-
ძლო ახლოს არ მოეშვა;

მშვილდ-ისრის მარჯვედ ხმარე-
და, სწრაფად სროლა, — ამ თვისე-
ბების გამო მშვილდი კარგა ხანს
უსწვედა კონკურენტის ცეცხ-
ლმსროლელს იარაღს.

ფი იყენებზე: ტანდაბალ
ცხენებზე ამხედრებული ფეხ-
ებმოზრუნული შეიძლება; ფი-
ჩალი ინგლისელი მშვილდოს-
ნები პურინები, იროკეზები და
აპაჩები; რობინ ჰუდი და მისი
რაზმა; და რაც მთავარია, —
კუბიდონი.

საშობარი ნაჯახი

ჩვეულებრივი ნაჯახი ზოგჯერ
მისისხანე იარაღად იქცევა ხოლმე, გან-
საკუთრებით ლითების ხელში. და მაინც,
საშობარი ნაჯახი არსებითად განსხვავდება
ცივილიზებული თანამომისხანე და მისი

ძალა თითქმის უტოლდება ტოლ-
ღოს ფოლიდისგან გამოჭედილი
შვეიცარიული თევზის ხანჯ-
ლის სიმძლავრეს.

ეს იარაღი წარმოადგენდა გამ-
ძლე მგარი ვიშის ხისგან დამზა-
დებულ გრძელ ტარზე წამოცმულ
ბასრი პირის მქონე ნაჯახს, რომელ-
საც მასობრივ და მძიმე ყუა ჰქონდა.
რა თქმა უნდა, იგი ვარაიაციებიც, —
ზოგი მებრძოლი ორღუსულ ნაჯახს
ირჩევდა, რომელსაც ყუა არ ეწებოდა.
ზოგჯერ ცალბარა ნაჯახის ყუაზე კაუჭს
ამაგრებდნენ, ცხენიდან მოწინააღმდეგის
გადმოსაგდებად. ნაჯახის პირის ფორ-
მაც იცვლებოდა, იყო იდეალურად სწორიც
და რკალური ფორმისაც.

მშვილდი

იქნებ სასაცილოდ მოეგონებოდა, რომ კა-
ციბობილის არსებობის ისტორიაში მშ-
ვილ-ისარმა უფრო მეტი ადამიანის სიც-
ოცხლე შეიწირა, ვიდრე რომელიმე თან-
ამდროეუ კასეტურმა ამ თუნდაც ატომ-
ურმა ბომბმა. ჩინეთს ხანის ურდობმა მშ-
ვილდით მოაოხრეს მსოფლიოს თითქმის
ნახევარი. საფრანგეთის რჩეული რაინდებ-
ისგან შეზღავრია, ვაგონით შეჭურვილი ვაჯრი
ერთიანად გაანადგურა ინგლისელ შეისარ-
თა რაზმმა კრესისთან, ჰუატინესა და აზენ-
კურთან. მშვილდი შეუცვლელი იარაღი
იყო ქალაქებისა და ციხისმყარების აღქვის
დროსაც... სიმაგრის დამცველები ისრის
სიტყვას აფრიდნენ მოიერიშეებს, მაღალეგები
კი სროლის ვერცხე წოდებულ დაკავებულ
მეთოდს — კარგ მოისარს შეეძლო ისეთი
ტრავმებითი გაეტყორცნა ისარი, გალა-
ვანს რომ გადავლებოდა და მოწინააღმდე-
გეს მოულოდნელად დასცემოდა თავზე.

ამ დროისათვის მშვილდი ყველაზე
სწრაფმსროლელ იარაღად ითვლებოდა, რა
თქმა უნდა, ტყვიამფრქვევს ვერ შეედრებო-
და, მაგრამ კარგად გაწვრთნილი მსროლე-
ლი წუთში ათი ისრის ტყორცნას ასერეს-
ებდა. მათ უშეტეს, რომ მოისარმა იცოდა,
არც ერთი ისარი ფუჯად არ უნდა დაკარ-
გულიყო, ყოველ მათგანს მტრის სიცოცხ-
ლე უნდა შეეწირა. რა თქმა უნდა, ყველა
მოისარი ვერ იქნებოდა რობინ ჰუდივით
ჩუბინი, მაგრამ თუ ამ ციფრის საბჯერ
შევაძლიერებო, მაინც შობამეცხვად შედგეს
მთვალეთ, — გამოვიდს, თითო მოისარი წუთ-
ში სამ მოწინააღმდეგეს კლადა ან ამაყუ-
და მაინც. ასეთი შედეგი ხელჩართული

საზრძოლო ნაჯახი
შემტევი იარაღია...

მღაბიოები სიტოტხლით ატეხაბდნენ პასუხს კატანასთვიის ხელის მიკარების მცდელობისთვისაც კი

უპირატესობანი
სიძიბე და სუკიევიკური ბალანსი, – მისი სიძიბის ცენტრი უფრო ნაჯახის პირის ახლოსაა, ვიდრე სახელურთან, რაც ისეთი უძლიერესი დარტყმის საშუალებას იძლევა, რომელიც ადვილად კვეთს ფარს, ჯავშანს და, რა თქმა უნდა, სხეულსაც.
ვინ იყენებდა: ვიკინგები, აჯანყებულები გლეხები.

კატანა

რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში იაპონია თვის ასპარეზად იყო ქვეული, – ვველა ვველას წინააღმდეგ იბრძოდა. სისხელი არა ნაკაულებით, არამედ წყალუხვე მიწინარეყავით მიდიდა. მოცულის სისხელი რომ „მაქსიმალური კომფორტი“ აღდერილიყო, შესაბამისი იარაღი იყო საჭირო. ასეთ დროს მოველინა ქვეყანას საჭურავის ლეგენდარული ხმალი კატანა... ის დაახლოებით 60-80 სანტიმეტრი სიგრძის, ონაგ მოხრილი, ვიწრო ფხის მქონე ხმალია. სახელური გრძელი, ორივე ხელის ერთმანდალ მოსაკიდებლად აქვს; პირსა და ტარს ერთმანეთისგან ყოფს მცირე ზომის ოვალური ფორმის ვადა, რომელსაც „კუბას“ უწოდებენ. ეს უკანასკნელი ხშირად პატრონის გერბით არის დამუშავებული, იშვიათად კი კუბა მაღალმასტერული, ნატივი გამოსახულებითაა შემკული. კატანას გაკეთებას საუკეთესო იაპონელი ოსტატები თვდნენ, ზოგჯერ კი წლებს ანდიობდნენ. კატანით წყლის ხედაპირზე მკურავი თმის დერისა და მძიბი შექუთვილი მხედრის გაკვეთაც იოლად შეიძლებოდა. კარგი ოსტატის ნახელავი კატანა ხშირად რამდენიმე სოფელი იღრდა თავის მცხოვრებელთა-ქონებინადა. კარგი კატანა საჭურავის ხელში ძალზე ლამაზი და იმედროულად, სასიყვარულოა.

უპირატესობანი
მცირე წონა; იდეალურად

გაწონასწორებულია; აქვს კარგად ხელმისაწვდომი ტარი.
ვინ იყენებდა: მხოლოდ საჭურავები. სხვა ფუნების წარმომადგენლები სიცოცხლისათვის ატეხდნენ პასუხს კატანასთვის ხელის მკარების მცდელობისთვისაც კი. დღეს ამ კატანას პიონერების საკმაოდ დიდი რიცხვი შეემატა (უმა ტურმანს პიონერ ნამდვილად ვერ ვუწოდებთ, უბრალოდ სამსურვიო ჰქონდა ვეკი)...
ლილი მახილილი
(ორი ხელით სახმარი)
თუ საომარი დანა თითქმის ინტიმურ სახალღეს მოითხოვს, ხოლო მშვილი მუშაობის მსხვერპლის თვალბემა ჩახედვის შესაძლებლობას არ აძლევს, დიდი მახვილი საშუალოა ამ ორ იარაღს შორის. ის იშთაყვანა კარგი, რომ შედარებით მოკლე (ჩვეულებრივი) მახვილით შეარავებულ მტერს მოახლოების შანსს არ უტოლებს. მტეიც, თუ კარგი მებრძოლის ხელში მოხვდა, განსაზღვრულ დისტანციამდე ათულებით მოწინააღმდეგის შეკავება შეუძლია. მსუბუქი და ჰაეროვანი კატანისგან განსხვავებით, რომელიც სისწრაფსა და დახვეწილი ტექნიკის მოითხოვს, დიდი მახვილით მებრძოლი ნამდვილი ათლეტი უნდა იყოს, რადგან ორმეტრანი ფოლადის ქვევა ადვილი არ არის, სამაგიეროდ, თუ ვინმეს მოხვდებოდა, ვერავინ გადაარჩებოდა, – ვერც ფარი და ვერც ვაეშანი ვერ დაიფარავდა. თუ ლეგენდებს

დიდი მახვილის მეორედ დარტყმა საჭირო აღარ არის...

არბალეტი ზარმაცი ადამიანის ნაყოფია

დაუკუკერებთ, დიდი მახვილის ხმარებაში დაოსტატებული მჭობრები ერთი დაკვრით კვეთდნენ შეჯავშნულ რაინდებს ვერტიკალურად, თხემით ტერფამდე. გავრცელებული წარმოადგენის საწინააღმდეგოდ, დიდ მახვილს ხმარობდნენ, როგორც ცხენოსანი რაინდები, ისე ქვეითი მჭობრები. დიდ მახვილს კარგად გაწვრიანილი მჭობრბოლები ხელნართულ ბრილიანტზე კარგად ხმარობდნენ.

არბალეტი

არბალეტი ზარმაცი ადამიანის ჭკუის ნაყოფია, რომელსაც მძიმე მშვილდის ხელით მოხივდა დაეზარა. გაუკეთა კონდახი, რითაც იარაღის წონა თანაბრად გაანაწილა და უკეთესად დამზნება შეძლო, ლარის მისამართადაც კი საგანგებო ბერკეტი დაეკუნა, რომელიც ძალზე ათილუებს ამოცანას – არბალეტს ხომ უფრო მსხვილი და მძიმედ მოსამართი ლარი აქვს.

ენოსნები, ვგვაროსანი რაინდები და შევიცარიელი ქვეითები და შუა საუკუნეების ევროპის ქვეყნების ვაზრების თითქმის უმრავლესობა. ფრანგული არბალეტით იყვნენ შეიარაღებული ალა-შამპან-ხანის ურდოები 1795 წელს, კრწანისის ომის დროს.

უპირატესობანი

ჩვეულებრივ მჭობრე დარტყმა საჭირო აღარაა;

მტრის განსაზღვრულ მანძილზე შეწყობის შესაძლებლობა.

მშვენიერი სავარჯიშო მხრების კუნთებისთვის და კეთილშობილი რაინდების რელიეფური მუსკულატურისათვის, რომლისაც კალიფორნიის გუბერნატორისაც შემურებდნენ.

ვინ იყვნებდა:

ცხენოსანი რაინდები; მძიმედ შეჭურვილი ქვეითები; გვირგვინისათა პირადი დაცვის წევრები.

გარდა ამისა, არბალეტს შეუძლია მძიმე ისარი შორს გატყორცნის. დამზნებაც ამ არაღიით უფრო ადვილი და მოსახერხებელია, ვიდრე მშვილდით.

არსებობდა არბალეტის მრავალი ნაირსახეობა – დაწვეებული პატარა კომპაქტური თვითმსილილებით, რომლებიც მოზარე ქალბატონთა საყვარელი იარაღი იყო – მძიმე ვენურები არბალეტით დამთავრებული, რომელსაც მოსამართად ბერკეტის ნაცვლად პატარა ვალამბარი ჰქონდა. არსებობდა აგრეთვე სპეციალური მოდიფიკაციები მხედართათვის, ერთი სიტყვით, მართალია, იარაღი ზომით დიდი და მძიმე გამოიყვანა, სამეფოვრად, ძალა და ეფექტანობა არ აკლდა. არბალეტებით იარაღდებოდნენ რომაელთა ლეგიონები და არაბთა ცხ-

უპირატესობანი

საიმარ მშვილდთან შედარებით გაცილებით შორ მანძილზე აზანებს მოწინააღმდეგეს. არბალეტის მძიმე ისარი ადვილად ხერცებს რაინდის აბჯარს, ხოლო მისი დარტყმის ძალა ცხენიდან ადებს მხედარს.

ვინ იყვნებდა: ყველა, ვისაც სროლის უნარი მოუვლის, მაგრამ მშვილდ-ისრით სროლაში ვარჯიშო ეზარება და რაც მთავარია, ასეთი ძვირფასი სათამაშოს შესაძენი ფული აქვს.

შუპი

შუპი ყოველთვის და ყველგან იყო. მისი არსებობის მანძილზე ამ არაღიით უფრო მტეი სისხლია დაღვრილი, ვიდრე ხმლითა და მშვილდით ერთად აღებული. შუპის გავრცელების არაღი მართლაც რომ უნიკალურია – შუპს ხმარობდნენ ყველგან, სადაც კი ერთ ადამიანს მჭობრის

შუბის კონსტრუქცია პრიმიტიულია და მარტივი და აბსოლუტურად გენიალურია.

მოკლა სურდა. ერთი სიტყვით, მთელ მსოფლიოში. ომების ისტორიაში მისი როლის ღირსეული შეფასება შეუძლებელია. მაგალითად, ალექსანდრე მაკედონელი შუბოსნების რკინის ფალანგების წყალობით გახდა სახელგანთქანი. ძველმა ბერძნებმა იმის ღმერთი არესის ქანდაკება შუბით აღჭურვეს, სკანდინავიელებმა კი თავიანთი უსუნავისი ღმერთი ოდინის გამოსახლება დაამყენეს ამ იარაღით. წმინდა გიორგიმაც ვეველემა ხომ შუბით (პიროლით) განგმირა.

ვეველაზე ბრწყინვალე რაინდები შუბს უკეთილშობილეს იარაღად, რაინდობის უტყუარ სიმბოლოდ თვლიდნენ და იმის გარდა ტურნირებშიც იყენებდნენ. აჯანყებული გლეხები კი რაინდებს წვერწამასხული სარებით თუ ცელებით ებრძოდნენ.

შუბის ერთი მძლავრი მოქცევის მიწი-

ნაღმდეგის ჯავშნანად განხრუტა შეიძლებოდა. აღმოსავლეთში შუბით ბრძოლის მრავალი სკოლა არსებობდა, რომლებშიც არა მარტო წვერის, არამედ ტარის გამოყენებასაც ასწავლიდნენ. მაგალითად, ფალანგისტები უზარატესობის შუბით ჩხელვებს ანიჭებდნენ. შუბის სიგრძე მრეცობდა მეტრნახევრიდან ოთხ მეტრამდე. მისი წვერების ნაირსახეობა ასეულობით რაოდენობას ითვლის. თითოეულ სოციალურ ფენას შუბის წვერის თავისი ვარიანტი ჰქონდა: სარისა, პატაკამა არი, გასტა, ფრაზია, პრინგმტეკი, ბოტკატი, ასევე ჩუენ პინ ციანი და ა.შ. როგორც ზემოთ ვთქვით, ღონიერი შუბოსანი მოწინააღმდეგეს ჯავშნანად ხერხებდა, შუბი მტრის სხეულში რომ არ გაჭვდლიყო, ტარის გაყოლებაზე ხის პერპენდიკულარულ სიღრმის შემზღვდავს უკეთებდნენ. ერთი სიტყვით, თუ დანა ხელჩართული ბრძოლისათვისაა გაკრძეილი, შუბი საუკეთესოა დისტანციაზე ბრძოლისათვის.

უზირატესობანი
ვენიალობა უბრალებამა, – შუბის კონსტრუქცია პრიმიტიულად მარტივი და აბსოლუტურად გენიალურია: აიღეთ ნებისმიერი სიგრძის კვტი და წაუწვეტეთ ერთი ბოლი.

შევიძლიათ ებრძოლით ხმლით შეიარაღებულ მოწინააღმდეგეს და ამავე დროს თვითონ უსაფრთხო ზონაში დარჩეთ.

ვინ იყენებს: აბსოლუტურად ყველა.

იპატახანი

იატახანი ძველთაგანვე მწკანე შეფერილობის დროშით მებრძოლი ანიშირების საფარველ იარაღად ითვლებოდა. ოსმალებს იმ იმპერიის ზეობისას იატახანებით შეიარაღებული სულთნის მებრძოლები ხელჩართულ ბრძოლებში დაუმარცხებლად

ითვლებოდნენ. მიუხედავად იმისა, რომ ხმარობდნენ ამ იარაღს და სისხლისმღვრელ ბრძოლებში არაერთხელ დარწმუნებულან მისი საბრძოლო თვისებების უზირატესობაში, ევროპელებმა რატომღაც არ მიინდომეს მისი მასობრივად გამოყენება. ეს იარაღი საუკეთესო ფოლადისგან დამზადებული მორკალური ხმლია, რომელსაც ასევე მოხრილი ტარი ამწვენებს. მისი განსაკუთრებულობა ის არის, რომ ფხარკალის შიგნით აქვს, მაგრამ უშთაბრუსი მისი ხმარების ხერხია ხელჩართულ ბრძოლაში. ფარიაკობისას იატახანით შეიარაღებული მებრძოლი სასიკვდილო დარტყმას მოწინააღმდეგეს ქვემოდან ზემოთ აყენებდა. ასეთი დარტყმები გამოუცვლი ვეროპელი რინდებისთვის, რა თქმა უნდა, მოულოდნელი იყო და ყოველთვის აღწევდა მიზანს.

უზირატესობანი
იატახანის მოსაგერიებლად დიდი შრომა და გარჯიშა საჭირო; ვაჭვის პერანგი, ვაჯშანი და სხვა აბჯარი, რომელთა საშუალებითაც ხმლისა და დამწით მიყენებული დარტყმებისგან თავის დაცვა შეიძლება, იატახანს ვერ შეაჩერებს.

ვინ იყენებდა: ქვეითი და ცხენოსანი მებრძოლები, ჯარისკაცები, ავაზაკები. ყველაზე ხშირად კი თურქი ანიშირები.

დაშნა

კაცმა რომ თქვას, დამა საომარი იარაღი არ გახლავთ, მისი მემუცობით არავის უზენიმა ომში გამარჯვება. ლეგენდარული ფრანგი მუშკეტერებიც კი, რომლებიც ფრიაკობის ოსტატები იყვნენ, სამიარი მოჩვენებების დროს ცვეცლშროლოდ არაღს, მუშკეტს ხმარობდნენ. მათი უპირველესი დანიშნულება იმის დროს მუშკე-

მოქნილობითა და სიღამაზით დამა კატანას არ ჩამოუვარდება...

აცემდნენ და ახალი მოღვივების ალებარდა – ბერ-ღიში მზად იყო.

ევროპელები კლასიკურ ალებარდას ანიჭებდნენ უპირატესობას. ვარდა იმისა, რომ ეს იარაღი ბრძოლაში ძალზე ეფექტური იყო, დასანახავადც შიშის მომგვრელი გახლდათ. ამიტომაც ანიჭებდნენ უპირატესობას მას ამპარტავანი ევროპელი მონარქები და დაცვის წევრებს ალებარდებით აარალებდნენ.

ამ იარაღის უარყოფითი თვისება ის არის, რომ საბრძოლო რიგებში ხმარებისას მისი დიდი ზომის გამო თანაბრბრძოლების დახმარების საფრთხე არსებობს.

უპირატესობანი

ალებარდით შეიარაღებული მებრძოლს ვერ მოუხლოვდებოდა, მოქნილად იარაღს ვერ მოიგერიებოდა, ვერც ხელიდან გამოჰვლეოდა მის პატრონს.

ვიც იყენებდა: სამურაბები; ევროპელი მონარქები და რომის პაპის პირადი გვარდია; ქვეითები.

ტომფა

ტომფა ზემონამოთვლილთაგან ერთადერთი იარაღია, რომელიც მკვლევობისთვის არ გამოიღებდა. მისი ამოცანა თავდაცვა ან მსოუქუქ, მსხვერპლის გარეშე შეტევა. როგორც თავდაცვის იარაღი, ტომფა თითქმის სრულყოფილების განსახიერება. ერთი შეხედვით, ჩვეულებრივი მოკლე კმრთა, რომელსაც ვადიფარდში სახელწოდებით, ტარი აქვს ჩაყოლებული, მაგრამ აბა გაბედეო და თავს დაესხით ტონფათო

იატაგანის მოსაგერიებლად დიდი შრომა და ხანგრძლივი ვარჯიშია საჭირო

მისი, რომ ეს იარაღი ბრძოლაში ძალზე ეფექტური იყო, დასანახავადც შიშის მომგვრელი გახლდათ. ამიტომაც ანიჭებდნენ უპირატესობას მას ამპარტავანი ევროპელი მონარქები და დაცვის წევრებს ალებარდებით აარალებდნენ.

შეიარაღებულს. ორი ასეთი იარაღით აღჭურვილ დოსტატებულ მებრძოლს კი ათეულობით თავდამსხმელისგან თავის დაცვა შეუძლია – ხელმისაწვდომ მანძილზეც არ მიუშვებენ მტერს. სხვათა შორის, ტონფა მრავალი ქვეყნის პოლიციური ნაწილების აღჭურვილობაშიც შედის – დას, დას, „დემოკრატიზატორი“, ანუ დრეკალი კეტი, ზუსტად ააბონური ტონფას ასლია, განსხვავება მხოლოდ მასალაშია. ტრადიციული ააბონური ტონფა ხისგანაა გაკეთებული, თანამედროვე „დემოკრატიზატორი“ კი რუხინისგან.

უპირატესობანი

ძალადობის დონორებისთვის იდეალური ინსტრუმენტია – აგრეთვე მათთვის, ვისაც სისხლის დერა არ უყვარს. ტონფათი შეიძლება ადამიანის მსუბუქად გათიშვა, ძალზე დამკვეთად მოკვდა კი. მისი შენახვა მოსახერხებელია ავტომობილის წინა სავარძელსა და კარს შორის.

ვიც იყენებს: პოლიციის საგანგებო დანიშნულების რაზმები, აგრეთვე, მიწელი მსოილოლის საპოლიციო ნაწილები და ა.შ.

ტის სროლა იყო და არა დაწნის ქევა. დაწნა კი საცერებოთი, იმიჯური სტატუსის მქონე, ამვე დროს მრისხანე საფუელი იარაღი გახლდათ. მათ ისეთი უბრალო საქმისთვის, როგორც, მაგალითად, იმპერიის გეოპოლიტიკური ინტერესების დაცვა, როდი იმშვლებდნენ ხოლმე. სამაგიეროდ, საკმარისი იყო, ერთი გესლიანი ეპოგრამა, მოუზომავი ზუბრობა, ბანქის თამშისას სადავო სიტუაციებზე რომ არაფერი ვთქვათ, ანდა ქალის წინაშე შეუფერებელი საქციელი, რომ დაწნა ელვასავით ამოსხლტებოდა ქარქამდანი.

უპირატესობანი
ნაირფეროვნებით, ფოლადის სიმტკიცით, მოქნილობითა და სილამაზით, ხმარების დასვეწვილი ტექნიკით, კატანას არაფრით ჩამოუვარდლა.

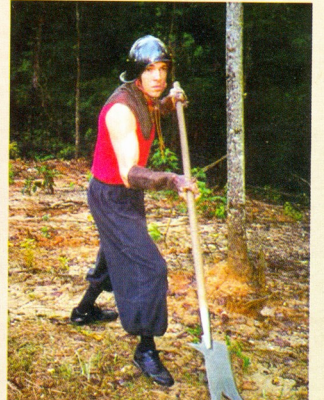
ვიც იყენებდა: ათოსი, პორთოსი, არამისი და დარტანიანი თავიდანვე, ოცი წლის შემდეგაც და ათი წლის შემდეგაც... მათ გარდა კეთილშობილი აზნაურები, რომელთაც არ სურდათ ღირსების დაცვა პანაღური პისტოლეტებით.

ალეპარდა

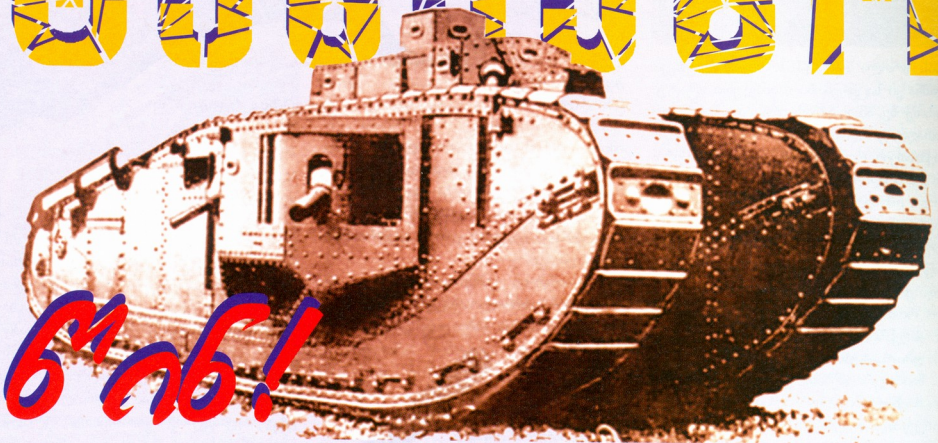
არავინ იცის რომელ გენიოსს მოუვიდა აზნაღ ნაჯახის, შუბისა და ხმლის ერთ იარაღად გაერთიანება. რომ დავაზუსტოთ, ის გენიოსი მარტო არ ყოფილა, რადგან ალებარდის მრავალი ვარიანტი არსებობს მიუღ მსოფლიოში. ჩინელებს შეუძლიათ იამაყონ ვიგანტური დაღაითი (დიდი მახვილი) და კვანდითი (მთვარის დრაკონის მახვილი). ააზიანაში პოპულარული იყო შეღარებით მსოუქუქ ნაგინატა, რომელსაც მებრძოლი ბერები და არისტოკრატი ქალბატონები ხმარობდნენ. ძველ რუსეთში ნახევარმთვარის მოყვანილობის მეტრიან მახვილს ორი მეტრის სიგრძის ჭოკზე წამო-

რომის პაპის პირადი გვარდია დღესაც ალებარდების იმედზეა...

გ ა ნ ე მ ე ბ ი მ

1916 წლის 15 სექტემბერი მძინარე სომხე ნინლიანი და სუსხიანი გამოგზავნა. თავსმა წვიამ მძინა ერთიანად ატალასა და გერმანიის ჯარის მოწინავე პოზიციების სანგრებში წყალი ჩადგა. ჯარისკაცები გაუთავებლად ხავეზენ წყალს. გერმანული ლეიტენანტი – ასეულის მეთაური ყვარალუბას არ აქცევა ვედრობით მორბევალი ქვეითების ბუხლუნს. სანგრის ბრუსტერზე იწეა და დაბებული უდგება ყურს ინგლისელთა პოზიციებიდან მომავალ უცნაურ ხმას. ეს არ იყო საარტილერიო სროლა, ტყვიამურჭვევის კაკანი ან ყუმბარსატყორცების ტყაკური, – დუბილი და მეტალის დრვალის სულ უფრო და უფრო მღორღვებოდა. უცრად შეთხველებული ნისლიდან გამოჩნდნენ მუხლუხეზანი უსარმაზარი რომისებური „ყუთები“. ურჩხულები ნელ-ნელა, დუბლით უახლოვდებოდნენ გერმანელთა სანგრებს. ლეიტენანტი ბნიოლს ეცა, – „ყუთები“ სულ იოლად

გლვდნენ მავთულის ღიბურებს და უკან ღრმა ნაკველვს ტოვებდნენ, რომელსაც ინგლისელი ქვეითები მოჰყვებოდნენ. ლეიტენანტი მოვალიბულებით შესცქეროდა ხან ერთ, ხან კი მეორე ყურს. გაცხებული ათვლითერბდა შეგავებული კორპუსის დეტალებს, უცნაურ კომსურებზე დაყვებულ ზარბაზნებსა და ტყვიამურჭვეებს...
გაიგებული ლეიტენანტი რომელიღაც ჯარისკაცის ღრიალმა გამოაფხიზლა: „ემშკი! ნამდვილი ემშკი!“ – იყვრა შიშისგან თავზარდაცემულმა, სანგრიდან ამოსტა და გაიქცა. ლანძღვა-ყინების კორიანტელი ლეიტენანტს ბაეხვე შეაცივდა, – მისი ასეული, უკლებლევ ვეცლა ჯარისკაცი, თავმუდმოღვლეული გარბოდა, ისევ გახვდა ინგლისელების პოზიციებს, ახლა უზინკლოდაც კარგად გაარჩა მოახლოებულ „ყუთზე“ წარწერა: „ვევლანი ახამი ვართ!“ სხვა დროს, გერმანული ლეიტენანტი აუცილებლად და-

ფახვდა ინგლისურ თეზონს, მერგან ახლა სახუმაროდ საჩუქ ნამდვილად არ ჰქონდა. წამც და ისევ გამძლებით მისდევდა უკან თავისი ასეულის ჯარისკაცებს. მასმ ლეიტენანტი ვერც კი მიხვდა, რომ სამწინდელ სუბერარადაის – მისი უდიდებულესობა ტანკის დებუტის მოწმე და მოწაწილ გახდა.
ჯერ კიდევ ჩვენს ერამდ ფიქრობდნენ თავისი დროის გენიოსები ისეთი მოძრაე საბრძოლო საშუალების შექმნაზე, რომელიც თმში დაიცავდათ და მოწინააღმდეგეს კი კუდით ქვას ასროლინებდა. ამის მავალითად გამოდგება ძველინდური საბრძოლო ეტლი „რატა“, რომელსაც მესირეები და მესურ-ღლეები მოჰყვდა. მერბძოლები თავს რკინის ფარებით იცავდნენ. ძველ ინდოეთში კარგი საბრძოლო საშუალება იყო საბოლც, რომლის ზურგზე „შეგავშოლ“ კომსურსამგერბდნენ. მასში მეტალის იარაღი დეკურეული მეომრები ისხდნენ.

ლეონარდოს იდეა ვინის ჯერ კიდევ თავის დროზე ჰქონდა ტანკის შექმნის იდეა თუმცა პერცოცმა სტორცამ, რომელიცაც მხატვარმა შესთავაზა იდეა, ვერ აუღო ახლო გენიალური გამომგონებლის ქმნილებას... ჩვენმათიანამედროვეებმა კი ლეონარდოს ნახაზების მიხედვით ააგეს კონსტრუქცია და ის ახლა მილანს მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების ეროვნულ მუზეუმში ინახება

1482 წელს დიდა ლიონარდო და ვინჩი შექმნა „ზარბაზნები შეარაღებული ურის“ პროექტი. მას მექანიკური ტრანსმისია ჰქონდა. ვენიომს პერკოვ სფორცას შესთავაზა თავისი პროექტი, — მას საცდელი ნიმუშის ასაგებად ფული სჭირდებოდა, მაგრამ პერკოვმა უარი სტყვა დად გამოჩინებულს, — სფორცას არ სჯეროდა, რომ ზარბაზნების გადაადგილება ცხენების გარეშე შესაძლებელი იყო. რა ცდობა პერკოვმა, რომ პროექტის დაბლოკვით ასეულობით დამანის სიცოცხლე იხსნა.

გვიდა 300-ზე მეტი წელი და ფრანგმა გამოჩინებულმა ბუაიენმა სახმელეთო „ავაგ-მანქანარების“ იმ დროისათვის წარმოუდგენელი პროექტი გაიტანა საზოგადოების საშეჯავროზე. მანქანის მუხლები და რამდენიმე ნავერთი ჰქონდა. პროექტის ხორცმესხმა სრულიად შეუძლებელი იყო, მაგრამ მომავალი ტანკმშენებლობისთვის დიდა მნიშვნელოვანი გახლდა. პირველად მსოფლიოში სწორედ ბუაიენმა გააერთიანა ერთ მანქანაში მუხლები, მძლავრი შეარაღება, ვაგმანი და ძრავა.

ასე რომ, ამ სვერის სპეციალისტებისათვის ნათელი შეიქნა, რა მიმართულებით უნდა წახედოდა და მოუხდებოდა ამისა, ზემოა-მოთხილი ცვლა ითხო კომპონენტის, რომ-ღებოც საჭირო იყო ტანკის შექმნადა. ერთ მანქანაში თავმოყრა მხოლოდ მე-20 საუკუნის დასაწყისში მოხერხდა. მას შემდეგ, რაც შექმნა მუხლები ტრაქტორებისათვის, მდღეისთვის ძრავა, ვაგმანი, რომელიც სახმელეთო ბრძოლებისათვის გამოიყენებოდა, და სწრაფმართი ავტომატური იარაღი. სოკოებით დაიწყო გამოავლება სხვადასხვა ქვეყანაში მუხლებებთან, შეგავნულმა და ტექნოლოგიებით ან ზარბაზნები ავტორი-ვლმა საბრძოლო მანქანებს. მათ შორის ყველაზე პრესპექტიული ავსტრია-უნგრეთის არმიის იფერ-ლიტერნატ ვერტერ ბურმინის 1911 წელს წარმოადგინო პროექტი იყო. ორი წლის განმავლობაში იბრძოდა ბურმინი, რომ პროექტისათვის ხორცი შეესხა, მაგრამ ამაოდ. საბოლოო ვერდიქტი პროექტის ავტორს ერთმა ავსტრიელმა მაღალჩინოსანმა გამოუტანა რეზოლუციით —

პოროხოვშიკოვის „ყველაგანავლის“ კონსტრუქცია მსუბუქი იყო, წონით დაახლოებით 3,5 ტონა, მისი შედუღებული კარკასი ოთხდოლურიან რეზინის მუხლებებს ეყრდნობოდა, მესუთე დოლურა მუხლებებს ზემოდან ჰქონდა, ნამყენი უკანა დოლურა იყო. კარკასის გვერდებზე ორი მბრუნავი ბორბალი ჰქონდა დამატებუ-ბული — მათ მძლოლი ტურვალის მეშვეობით მართავდა. ვარაუდობდნენ, რომ მყარ ზედაპირზე „ყველაგანავალი“ ორი ბორბლითა და უკანა დოლით იმოძრაებდა, სუსტ გრუნტიში ბორბლების ჩაღრმავებისას კი ერთადერთი მუხლებით.

„ეს კაცი შეშლილია!“ ასეთვე ბედი ეწია ბურმინის კოლეგების პროექტებს სხვადასხვა ქვეყანაში.

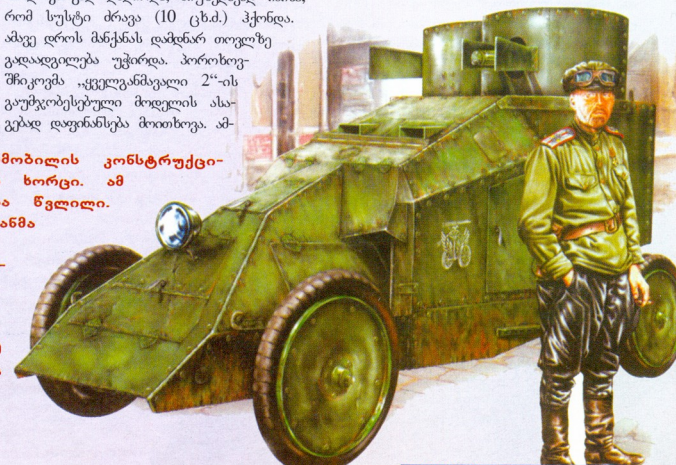
ამ დროს არც რუსები ისინგან უნდა. 1914 წლიდან უამრავი საბრძოლო მანქანის პროექტი გაჩნდა, თუმცა ვერც ერთმა ვერ გადალახა ბარიერი მოავარი სამხედრო-ტექნიკური სამშროველოს სახით. 1914 წელს სამშროველოს „ყველაგანავლის“ პროექტი წარუდგინა გამოჩინებულმა ა. ა. პოროხოვშიკოვმა. მანქანი უმაღლესი მოავარსარ-დული დანტერქელა და გამოჩინებულს 10000 რუბლი გადასცეს საცდელი ნიმუშის ასე-ბად.

„ყველაგანავალი“ მყარ ზედაპირზე საკმაოდ კარვად დადიოდა, მუხლებად იმისა, რომ სუსტი ძრავა (10 ც.ბ.ძ.) ჰქონდა. ამავე დროს მანქანას დამდარ თოვლზე გადაადგილება უჭირდა. პოროხოვშიკოვმა „ყველაგანავალი 2“-ის გაუმჯობესებული მოდელის ასაგებად დაფინანსება მოითხოვა. ამ-

ჯერად მას შეგავნული კორპუსი და ოთხი ტექნოლოგიკული ენქობა, მაგრამ უარი უთხრეს სამხედრო-ტექნიკური სამშროველო საე-სებით სამართლიანად მოითხოვდა მანქანის არაერი ნაგებზე თუნდც იმაზე, რომ ბრძო-ლისას ერთ კომპარტში ერთდოლურად სა-მი ტექნოლოგიკული ვერ იმუშავებდა, მძრავს დღვერქვალის არ გაჩნდა, მანქანა ფეხეერ ნადავზე ცუდად მოძრაობდა და ა.შ. შესაძ-ლოა, პოროხოვშიკოვს გამოუსწორებინა კი-დვე მანქანის ნალოვერებებს, მაგრამ საბაისი დრო აღარ იყო — 1917 წელი იდგა.

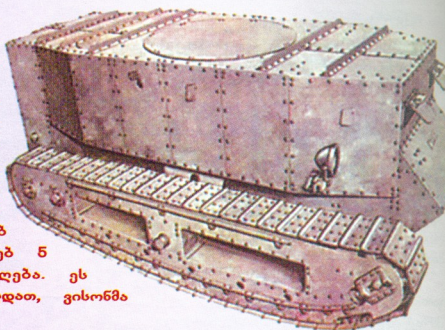
მეორე მანქანას, რომელსაც ხორცი შეეს-ხა, გამოჩინებულ ნ. ნ. ლებედევკოს ბორბლ-ბანი საბრძოლო მანქანა გახლდათ. ამ მან-

ზოგიერთი რუსული ჯავშანავტომობილის კონსტრუქცი-ებში საინტერესო იდებებს შეესხა ხორცი. ამ საქმეში ქართველებსაც მიუძღოდა წვლილი. მაგალითად, რუსმა შტაბს-ვაიტიანმა მღებროვმა (როგორი რუსული გვარია, არა...) მსოფლიოში ერთ-ერთმა პირველმა აიგო „ერნოს“ შახიანი ჯავშანავტომობილი, რომლის კორპუსს შეგავსებს რადიონალური საქემა ჰქონდა. ამ მანქანაზე შესაჯავშნ ფურცლებს დიდი დახრილობით აყენებდნენ, რაც ტყვიებისა და ნამსხვრევე-ბის რიკოშეტორებას იწვევდა.

„პატარა ვილი“ 18 ტონას ინონიდა, მისი კორპუსის კედლები სისქე 6 მმ-ს შეადგენდა; 105-ცენისბალიანი ძრავა საათში დაახლოებით 3,2 კილომეტრის გავლას უზრუნველყოფდა.

ინგლისური ტანკის შექმნაში დიდი წვლილი აქვს შეტანილი საფრანგეთში პრიტანეთის საექსპედიციო ძალების გენერალ ჯ. ფრენსისმა. ის ახალ საბრძოლო მანქანას ასეთ მოთხოვნებებს უყენებდა: ტყვიასაწინააღმდეგო ჯავშანი, მავთულხლართების გარღვევისა და 1,5 მ სიგანისა და 2 მ სიღრმის თხრილების გადალახვის უნარი, სიჩქარე არანაკლებ 4 კილომეტრისა საათში, სვლის მარაგი არანაკლებ 5 საათისა, ასევე ტყვიამფრქვევ-ზარბაზნული შეიარაღება. ეს მანქანა, რომელიც ისტორიაში პირველი ტანკი გახლდათ, ვისონმა და ტრიტონმა 40 დღეში შექმნეს.

ქნის შექმნის იდეა ლებლერის კაცასაში დატეხა, როდესაც ურუბი ნახა. მას საკმარისი საინჟინერო-ტექნიკური განათლება არ ჰქონდა, სამეცნიერო გაგონიანი ნაწიბ-მეცნიერები ჰყავდა და თავად რუსული ავიაციის მამას - ვუკოვსკის მიმართ. მან ლებლერის თავისი ნათესავები - ვერ კოვე სტუდენტები ბ. სტეკინი და ა. მკულუნი წარუდგინა, რომლებიც დაინტერესდა ლებლერის იდეაში. უნდა დაპროექტებინათ და აგრეთ 45-ტონიანი და 9 მ დამტვრის ბორბლების მქონე საბრძოლო მანქანა. ჩანაფიქრი მართლაც რომ უზრუნველყოფდა იყო და ორივე სტუდენტი მუშაობას შეუდგა. მომავალ ქნილუბას „ნეტობირი“ დატექეს.

1915 წლის დამდეგს კარგად გათვლილი პროექტი მზად იყო. ლებლერმა ისევ თავის ნაწიბ-მეცნიერებს მიმართა, რომ „მეფეტრანსპორტი“ გზა გაეკვლია. ვერ სამხედრო მინისტრი დაინტერესდა, მერე კი თვით იმპერატორთან აუღიერებიაკ მათხერხა თავისი სიძარგვის წყალობით. თავში ბრწყინვალე აზრი მოუვიდა - მანქანის მოქმედი ხის მოდელი გააკეთა. მას 30-სანტიმეტრიანი მონიკვლეული ბორბლები ჰქონდა, რომლებიც მოძრაობაში გრამობიის ზამბარას მოჰყავდა. თვით ყვირი კი, რომლითაც გა-

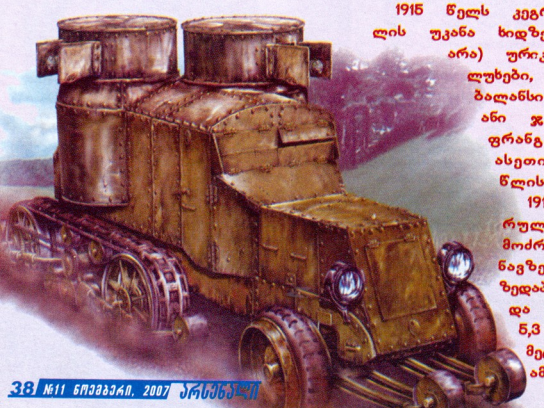
დაქმნდათ ხის მოდელი, ლებლერმა წითელი ხისა შეუკვთა, მოიჭრული საკვებისა და ანჯაფრთის. ამ მოდელმა მოაგვლიდა მეფე მეფე საათის განმკვლავში დაგორებლენ მანქანას მარჯვე კადლები და იმპერატორი, რომელიც თურქი ვულით ხარობდა. ლებლერმა დაარწმუნა მეფე, ამ მანქანით ერთ ღამეში გაეარღვეთ ვერბანის მოვლ ფრონტს და რუსეთი ომს მოიგვოს, და მისმა უღიერებულსამ პრიეტქის დავანსება ბრძანა.

მუშაობა დაუყუერებელი დაწყო მოსკოვიდან 60 კილომეტრის დაშორებით, ორუღივითი. სამუშაოს გასაღებლობის მიზნით, პირდაპირ ტყეში გაჩხეს ხეები და მოედანი გააკეთეს. 1915 წლის ზაფხულისათვის ლებლერის მანქანა მზად იყო გამოსაცდელად. დიდიხელ დღეს არმიისა და სამხედრო უწყების წარმომადგენელთა თანდასწრებით დაიწყო მანქანის გამოცდა, რომელსაც თავად მკულუნი მართავდა. მანქანა საკმაოდ კარგად დადიოდა და გზაზე შემხვედრი ბორბლები არყის ხე ასანთის ღერივით გადატეხს. დასწრენი ოვაციით შეხედენ ამას, თუქ მალე ყურები ჩამოყარეს - ათიდე მეტრის ვაგლის შემდეგ „მეფეტრანსი“ უკან ნაწილი არც ისე ღრმა თხრილიში

ჩავარდა და წინ ვეღარ წავიდა, ვერც მძილისა და ვერც „მასხის“ მოტორებს უშველა რაზე - მოტორების სიძილავრე საკმარისი არ აღმოჩნდა, ისევე როგორც ურთის ბორბლების დამტვრე. დავედებოდა ტროსეფი კრახით დასრულდა.

1916 წელს სტეკინმა და მკულუნი სცადეს 300 ცხენის ძალაზე მეტი სიძილავრის მქონე ძრავას დამზადება, მაგრამ იმ დროს მისი ტექნიკური საძილავრის საკითხის გადაწყვეტა შეუძლებელი იყო და სამუშაოები ამათ დასრულდა.

პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე საბრძოლო წინსვლებიანი მანქანების პროექტები კოვე უფრო მომარგდა. მათ შორის გამოირჩევა დიდი ქიბოსის, მქნელევივის ვაისი, ვ. დ. მქნელევივის ვერ კოვე 1911 წელს შექმნილი ტანკის პროექტი. მისი აგვის შემხევევაში საჭირო იქნებოდა ძრავასა და ელექტროდამტვრელების სახე-ვარგართ შეტანა, - რუსეთი იმ დროს არ იყო სათანადო ტექნოლოგიურ დინეზე მქნელევივის ტანკს ვერ გამოიყურებოდა მეტრის თაველვის გასარღვევად. მეტრის სიძარგებისა და გამეგრებული ბუნტების შტურბის-თვის და ალვის შემოსარტეხლად კი საყვებით გამოიღებოდა.

1916 წელს ევერემისა ასეთი წინადადება წამოაყენა: ავტომობილის უკანა ხიდეზე (სულერთი იყო, შევავანსული იქნებოდა თუ არა) ურკის ბორბლების მავითრად რეზინისკოვილის მუხლუბები, წინა ბორბლების დერბზე კი გორაკოლაქიანი ბილანსორი დაეყენებინათ. შედეგად, ნახევრადმუხლუბიანი ჯავშანავტომობილის გამოვლობა ინგლისური ან ფრანგული მსუბუქი ტანკის დონემდე იზრდებოდა. ასეთი მავითრადი ჯავშანავტომობილი შეიძლებოდა წლის ნებისმიერ დროს გამოეყენებინათ.

1916 წელს გამოცდები დიდი წარმატებით დასრულდა - ევერემის მანქანა დაუბრკოლებლად მოძრაობდა თოვლიან მიწის ზედაპირზეც და ნახევრადმუხლუბიანი კი საათში დაახლოებით 20 კილომეტრსა და მეტ სიჩქარეს ავითარებდა. ჯავშანავტომობილი 5,3 ტონას ინონიდა, ჯავშნის სისქე - 7 მილიმეტრის შეადგენდა, შეიარაღებული იყო 2 ტყვიამფრქვევით, ეკიპაჟი 5 კაცისაგან შედგებოდა.

საინტერესო იყო ასევე გამოიხილებოდა ვასილიყვის პროექტი, რომელიც შეაბრუნებდა და შეგავაშროს კორპუსის მოლადა მუხლებზე შექცევის თვალისწინება, მაგრამ ვასილიყვის უარი განცხადებას „სამხედრო უწყებისთვის მიუღებელი მუხლებების“ გამო. ირი წლის შემდეგ, როცა ვასილიყვი ინგლისური ტანკების ფოტოებს იხილავს, სამხედრო მინისტრის მისწერს: „ეს იყო გამოიბოძო ეს საქმე, - რატომცაა, რომ რუსული გამოიხილება უმჯობესი რჩება, მაშინ როცა ზუსტად იგივე უცხოელებში სენსაციას იწვევს“. საქმე რა თქმა უნდა, არავის გამოიხილება, ან ვისა ვცალა, - რუსეთის იმპერია აღარ არსებობდა. ამასთან, სახელმწიფო სამხედრო-ტექნიკური სამხარტოველო უფრო ვაგვამანავტომობილებს ანიჭებდა უპირატესობას. 1917 წლის ოქტომბრამდე დაახლოებით 200 ერთეულიც ააგეს მათ შორის 24-ს სამაშალო წარმოების მასები ჰქონდა. რუსეთის არმიისთვის უცხოელებში იყიდეს სხვადასხვა ტიპის 496 ვაგვამანავტომობილი, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობდნენ როგორც პირველ მსოფლიო ომში, ასევე 1917 წლის მიუღებებსა და სამოქალაქო ომში.

სამაგიეროდ, სახელმწიფო სამხედრო-ტექნიკური სამხარტოველოს დიდი მხარდაჭერა მოიპოვა ცარსკოე სელიში სამხარტოველო გარაჟის ტექნიკური ნაწილის ხელმძღვანელის ფრანკ ა. კრევეისის პრეიეტებს. ის

პრეიეტებზე ტექნიკური იდეა გახლდათ, საე-სხები მზად ხორცმესასხებლად. სამხარტოველო იმდენად დაინტერესდა ამ პროექტით, რომ 1916 წლის შემდეგამდე შუიშუმავა პროგრამა ვაგვამანავტომობილების ცვლა ძირითადი ტიპის, საჯარისო სატვირთობისა და სამტაპო მუხუტე ავტომობილების ბორ-ბლეზიდან ნახვერადმუხლუხანა სვლაზე გადასაყვანად. მიუღი ომის განმსვლიობაში ამ ერთადერთი გონიერულ და მასშტაბურ ვა-დასწავებელი განხორციელება არ ეწერა. 1917 წლის დამდეგს კრევეისი სამშობლოში დაბრუნდა და ფრანკ „სიტრეონთან“ დასწავ-თანამშრომლობა, ის ცვლაგანმსვლებსა და ვა-გვამანავტომობილებს აპროექტებდა. მხოლოდ 1919 წლის ზაფხულში მიხერხდა პუტე-ლოვის ქარხანაში 6 ვაგვამანავტომობილის აგება, რომელიც „ოსტინ-პუტელოვსკი-კრევეისი“ უწოდეს. სწორედ ეს ექვსი მანქანა მანაწილეობდა იმევე წლის ოქტომბერში ოფენენის არმიის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ნახვერადმუხლუხანა ვაგვამანავტომობი-ლის ამ წარმატებულ მოღვლეს არცოე უსა-ფრუტელოდ უწოდეს „ტანკის რუსული ტი-პი“. თუმცა პირველ მსოფლიო ომში რუსე-ბის არმია ნამდვილ ტანკს მანც ვერ ეღირ-სა.

მოგვიანებით ვაგვამანავტომობილი „ოს-ტინ-პუტელოვსკი-კრევეისი“ იმდენად მოწონა მსოფლიო პროლეტარიატის ბელადს, რომ სამხედრო ფორნტისთვის „სასწრაფოდ 2

მარხლის“ (კრევეისის მძებე და 2 მსოუტე ავტომარხილების) შეგკეთა ბრძანა. „კრე-ვეისი“ 1920 წლის ვაგვამანავტომობილებში ორი ასეთი ვაგვამანავტომობილი ჩაიდეს სელი, რომელიც ათ წულზე მტხანს იყენებდნენ.

რუსეთ-გერმანიის ფორნტზე ვაგვამანავ-ტომობილებს ომის მსვლელობაში დიდი გარ-დატეხს არ მოუხდენიათ, მიუხედავად მათი ხშირი გამოიხილებისა, რადენ მჯარუდაპირა-ნი გზები ცოტა იყო, თხელ ვაგვამანს კი თილად გლვედა გერმანული ვაგვამანავტო-ბი ტექნიკა. მიუხედავად ამისა, საცოე სპე-რო იყო, ვაგვამანავტომობილები ასრულებ-დნენ სამხერ, სადასხვერეო და საკურიერი ფუნქციებს, ასევე ქვეიებს საცვებელ მარ-დაჭერას უწევდნენ.

მსოფლიოში პირველი ტანკი ინგლისე-ლებმა დაპროექტეს, გამოცადეს და ომშიც გამოიხივეს. 1916 წელს ომი დასავლეთი ფორ-ნტზე პოზიციურ ჩიხში შეგდა. ვარისკაცთა დანაკარგმა საურანეთის, ინგლისისა და გერ-მანიის ვარებში კატასტროფულ ზღვარს მადწინა. ცვლაზე დიდი დანაკარგი თავდა-მსხელი მხარეს ჰქონდა. ვარისკაცები, რომ-ბელთა თავდაცვის ერთადერთი საშუალება მუხდირი იყო, იმათივეე განწირული იყვნენ სასიკვდილოდ. არც ერთ დაპირისპირებულ მხარეს არ შეეძლო არა მარტო მოწინააღ-მდევის ფორნტის გარღვევა, არამდე თუნდაც რამდენიმე კილომეტრი წინ წაწევა მტრის

MK-1-ების ერთ ნაწილს შეიარაღებაში ქვემეხები და ტყვიამფრქვევები ჰქონდა, დანარჩენს კი მხოლოდ ტყვიამფრქვევები. ქვემეხები საზღვაო, 57-კალიბრიანი, „გოჩიქისის“ სისტემისა იყო, სროლის ეფექტური სიშორე 1800მ-ს შეადგენდა. 7, 7 88 კალიბრის ტყვიამფრქვევებიც „გოჩიქისის“ ან „ვიკერისის“ სისტემისა იყო, ძირაგას სიმძლავრე 105 ცხენის ძალას შეადგენდა, გამოსაბოლქვ მიღება ჩაიშობოზი არ ჰქონდა და მანქანა ბოლქვებად აფრქვევდა ეკამლს.

MK-1-ის თავვე მავთულისბადიან ხის ჩარჩოს დგამდნენ, რომელიც ხელის ყუმბარებისგან დაცვას უზრუნველყოფდა (ტანკისტები მას „მაიმუნის ტალიას“ უწოდებდნენ). მკ-1-ს გამავლობა დიდი მასისა და ძალზე ვიწრო მუხლებების გამო არც ისე დიდი ჰქონდა. შიდატემპერატურა ცელსიუსით 70 გრადუსს აღწევდა. ასე რომ, სითბოში დარტყმისგან გამოწვეული გონის დაიკარგა არც ისე იშვიათი იყო. ტანკისტები პაერის ჩაისახუნტეცავად გახურებულ ბრძოლის დროსაც ამოყოფდნენ ხოლმე ტანკიდან თავს.

ტანტრორასზე 1916 წლის ივლისში, სომხთა ბრძოლაში, პირველივე დღეს შეტყვეზე გადასული 100000 იტალიელი ჯარისკაციდან დაახლოებით 20000 დაღუპა, 40000 კი დაღრა. 31 ივლისს იტალიელებმა და ფრანგებმა 200000-ზე მეტი მებრძოლი დაკარგეს, გერმანელებმა კი 150000. ამასთან, მოკავშირეებს ფირანტის სახის გადაწვევა მხოლოდ 5 კალიმეტრით შეუძლეს. იმი დიდხანს გაუმარბულებდა, იტალიელებმა ბრძოლის ველზე მსოფლიოში პირველი საბრძოლო მუხლუხუხანაი მანქანები რომ არ გამოეყვანათ. ამან მნიშვნელოვნად დაჩქარა იმის დასასრული.

პირველი იტალიური ტანკების აგების ინიციატორი სამხედრო ინჟინერი, პოლკოვნიკი ერნესტო სუბიტონი გახლდათ. ტანკის შექმნის იდეა მას ჯერ კიდევ 1900 წელს, იტალიის-ბურების იმის დროს დაუგადა. სუბიტონის იდეას საუკეთესო იმპარება იმ დროს სახელაო მინისტრი, სადამბრალის პირველი ლორდი, სერ უინსტონ ჩერჩილი.

სამეცნიერო, ტანკების შექმნის გაფორმებით ექსპანდირებული სამხედრო მინისტრი ლორდი კიტჩინერი – ხმელეთზე ძველი ხერხებით იმის წარმოების ყველაზე თავაზიანი დამკვეთი ჩერჩილი დადი ძველისხმევა დასცვიდა, რომ როგორც ტანკის პროტექტი გაეცნა, რომელთა ავტორები უილიამ ბერტონი და უოლტერ უილისონი

იყვნენ. ასე რომ, 1915 წლის ნოემბერში ტანკის ვარიანტი გამოსაცდელად მზად იყო. მას „ტანკის ვილი“ დაარქვეს. ამ პროექტის მთავარი ნაკლი ის გახლდათ, რომ ტანკს არ შეეძლო დროს თანძობისა და თხრლების გადალახვა, მაგრამ, ბოლოს და ბოლოს, ავტორებს დაეხატა ახალი იდეა, რომლის მიხედვითაც მუხლუხუხების საღებავს პარალელურად იმ ფორმა უნდა ჰქონოდა, ამასთან, მუხლუხუხების ზედა ნაწილი კორპუსის ზემოთ გავიდოდა. მანქანისთვის სიმძლავის ცენტრი რომ არ გაუმარბუდა, შეარბუდა, ხომადღების მსგავსად, საბორტე კაზეტ-პანისონებში განთავსდებოდა. ამ ტანკს უცვლად „დიდი ვილი“ უწოდეს.

1916 წელს 2 თებერვლის ბრიტანეთის არმიისა და ფლოტის მდარდონისთვის თანდასწრებით დაიწყო ამ რევოლუციური იარაღის გამოცდა, რომელიც წარმატებით დასრულდა. ტანკს ყველა წინააღმდეგობა გადალახა, მისმა იფრმა კი დასწრეზე საცარი ფსიქოლოგიური ეფექტი მოახდინა. ყველა დიდხონისათვის თანხან იყო, დაწვით მანქანის წარმოება ფორიტზე სასწრაფოდ გასაზრდად, მხოლოდ დღევანდამ ლორდ კიტჩინერმა განაცხადა, ეს ძვირად ღირებული სათამაშო იმს ვერ მოკავებინებოდა. მოუხდევად ამისა, 1916 წელს 29-ტონიანი ტანკი შეარბუდა მთავს. 1916 წლის თებერვალში მკ-1-ის (”მარკა ერთი“) 100 ცუხეპლარის აგება გადაწყდა.

გასაღმულებლის მიზნით „დიდი ვილი“ გაუკეთდა წარწერა: „ფრთხილად, პეტროგრადი!“ იტალიის დაზვერვა მისმა ავრცელებდა, რომ ეს უცნაური რკინის „ყუთობა“ საველე პარიბებში დიდი ცისტრანებით წელის გადასატანად იმხარებოდა (იტალიურად „ტანკას“) და რუსეთის არმიის შეკვეთით აგო.

დაგლიწული საჯავანში ფოლაიის „რომისებური“ კორპუსის დიდი ნაწილი ძრავასა და ტრანსმისიას ჰქონდა დაკავებული. ძრავას წინ მართვის ნაკვეთი ჰქონდა, სადაც თავსდებოდნენ ტანკის მთავარი და მძღული. ეკიპაჟი სულ 8 კაციდან შედგებოდა, – 1 თვითკერი და 7 დახალჩინისანი. ტანკს მძღული მართავდა, მთავარი და ეკიპაჟის ორი წევრი კი საბორტე გადაცემების კოლოფებზე გადაინდებდნენ. მძღული ხმადალა გააკვიროდა და თუ ხმა არ ეცოვრდა, ხელით ანიშნებდა თითოეულ „გადამართველს“ გადაცემის ნომერს. ეკიპისთვის ნამ-

ფული კომპარი იყო მეტრკალვად მჭეორი მოსახვევები. მისი მოქვეყნის თანხანდევრისა ასეთი იყო: მძღული პერავალიცერი დომიტრის შემტეობით ტანკის „ელს“ ზემოთ ასწევდა (ის ორი მეტრის ზორბლისგან შედგებოდა, რომელიც თხრლის გადალახვისთვის საჭირო სივრცისთვის უზრუნველყოფდა), სლოკად დიდფრეცავდა, შემდეგ ერთ-ერთ „გადამართველს“ უსრინებდა და, საბორტე კოლოფი ნებრალურ მეთვარობაში დევდა, მუორებს კი პირველი ის მთვრე გადაცემას ჩართოთ (მეწველა ერთი ან ორი თისის) და მძღული შემდეგ ნარბავა შეტეობლობის მექანიზმს (სეკცელები). ამ დროს მძღული შესაბამის მუხლუხის და-მუხრეცხვდა. მოხვევის შემდეგ ყველაფერი უკეთხანამძღვევრით უნდა გაკეთებულიყო თუ მოსახვევი დიდი რაღელის იყო, უკან ბრბინებო ხან უნდა დაწვით, ხან კი აწვით. ასე რომ, ეკიპაჟს ამ ტანკში სულ სამწირის ოჯლი ასცხვოდა. სწორედ ეს მანქანის გადასროლის მდინარე სიმბე ვერსნის თავდაცვის გასარბევევად 1916 წლის 15 სექტემბერს, იტალიელთა პირველ სატანკო ქვედაცვის „სატეცეამორტეცევი კორპუსის პირველი მძღე დანაყოფი“ უწოდეს და ასე უწოდეს (25 ტანკი) და ოცეულებად (7 ტანკი) დაცვის დიდი ბრიტანეთის მთავრობის ბრძანება, ჯერ კიდევ დასრულებულ სერიიდან ფორიტზე 50 ერთეული ამ მანქანის გადასროლის თათობაზე, შემდეგით იყო განბრობებული: 2 თვის განმავლობაში მოკავშირეების შეტყვე მდინარე სიმბეზე თითქმის ერთად ადგილის გათიხან. ამიტომაც ფორიტზე ჩასული პირველი 32 ახალი საბრძოლ მანქანა ბრძოლაში მამძღე ჩაბეს. მათ ქვეთები ოდნეც უკან მიკეცებოდნენ.

შეტყვეს ტანკების ნახვერი არ გაიჭვდა, ამ ძრავა გაუტყდა, მაგრამ სხვა მანქანებმა მოკავშირეების ძლებს დიდი დახმარება გაუწიეს აქმეც მოუწვდომილი და საცვიწი საბრძოლების, სოფლების – ფლორის და გვედეკურის აღებაში. იმ შეტყვის წარმატებ მართლაც არნახული გახლდათ – მოკავშირეთა ჯარებს მათთვის უდასკარგოდ 5 კალიმეტრით გადაინაცვლეს გერმანიის პოზიციების სიღრმეში, გერმანელი ჯარისკაცები კი ბრძოლის ველიდან პანიკურად გარბოდნენ. ის, რაც 2 თვის განმავლობაში ვერ შეუძლეს მოკავშირეების ჯარებს, 5 საათში მათხერებს უტყვევილი და მოკუწევი რკინის „ყუთობა“. ახალმა საბრძოლო მანქანამ სექტიკოსების ლეფი დასახა და იტალიის ქვეთების კი არახსული ერთუხანამს გაუღებოდა. თუც ეფორია დღესამს არ გაგრბე ლეზულა: იარაღი, რომელიც ასე ეფრეტანინადა, სასწრაფოდ მოითხოვდა გამოცეების ტექტიკის სრულფასოვან და დაყოფილებულ დამტყვევას, ასევე როული მატერიალურ ტექნიკური პრიბლებების მოკავრებას... და ყველა ამ ამოცანის გადაჭრამ იტალიელებს თითქმის იმის მსველობისას მოუწია. ■

**აიროჩი და შვიძინა
სახლიდან გაუსვლელად
ინტერნეტ მალაშია
www.elva.ge**

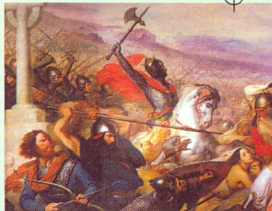
წიგნები და ჟურნალ-გაზეთები
სახლში მიტანით
ფასსანმატის გარეშე

მას „კვპასპარისი“
☎ 38.26.73
38.26.74
elva@kvrspalitra.com 42.43.40

„არსენალი“ ცდილობს სულ უფრო და უფრო საინტერესო იყოს მკითხველისათვის, ამიტომ გთავაზობთ ახალ რურბრიკას, რომელიც განვიხილავთ ზოგადად ომების ისტორიას კონკრეტული ბრძოლების მაგალითზე, რომლებიც VI-XV სს-ებში გაიმართა. ვინაიდან თემა ძალიან ტყვადია, რურბრიკა გაგრძელებებით დაიბეჭდება...

ქვეყნის ისტორია როლი უნა საუკუნეებში

ომი არის ფიზიკური, ინტელექტუალური და მორალური ძალების დაპირისპირება, რომლის დროსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება შეიარაღებასა და ბრძოლის ტაქტიკას. თანამედროვე სამხედრო ხელოვნება, რომელიც საკმაოდ განვითარებულია ტექნიკური მიღწევების გამოყენებით, დიდად განსხვავდება მისი განვითარების პირველი საფეხურებისაგან. ამ საკითხის დიპლომატიკურ და პოლიტიკურ განხილვისას თვალსაჩინო ხდება, რომ საბრძოლო ხელოვნების განვითარების საწყის ეტაპზე მთავარი და უმნიშვნელოვანესი როლი სწორედ ადამიანის ფიზიკური შესაძლებლობებია ენიჭებოდა. სამხედრო ტაქტიკა სამხედრო ხელოვნების შემადგენელი ნაწილია, რომელიც არმიის თეორიულ და პრაქტიკულ მომზადებას გულისხმობს. საბრძოლო ხელოვნების ისტორიის მანძილზე ის გამოდგმობით იცვლებოდა, რასაც ადამიანთა ევოლუციური თუ ტექნიკური პროგრესი განაპირობებდა. იგი არ იძლევა მზარდობას და ამუშავებს მხოლოდ იმ უმნიშვნელოვანეს წესებს, რომელთა გათვალისწინებითაც ხდებოდა განვითარება საბრძოლო ვითარების კონკრეტულ პირობებს ადასტურებს და დამოუკიდებელ განსჯებებს იძლევა, ამავდროულად იჩენს შემოქმედებით ინიციატივას.

გოთების საბრძოლო სიმღერა

სამხედრო ხელოვნების განვითარების პირველ საფეხურზე საომარი მოქმედებების წარმართვის ტაქტიკა საკმაოდ მარტივი და სწორხაზოვანი იყო. უძველესი სამყაროდან პირველი ცნობები ეგვიპტის ფარაონის, რამზეს II-ს არმიის შესახებ მოგვცემს, რომელიც მხოლოდ ქვეითებისაგან (მეშურელები, შუბოსნები, მშვილდოსნები) შედგებოდა. იგივე შევიძლია ვთქვათ ასირიელთა, ბაბილონელთა, ბერძენთა და სპარსელთა ჯარებზეც. მართალია, ამ უკანასკნელი მხედრობაც ჰყვადით, მაგრამ მათი რაოდენობა საკმაოდ მცირე იყო. მაგალითად, ასირიელთა არმია დანაყოფებისაგან შედგებოდა, რომლებიც თავის შრავ 10 ჯგუფს აერთიანებდნენ. თითოეულ ჯგუფში 200 ქვეითი, 10 მხედარი და 5 საბრძოლო ეტლი მოაზრებოდა.

და შურდელის სატყორცნი მანქანები, რომელიც ციხეების აღებისას და საზღვაო ბრძოლებში იყენებდნენ. ჩვენამდე მოღწეული ცნობები საშუალებას გვაძლევს ვთვარავლით, რომ პირველმა სწორედ მათ შემოსეს ქვეითი მებრძოლები კომპლექსურად: ჯავჭავის პრინცი, მუსარადით, საბრძოლოთა და ფართი. ამ პერიოდის ბერძნულ ქალაქ-სახელმწიფოებს, – სპარტასა და ათენს უკვე ჰყვადით ორგანიზებული არმია, რომელიც მხოლოდ ქვეითებისაგან შედგებოდა და საომარი მოქმედებისას ეწეოდა ფალანგად ეწყობოდა. ფალანგი არის შუბოსანთა სწორხაზოვანი, შემჭიდროებული მწკრივი (6-დან 12-მდე), რომელთა ყოველ მებრძოლში მდებარე მუხრის შუბი წინამძებედის არაღიანი შედარებით უფრო მოკლე იყო. „ერთი ფეხით“ მიძრავ ფალანგას მებრძოლებისა და მხედრობების საშუალება არ ჰქონდა. ბრძოლის მსვლელობისას, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მთავარი

სამხედრო ხელოვნების განვითარება და სრულყოფა მეტწილად ბევლ ბერძენებს უკავშირდება. სწორედ აქ შეიქმნა ქვისა

დატვირთვა მეომართა ფიზიკურ მომზადებასა და სიმაძვარეობაში. გამარჯვება კი, ძირითადად, იმ მხარეს ხვდებოდა წილად, რომელიც მოწინააღმდეგეს რიცხვობრივად აღემატებოდა. მოგვიანებით რომაელებმა ბერძნების გამოცდილება გაიზარეს და გააუმჯობესეს კიდევ. მათ ფლანგი ლეგიონით შეცვალეს, რომელიც მოქნილობასა და ტაქტიკური ოსტატობის უმაღლესი მწვერვალი აღმოჩნდა. ის შედგებოდა ჭკვიანი ნაწილის, არტილერიის, კავალირიისა და ადვანსიგან. ლეგიონი იყოფოდა 30 მნიშულად, მნიშული — 2 ცენტურიად, ცენტურთა კი 6 დეკურთად. კავალერია შედგებოდა 10 ტურიისაგან, თითოეულში კი ერთმანდობა 30 ცხენისანი. თითოეული ლეგიონი ბრძოლის წინ შემდგენარად განლაგდებოდა: მხედრები თანაბარი რაოდენობით ნაწილებად იყვნენ პირველი ხაზის ორივე ფლანგზე, რაც შეეხება მნიშულებს, ისინი განსაზღვრული დისტანციის დაღვთი სამრეცხვად იყვნენ წინააღმდეგობით თოღოლი კეისარმა ცვლილებები შეიტანა რომულ არმაში. მართალია, ის აღარ იყო ისეთი მობოლური, როგორც წინაა, მაგრამ წარმატების უზრუნველყოფა არ დაუკარგავს. ეს, ძირითადად, შეარაღების ხარჯზე მიიღწერდა. რომაელები ასევე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ საველე ფორტიფიკაციებს, რომლებიც იმის მსგავსებისას ყოველ დამით ამგურდნენ. რომის იმპერიის დასუსტებასთან ერთად რომაული არმიის მხეც ჩაესვენა. თუმცა მისი მემკვიდრე — ბიზანტია განაგრძობდა არსებობას, რომლის სამხედრო მომზადება არ ჩამოუვარდებოდა წინამორბედისას.

სამხედრო ხელოვნების ისტორიის შემდგომი ეტაპი შუა საუკუნეებზე მოდის. ამ პერიოდის მანძილზე ქვეითი ჯარის ტაქტიკა მნიშვნელოვნად შეიცვალა. გააქტიურდნენ ჩრდილოეთით მცხოვრები ტომები, შემუშავდა ახალი საომარი სტრატე-

გიები; საიხლო შევიდა შეარაღების სვერ-ობიც, რამაც, განსაკუთრებით ინგლისელებსა და შვეიცარიელებს, არა ერთი მნიშვნელოვანი წარმატება მოუტანა. მათ შეუტყნენ, რომ ისინი ძალზე დიდ ყურადღებას აქცევდნენ სწორედ ქვეითი ჯარის მომზადებას.

ხშირად 500-1500 წლების სხვაგვარად „კავალერიის ეპოქას“ უწოდებენ, თუმცა ამგვარი განსაზღვრება მხოლოდ ნაწილობრივ არის მართებული. ბიზანტიაში რომის ლეგიონის მემკვიდრე ქვეითმა ჯარმა ანტიკურიობის შემდეგ კიდევ დიდხანს არსებობდა და მხოლოდ 1050 წლის შემდეგ, დასუსტებული იმპერიის პერიოდში გაქრა. რაც შეეხება დასავლეთს, მართალია, V საუკუნის დასაწყისიდან სამხედრო ელიტა იმში უკვე ამხედრებული მონაწილეობდა, მაგრამ, მაგალითად, სკანდინავიელი ხალხების მხედრობა მტერთან შერყინებისას ისევ ქვეითდებოდა ხოლმე. ევროპის სასახლური რევიონებში კიდევ დიდხანს (იბერიის ნახევარკუნძულის მთიანი რეგიონი, შვეიცარია) ვრცელდებოდა ქვეითი ბრძოლის ოსტატების კულტურების პროცესი. უკანასკნელი ძალზე ხშირად მეზობელი ქვეყნების ბრძოლებში დაქარავებული მეომრების სახელით იბრძოდნენ. ევროპული ქალაქების გაძლიერებამ, ქალაქის მოსახლეობის საზოგადოების უმნიშვნელო ნაწილად ქცევამ, განსაკუთრებით ფლანდრიასა და სამხრეთ იტალიაში, ხელი შეუწყო კორპორატიული შვირძნების მიქნე სამხედრო შტაბების ფორმირებას. აქ, ქვეითი ჯარის თითოეული წევრი, თითოეული მეომარი თავს ერთი მოღიანის კუთვნილებად თვლიდა, რაც არც კლებდა მათ შემართებასა და გამბედაობას. ასე რომ, ხშირად ბრძოლის ველზე რაინდების გამოწვევასაც არ ერიდებოდნენ. ამ პროცესს, რომელიც დაახლოებით XIII-XIV საუკუნეების მიჯნაზე დაიწყო, „ქვეითთა რეველუციასაც“ უწოდებენ ხოლმე, თუმცა

უზღოვდეს იქნება, თუკი ამ მოვლენას კანონიერ ევოლუციად ჩაითვალოს.

ქვეითი ჯარის წისქვილზე ასახმა წყალს შეარაღების სვერში შემოქმედული საიხლოებიც. თავდაპირველად — მშვიდი, შემდეგ — არაბოლური, ბოლოს კი ცეცხლსასროლი იარაღი გახლდათ ის მთავარი ფაქტორი, რამაც მას ბრძოლში ნაირივად და აქტუალურება შეუნარჩუნა ასეთი შეხისხვევაში ქვეითად ბრძოლი ხელსაყრელი იყო, რადგანაც ქვეითები თითქმის უუჩველნი გამოადიდნენ ბრძოლის ევლენად. XIV საუკუნის დასაწყისში ბრძოლის პროცესში ჩამოქვეითება რანდებისათვისაც ჩვეულებრივ საქმედ იქცა. XV საუკუნის „თანამედროვე არმია“ უკვე მხედრების, ქვეითებისა და მსროლელთა პროპორციულ შენარჩუნს წარმოადგენდა, რომელიც აღორძინების ეპოქის სამხედრო ტექნოლოგიების მახარობელი გახლდათ.

შუა საუკუნეების ქვეითი ჯარის ჩამოყალიბება

VI საუკუნეში ბიზანტიური არმია ქვეითი ბრძოლის ყველაზე როული სკოლა გახლდათ. ამის ნათელ მაგალითს წარმოადგენს 552 წელს, თანამედროვე იტალიის სამხრეთით მომხდარი ბუსტანდარეუმის ბრძოლა (ამ ბრძოლის ზოგად ტყვენეს ამა გუარდნი-ტყვენეს სახელითაც მოიხსენიებენ). ბიზანტიელთა სათავეში მდგარმა ნარზესმა მემკვიდრეობით მიღებული საბრძოლო გამოცდილებით ისელომდგანა: აგრი თავდაცვითი ფორტიფიკაციები, ორივე ფლანგზე განლაგებული მშვიდობისნი, ცენტრში — მძიმე შეარაღებული კავალერია და შუბისნი, ხოლო შურვის პირველ ხაზზე მხდართა დანაყოფი განთავსდა. მოწინააღმდეგის — იტალიელი გოთების არმია ასევე კავალერიის, ქვეითი მშვიდობისნი და შუბისნიებისაგან შედგებოდა. იმის გამო, რომ მეფე ტოტონი ამ კარგად იცოდა თავისი ქვეითი ჯარის სისუსტეები, მან არჩევანი კავალერიის მასიურულ დარტყმაზე გააკეთა. ამ ტაქტიკამ მინც არ გამართლა. ბიზანტიური იხრებისა და შუბისნი წვიმა საკმაოდ შეათხელა გოთების რაგები, რომლებიც მძიმე შურპოვრად აგრძელებდნენ იერიშს. ბოლოს კი, როდესაც ბრძოლის სასწორი ბიზანტიელთა მხარეს გადაიხარა, დამარცხებულებმა შეარაღების და გაიქცნენ. ნარზესმა მათ ეს არ აკანარა, რეზერვად მიტოვებული მხედრობა დაადგნა და სასტიკად გაუსწორდა ლტოლვილებს. ეს გამარჯვება ბიზანტიური ტაქტიკის დიდების აღსაქვავად იქცა. ყველა სახის შტაბების შეთანხმ-

რომაელი ლეგიონერები

ცენტურიონი

ლეიტატი

ბულად მოქმედება ბიზანტიური სამხედრო სკოლების განსაკუთრებულ, განმსხვავებულ თვისებად ჩრქობდა XII საუკუნის მიწურულამდე. VI საუკუნის სამხედრო წესდება - „სტრატეგიკონი“ 500 წლით ადრე იძლეოდა ბიზანტიური სამხედრო დოქტრინის მოხაზულობას. მისი სხველი, ქვეითი ჯარის ერთ-ერთი მოავარი ფუნქცია იყო, კავალერიისათვის ერთგვარი დამცავი ფარის როლი თამაშა, რომელიც წარუმატებელი შეტევების შემთხვევაში მისი დახმარებით გადაჯგუფებას ან სულაც, უკან დახვევას შეუძლებდა. ქვეითის დანაყოფი შედგებოდა შუბოსებისა და მშვილდოსნებისაგან, რომლებიც კავალერიის, იერიშის მოსაგერიებლად განსაკუთრებული წესით ეწყობოდნენ: „პირველი სამი მწყერივი ქნიდა ფულკონს. მეომრებს მარცხენა ხელში ფარი, ხოლო მარჯვენაში ბლაგვი მხრით მაწაში ჩარგული, ბასრი პირით კი ოდნავ დახრილი, წინ მიმართული შუბები ეკავათ... მეოთხე და მეხუთე რიგის მეომრებს შუბები სასროლად ან იერიშის მოსაგებად მზადყოფნაში იყვნენ. მათში ჰქონდათ მშვილდოსნებისაგან მჭირნი. მსუბუქად შეიარაღებული ქვეითი კი მშვილდ-ისარს ისროდა“.

როდესაც მტერი, ქვეითის მჭირთა რიგის გარდაცვლის უძებლობით შეჭრილობი, უკან დახვევას დაადარებდა, მოქმედებს ბიზანტიური კავალერია იწყებდა.

რომის იმპერიის დაცემის საყოველთაოდ აღიარებული თარიღი მისი შემკვიდრისათვის არასოდეს ნიშნავდა იმევეს. მართალია, 476 წელს რომის დასავლეთი იმპერია ბარბაროსულ სამფლობელოებად დანაწევრდა და „თეოდოსიუსი“ დატოვა, მაგრამ აღმოსავლეთი რომის იმპერიისათვის დაკარგული პროვინციების დაბრუნება მულამ სტრატეგიულ ამოცანად ჩრქობდა. სწორედ ამ მიზნით, ოლიკარის ბარბაროსული სამეფოს დასამარცხებლად 489 წელს ისტავითების არმია იტალიისაკენ დაიძრა (ოლიკარმა 476 წელს დაიკავა იმპერატორის ტახტი, ხოლო 493 წელს ვითებმა მოკლეს). თუმცა როგორც შემდგომ ვარკავამ კამბანის მიზეზზე არცთუ ისე კეთილშობილური ყოფილა. ისტავითების ხელმძღვანელებმა თოილი დიდმა სიტუაცია თავის დასარეგულირებლად შეშაბრუნა. პრაქტიკულად დამოუკიდებელი სამეფო შეიქმნა და სათავემაც თავად ჩაუდგა; თუმც კულტურული თოილსახისით მას მუდამ ბიზანტიის ნაწილად აღიარებდა. მას შემდეგ, რაც აღმოსავლეთის რომის იმპერიამ 533-534

წლებში აფრიკაში ვანდალების სამეფო დაამარცხა, იმპერატორმა თესტინიანემ თოილი აფრიკის ნახევარკუნძულს მიაპყრო. ვანდალების სახელმწიფოს დამარცხების შემდეგ, რომელიც პრაქტიკულად ქვიშის სახის წარმოადგენდა, იმპერატორმა ივრასულა, რომ დიდ ხათაბალაში

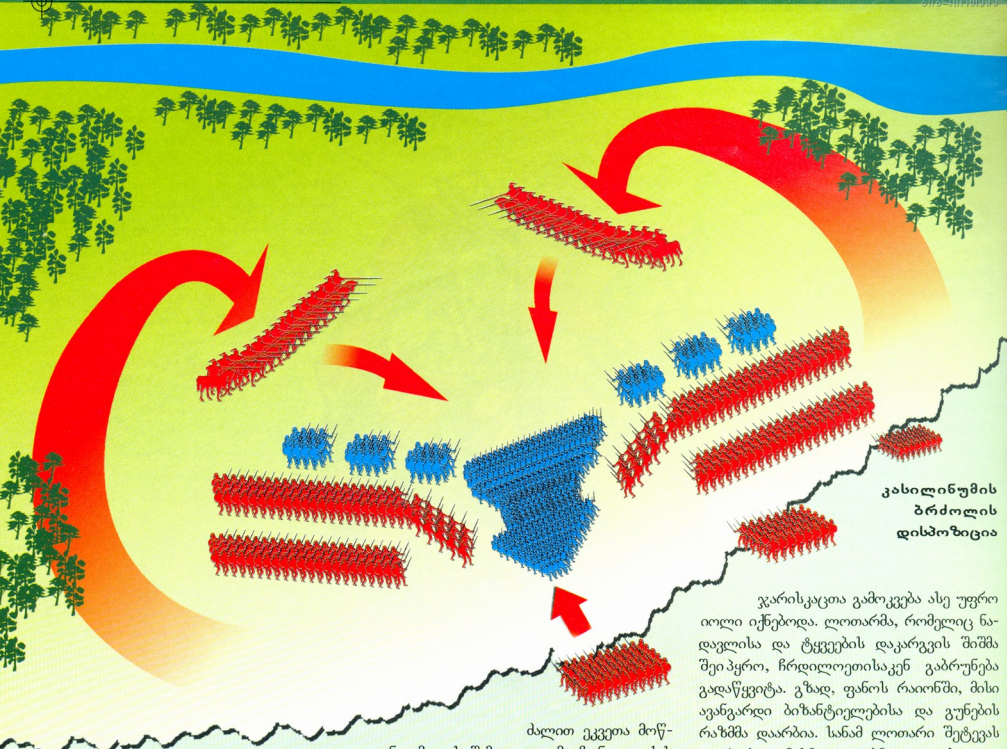

პართიული მიმიდელ შეტეროელი მხედარი (II ს.); პუნია მოისარი მხედარი; რომაელი ელიტორი; ქვეითი არმია-ლევის მსროლელი ხანიდან

არც ვითებთან გაებრძოდა. მით უმეტეს მაშინ, როდესაც თოილიისის გარდაცვალების შემდეგ მათი სამეფო საკმალე დასუსტებული იყო. თესტინიანემ გადაწყვიტა შეტევა სამი მხრიდან დაეწყო: ილირიული არმიას - ბალკანიიდან, ვალიის ფრანკ მუქეთა კავშირს პროვანსის საზღვრიდან, ხოლო ევლისარუსს, სამეფო კარის დაცვის ყოფილ მეთაურსა და მხედარიმოავარს, ჯერ სიცილია უნდა დაეკავებინა, შემდეგ კი საბრეთოდან გადასულიყო ნახევარკუნძულზე. თესტინიანის იმედი გაუცრვლდა. ბალკანიიდან დაწყებულმა შეტევამ სარდლის უცვარი სიცილიის გამო სასურველი შედეგი ვერ მოიტანა; ფრანკები არცთუ სახარბილო მოკამბორნი აღმოჩნდნენ, ისინი სამხრეთ ვალიის იქით ადარ წაუვლან; რაც შეეხება ევლისარუსს, მან დავალებას წარმეტყველი ვარითა თავი; დაიკავა სიცილია, ნეაპოლი, დაახლოებით ერთი წლის

მანძილზე გამგერა რომში, დაიპყრო რავენა და 540 წელს ჩამოვიდა ვითი მეფე ვიტეიერი. საშუალოდ, ხარბი ბიზანტიული დიდებულების საქციელმა ტრიუმიტი მარცხად აქცია. ტოტილას ორგანიზებით ისტავითის საკმალე მტერე რომში გაერთიანდნენ და უწინდელი პოზიციების დაბრუნება დაიწყეს. მულ ბიზანტიული მხოლოდ რამდენიმე ქალაქს თუ აკონტროლებდნენ. საგანგაშო მდგომარეობაში აღმოჩენილმა თესტინიანემ გადაწყვიტა იტალიაში დამატებითი ძალები გაეგზავნა, რომელიც სათავეში ნარზესი ჩაუყენა.

ნარზესის არმია წარმოადგენდა რომული რეკლუტული ნაწილებისა და იმპერიის მოკამბორე გერმანული ტომების - ლანგობარებისა და გერულების სამხედრო ელიტის-ფრანკ შემდგარ ნაწილს. ბიზანტიულელები ამტერად სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან მიადგნენ იტალიის საზღვრებს. ნარზესმა თავი აარიდა ვითებთან შეტაკებას და გვერდი აუარა ყველა იმ პუნქტს, სადაც მოწინააღმდეგეთა ვარაუდით უნდა გაეცლო, მაქლწა რავენას და გათავისუფლა ტყვეობაში ჩავარდნილი ვარინოზი. ტოტილამ, რომელიც საფრთხე იგრინო, გადაწყვიტა მოწინააღმდეგე და ბრძოლაში გამოეყვანა. მან ვაუელამინასთან გზა გააღოლემა ბიზანტიულებს, მაგრამ დამარცხდა (ზეზინასსენტი ბუსტა-ვალდორუმის ბრძოლა). მულე ცნობილი გახდა, რომ ნეაპოლიან, იტალიის სამხრეთი, ერთ-ერთი შეტაკებაში დაიღუპა მისი მემკვიდრე თეა. ვითების პოზიციები შესუსტდა, ისინი მხოლოდ რამდენიმე ერთმანეთისაგან დამორბეულ ქალაქს ფლობდნენ. ნირწამხდარი დახმარებას ვალიის ფრანკებს სთხოვდნენ, საწყველად კი იტალიის „ვირათი“ გადაცემასაც კი პირედუბოდნენ. ამხე უარი არ უთქვამს ფრანკთა მეფე თოილბანტს. მან აღუბანების მმართველ ორ პერსონა - ლითარს და ბუტინოსს ნება დართო ჩამოეციენენ ანტიტურაში. იმ დროს, როდესაც ალექანტებმ მდინარე პო დატოვეციონ, ნარზესი კუბის ალბით იყო დაკავებული (აქ იყო ვითების სამეფო ხაზინა), რომელსაც თეას მამ, ალვიერი იცავდა. ბიზანტიელმა მხედარიმოავარმა გადაწყვიტა ალუა მოეხსნა და გუბი ჩრდილოეთით, ტოსკანისაკენ ადლო, გამოყო გერულები და აღუბანების დასახვედრად გაგზავნა, თავად კი ლუკასა შემდგარტყა ალუა. იმ დროს, როდესაც ნარზესი ქალაქის ალბას შეიბოძა, აღუბანებისაგან ძლეული გერულები კუდიით ქვას ისროლდნენ. მოუხდევად ამისა, ამ მარცხს გადაწყვიტა რომი არ უთამაშა, ახდელდა

ქასილინუმის ბრძოლის დისპოზიცია

ან ბიზანტიელების არმიას თითქმის მთელი იტალიის მასშტაბით ეკვა ციხესიმაგრეები.

ნარზეს ვარით გამოსაზამირებლად რავენაში დაბრუნდა, სადაც მას ალიგერნი ეწვია და კუმის ვასალები გადასცა. ამას დაემატა კიდევ ერთი სასაიმპერო ცნობა, — მან ისიც შეიტყო, რომ გიოთების მოკავშირე გერმანული ტომი — ვარნები იმპერატორ იუსტინიანეს მიემხრნენ. ნარზესი ბიზანტიელმა სარდალმა პირადი დაცვიდან 300 მხედარი გამოყო, თავად ჩაუდგა სათავეში და მტრის 2000-კაციანი რაზმისკენ დაიძრა. მოულოდნელი შეტაკებისთვის მოუმზადებლმა ვითებმა თავდაკითი ტაქტიკა აირჩიეს. ჩაღვნი მჭიდრო რიგში, ორივე ფლანგზე განლაგეს მხედრობა და ორ ჭლას შორის დაიკავეს ისეთი ღობეცა, რომლის საშუალებითაც მასსამდღურად შეძლებდნენ ფლანგებიდან დაწყებული იერიშის მოგერიებას. ნარზესი მთელი

ძალით ეცვითა მოწინააღმდეგეს, შემდეგ თავი მოაჩვენა, თითქმის უკან დახევა გადაწყვიტა, დაღვერული გერმანელების რიგები არაა და კონტრიერში მიიტანა. წარმატება ბიზანტიელებს ხვდათ წილად, გერმანელები კი თავშესაფრის ძებნაში გაიფანტნენ...

ბრძოლა ქასილინუმთან — 554 წელი

554 წლის გაზაფხულზე ნარზესმა რომიან თავის არმიას მოუყვარა თავი და მისი მომზადება დაიწყო. ამასობაში, შორიანხლის მთიანე ალექმანთა და გითთა არმიამ ქალაქს შემოურა და საშხრეთისკენ დაიძრა, გზადაგზა კი ადგილობრივ მოსახლეობას აწიოკებდა და ძარცვავდა. ბუტლინი, რომელიც საკმაოდ დიდ რაზმს ედგა სათავეში, დასავლეთის ფლანგით მიძრაობდა, ლოთარია კი — აღმოსავლეთის. ისტორიკოსთა ცნობით, შემოძრა საერთო რაოდენობა 75000 ადამიანი. მიუხედავად იმისა, რომ ეს რიცხვი საეჭივოდ მაღალია, შესაძლებელია, სულაც არ იყოს ჭეშმარიტებას მოკლებული. ალბათ, სწორედ ამიტომ მივიღოთ და ვარი ორ კოლონად, თანაც გაუთავებელი ბრძოლისთვის გადატარებულ იტალიაში

ჯარისკაცთა გამოკება ასე უფრო იოლი იქნებოდა. ლოთარმა, რომელიც ნადავლისა და ტყვეების დაკარგვის შიშმა შეიპყრო, ჩრდილოეთისკენ გაბრუნება გადაწყვიტა. გზად, ფანოს რაიონში, მისი ავანგარდი ბიზანტიელებისა და გუნების რაზმს დაარბია. სანამ ლოთარია შეტევას იცრებოდა, მისმა ტყვეებმა ალავის დიდი ნაწილი დაიტაცეს და გაიტყვნენ. დარბეული და დაბნეული ჯარი კი ჩრდილოეთისკენ დაიძრა, გადალახა მდინარე პო და ვენეციის საღვთოში შეჩერდა. აქ კიდევ ერთმა და უფრო სასტიკმა მტრმა იჩინა თავი — ებიდემაიმ, რომელმაც მუსრის გააღწევი ღეიშობის და კამპანიის გაგრძელებას ხელი შეუშალა. მალე ებიდემაიმ მთელ იტალიას მიუღო, განსაკუთრებით კი ვითები დაზარალა. შემოიოთებულმა ბუტლინმა გადაწყვიტა პირდაპირი იერიში მიეტანა ბიზანტიელებზე და წარმატების იმედიც ჰქონდა. ამ ჩანაფიქრით ის კამპანიას მიუახლოვდა და მდინარე კასილინუმის ჩრდილოეთ ნაპირზე დაბანაკდა. გერმანელებმა თავიანთი სადგომი ნამდვილ ციხესიმაგრედ აქციეს, რომელსაც თხრილები და მონაშენი სანახევროდ ჩასობილი ოთხთოვლას ბორბლებიანი სანგრები ეკრა გარს. მდინარეზე გადებულ ხიდს კი ციხე იცავდა. ნარზესმა მიიღო ბუტლინის გამოწვევა. მან დაუყოვნებლივ დატოვა რომი და მოწინააღმდეგის მახლობლად შეჩერდა...

გაგრძელება შემდეგ ნომერში 366 ანბანზე

ტუსიას ბრძოლა

რუს პოლიტიკოსებს მოსწონთ გასული საუკუნეების კავკასიის ომებში რუსების გატეხული მსხვერპლის თემაზე საუბარი. მართლაც კავკასიაში რუსეთის იმპერიის საზღვრების გაფართოებისათვის წარმოებულ ომებს ბევრი რუსი ჯარისკაცისა და ოფიცრის სიცოცხლე შეეწირა. ისევე როგორც რუსეთის იმპერიის ინტერესებისათვის ევროპაში, ცენტრალურ აზიაში თუ შორეულ აღმოსავლეთში მრავალი ქართველი სამხედროსის სისხლი დაიღვარა.

ჩაპკის თანადი

საფლავმანო
საესკადრო
ჯავშნოსანი
„პოროდინო“

ისტორიაში ცუსიძის საზღვაო ბრძოლა ჯავშნოსანი ხომალდების ეპოქის ყველაზე დიდ და უკანასკნელ ბრძოლად შეეფიქრა. რუსი ოფიცრების თუ მუსულმანების თავდადების მოუხედავად, ცუსიძის სრულტანოვო რუსეთის ფლოტმა იმგვარი კატასტროფული მარცხი განიცადა, რომ დღემდე ქვეყნის სამარცხენო ლეკვ რჩება.

შორეული აღმოსავლეთისაკენ ესკადრის გაგზავნის გადაწყვეტილება 1904 წლის აპრილში ნიკოლოზ მეორემ მიიღო და მისი ფორმირება მთავარი საზღვაო შტაბის უფროს ვიცე-ადმირალ ზინიბი როდენსტეინის დავალება.

1904 წლის 10 აგვისტოს ნიკოლოზ მეორემ თავისი გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა, მიუხედავად იმისა, რომ იმ დროისათვის პორტ-არტურის ესკადრას, როგორც ორჯანუბულ ძალას, დიდი დანაკარგის გამო აზრი ჰქონდა დაკარგული. რუსული ხომალდები პორტ-არტურის ყრიდან და ზუგუნი გასვლას ვეღარ ახერხებდნენ და ააპირებლათ სამხედრო არტილერიის განუსწვებელი ცეცხლქვეშ იმყოფებოდნენ, რაც მათ განადგურების უქადა.

ნიკოლოზ მეორეს შორეული აღმოსავლეთისაკენ გასაგზავნი მთავრ ესკადრით ზუგუნი ომის მიმდინარების რუსეთის სასარგებლოდ შეცვლა სურდა, თუმც არ კითხულობდა – შესწევდა კი ამის ძალა ესკადრას?

გადაწყვეტილებას მოწინააღმდეგეები ჰყავდა, მაგრამ მეფის წინაშე აზრის გამოხატვას ვერავინ შეეძლო. ესკადრის საბოლოო შემადგენლობა გასულმადე ცოტა ხნით ადრე დადგინდა და მასში შედიოდა: 5 ახალი და 3 ძველი საესკადრო ჯავშნოსანი, 3 საბატარი დაცვის ჯავშნოსანი, 1

ჯავშნოსანი კრესერი, 5 პირველი და 3 მეორე რანგის კრესერი, 1 დამხმარე კრესერი, 9 საესკადრო ნაღბოსანი, 1 მტურავი სასელოსნი, 2 სატრანსპორტო გემი, 2 ბუქსირი და 2 პოსპიტალური გემი.

ესკადრის მთავარ ძალას ახალი საესკადრო ჯავშნოსნები: „კინაზ სუვიოვი“, „ალექსანდრ III“, „პოროდინო“, „ორილი“ და „ოსლავია“ წარმოადგენდნენ. დანარჩენები მოძველებული ხომალდები იყვნენ და უახლეს ააპირულ ჯავშნოსნებს საცეცხლე ძალით ბევრად ჩამოუვარდებოდნენ.

ესკადრის ფორმირების პროცესში გაქნილ სხვადასხვა პრობლემათა შორის ოფიცერთა ნაკლებობაც იყო, რისთვისაც საზღვაო კორპუსმა ახალგაზრდა ოფიცერთა ნაკადი გააძლიერებდა გამოუშვა.

ახალგაზრდა ოფიცრებს შორის აღმონდა მიხმინი იასონ კონსტანტინეს ძე თუშინიძელი, ქართველი საზღვაო ოფიცერი, რომელიც საესკადრო ჯავშნოსან „ორილიზე“ დაინიშნა და თავისი მოვალეობის შესრულებას 1904 წლის 17 მაისიდან შეუდგა.

„ორილი“ მშენებლობის დასრულების პროცესში იყო – 14200 ტონა წყალწყვის ჯავშნოსანი მისხსანე ხომალდის შობაქმდებელას ტოვებდა. სასომხლო არტილერია წარმოდგენილი იყო: ოთხი 305-მილიმეტრიანი, ოთხმეტი 152-მილიმეტრიანი, ოცი 75-მილიმეტრიანი, ოცი 47-მილიმეტრიანი, ორი 37-მილიმეტრიანი და ორი 64-მილიმეტრიანი სადესანტო ქვე-

შეხები. გარდა ამისა, საცეცხლე ძალას ოთხი 7,62-მილიმეტრიანი ტყვიამურქვევი და აქტიური 381-მილიმეტრიანი სატორველო აპარატი აძლიერებდა. ეკიპაჟი 28 ოფიცრის, 9 კონსუქტორის (ოფიცერ-საეცალისტის თანაშემწე) და 745 მატროსის თვლიდა.

რუსეთის ფლოტს ჯავშნოსანი „ორილი“ 1904 წლის ოქტომბერში შეემატა. დასრულებისთანავე „ორილი“ და იმავე სერისა: „კინაზ სუვიოვი“, „ალექსანდრ III“ და „პოროდინო“ მორალურად და ტექნიკურად მოძველებულ ხომალდებად თვლებოდნენ. ამას ესკადრის ბევრი ოფიცერი ხედავდა და თავიანთ კრიტიკულ აზრს საუბრებსა თუ წერილებში გამოხატავდნენ.

„ორილის“ მეთაური, პირველი რანგის კაპიტანი ნიკოლოზ ოუნი 1905 წლის 2 მარტს მუედლისთვის გაგზავნილ ერთ-ერთ ბარათში წერდა: „უნდა ვთქვა, რომ კამპანია წაგებულა და მისი გაგრძელება უაზროა. ეს ააპირებლათ უზარალო გამარჯვება არ არის. ეს არის ცოდნის გამარჯვება უციოდინარობაზე“.

ესკადრა შორეული აღმოსავლეთისაკენ 1904 წლის ოქტომბერში გაიგზავნა. ხომალდების ერთი ნაწილი აფრიკის შემოვლით, მეორე კი სუეცის არხის გავლით გაიგზავნა. ხომალდები ერთმანეთს კუნძულ მადაგასკართან შეხვდნენ და გაერთიანებულმა ესკადრამ ლაშქობა შორეული აღმოსავლეთისაკენ გააგრძელა, სადაც

ცუსობის სრულტემი ააბინის ფლოტი ელოდა ადირალი ტოვის სარდლობით.

ესკადრის ადმირალ როფელსენის საფლავებზე „სუკოროვი“ მიუძღოდნენ, რომელსაც ალექსანდრ III, „პორილი“ და „პრილი“ მაკვეთდნენ. 1905 წლის 14 მაისს პირველად რუსულმა ხომალდებმა გაისარდა და ბრძოლის დაწყებისთანავე ესკადრა ააბინელთა ხომალდების ზუსტი და ძლიერი ცეცხლის ქვეშ მოექცა.

ააბინურმა ჭურჭებმა „პრილის“ ეკიპაჟიდან ბევრი დაჭრა და მოკლა. ოფიცრებიდან პირველი მიმინი თუმანიშვილი დაჭრა – ხომალდს მარცხენა ბორცის 75 მმ-იანი ქვეტყების ბატარეის მეთაური.

ჭურჭის ნამსხვრევებისაგან ზურგში დაჭრილი ქართველი მიმინი ხომალდის სიღრმეში მტკარე ლაზარეოში გადაიყვანეს. ექიმის შეკითხვას, ზეითი როგორი მდგომარეობაა, მან უპასუხა:

– ქვეტყის ნობრი ექსი შწყობრიდან გათარდა. ორი იქვე დაღუპა. ბატარეის მეთაურმა მიმინი საკლარა გადავეცი. ისიც დაჭრილია, მაგრამ შწყობრში რჩება.

– ჩვენი საქმეები როგორ არის? – ისევ შეკითხა უფროსი ექიმი. თუმანიშვილმა ხელი ჩაიჭრა და ამოიკრუნა.

რუსული ესკადრის განაგებულება მეორე დღეს, 15 მაისს დასრულდა. ააბინის ზღვის ფსკერზე დარჩა 4 ახალი და 2 ძველი საესკადრო ვაეშონისანი, 1 სანაპირო დაცვის ვაეშონისანი, ვაეშონისანი კრესისერი, ორ-ორი პირველი და მეორე რანგის კრესისერი, 5 საესკადრო ნაღმისანი და ა.შ. ზოგიერთი ხომალდის ეკიპაჟს დაღუპულ ხომალდებითურთ ტყვე ჩაბარება ამოებნა, რითაც რუსეთის ფლოტი საშუალოდ მოსცხვ ჩირკი. ააბინური ჭურჭების საესკადრო ვაეშონისებიდან მხოლოდ „პრილი“ გადაურჩა, ისიც იმდომ, რომ თეთრი აღამი აღმართა.

რამდენიმე ხომალდმა და სატრანსპორტი გემმა თავს შანსასია და მანიალში ინტერინობით უშეკლეს. 36-ვიმპლეიანი ესკადრისად ვლადივოსტოკში მეორე რანგის კრესისერი „აღმაზმა“, ორმა საესკადრო ნაღმისანმა და ერთმა სატრანსპორტი გემმა გააღწია.

ნიკოლოზ მეთრის უკუნურ გადაწყვეტილებას 6 ათასი მეხვადარის სივრცულ მეშვინა და 5 ათასი დაჭრა. ამ დროს ააბინელთა დანაკარგი 3 ნაღმისანი, 116 მოკლული და 538 დაჭრილი მეხვადური იყო.

იასონ თუმანიშვილი სხვა ოფიცრებსა და მეხვადურებთან ერთად ტყვედ ჩაყარდა. ისინი კუნძულ კოუსის დასავლეთით მდებარე ქალაქ კუმპოტოს ტყვეთა ბანაკში მიიყვანეს.

ააბინელები ტყვეებს მაინცდამაინც არ ავიწყობდნენ. ერთი დაჭრილი ტყვე რუსი ოფიცერი წერდა, დაჭრილების მოვლა რუსმა

მედლებმა ააბინელებისაგან უნდა ისწავლილი. თურმე ოფიცრის ოპრაცია ვაეშონის და ააბინელი მედლები დღევანდამ არ შირლებოდნენ. დაჭრილი რუსებთან ააბინელი ოფიცრებიც ხშირად მიდიოდნენ მოსკოთხა.

„ადირალ უშაკოვის“ მედლებმა ერთი შემთხვევა გაიხსნა: რიცა რუსმა ტყვე მატროსებსა საწყობები გატყუეს, სასმელი დაიტაცეს და გაიღოშნენ, ამის გამო ისინი არავის დაუხვია.

რუსების ტყვეობა 1906 წლის იანვრის დამდეგს დასრულდა. მეფის ხელისუფლებამ ააბინაში ყოფნის პერიოდს ოფიცრებსა და მეხვადურებს აუნაზღაურა, რომელიც საკმაოდ სიდიდური თანხა აღმოჩნდა. თებერვალ-მარტიდან რუსეთის მთავრობის დაქარაგმული სამხვადრო გემებით საშხვდრო ტყვეების წამშობლოში დაბრუნების პროცესი დაიწყო.

ტყვეობიდან დაბრუნებულმა თუმანიშვილმა სამსახური შავი ზღვის ფლოტის კრესისერ „კაპიტანტ აზოვზე“ გააგრძელა. ერთხანს კასპიის ზღვის ფლოტილიისა და ბალტიის ზღვის ფლოტის ხომალდებზეც მსახურობდა.

1914 წლის 28 სექტემბერს ლიტენანტი იასონ თუმანიშვილი შავი ზღვის ფლოტის საესკადრო ნაღმისან „კაპიტანტ-ლიეტენანტ ბარანოვზე“ უფროს ოფიცრად დაინიშნა.

პირველი მსოფლიო ომი შავ ზღვაში 1914 წლის 29 ოქტომბერს, გამოქონისას, რუსულ პორტებზე გერმანულ-თურქული ხომალდების თავდასხმით დაიწყო. შავი ზღვის ფლოტის სარდლობამ სასასუნო დარტყმისათვის არჩევანი ზონგულდაქის პორტზე შეაჩერა.

ოპრაციას ნაქარევედ მომხმადდა და თანაც შავი ზღვის ფლოტის სარდლობას პორტზე ინფორმაცია არ გაჰყარდა. ლიეტენანტი თუმანიშვილი ერთადერთი ოფიცერი იყო, ვინც ზონგულდაქის პორტს იცნობდა.

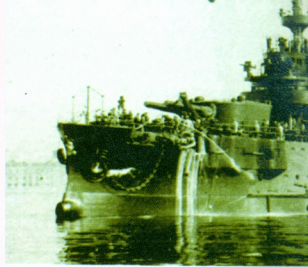
ოპრაციას ფლოტის სარდალი, ადმირალი ებერჟარდი ხელმძღვანელობდა. მისი ჩატრეხისათვის სახაზო ხომალდების დივიზია (5 საესკადრო ვაეშონისანი), 3 კრესისერი და 9 საესკადრო ნაღმისანი გამოიყო.

ოპრაციის მსვლელობისას, 1914 წლის 5 ნოემბერს, ანატოლიის სანაპიროს ახლოს საინტერესო დაღივო შეჯავადავამანი ხომალდსა და საესკადრო ნაღმისან „კაპიტანტ-ლიეტენანტ ბარანოვზე“ მყოფ თუმანიშვილს შირის.

საღვამდის ხომალდიდან ეკიპიებთან თუმანიშვილს: – შევიძლიათ თუ არა ზღვიდან ზონგულდაქის სახვლოსნობების მიინიშნება?

დაღებითი პასუხის მიღების შემდეგ ისევ შეკითხვა: – გასანაგებურებლად რომელი

სახესკადრო ვაეშონისანი „პრილი“ ბრძოლამდე და...

ნავებობები იქნება უფრო ხელსაყრილი? პასუხი: – ქვანახშირის დამტკიცირივი საშუალებები და რკინიგზის სარკინიგზო სახვლოსნობები, თუ ზღვის მხრიდან გამოჩნდება;

ამის შემდეგ თუმანიშვილს საესკადრო ვაეშონისან „როსტისლავეზე“ გადასვლა უბრძანეს.

6 ნოემბერს, დილაადრიან, „როსტისლავეს“ და კრესისერმა „კავკასიამ“ პორტის მიმართული ცეცხლი გახსნეს, ოქცი ამან შედეგი არ მოიტანა. ქვანახშირის მომომეველ შატტებს სახომალდო არტილერია ვერ მისწვდა.

1915 წელს ქართველი ოფიცრებმა უფროსი ლიტენანტის ჩინით 350 ტრანსვაეშონის საესკადრო ნაღმისან „ეიეუჩის“ მეთაურობა ჩააბარა. 1915 წლის 10 მაისს „ეიეუჩი“ რუსული ესკადრის შემადგენლობაში ბოსფორის სრუტის რაიონში გერმანული ვაეშონისანი კრესისერი „ეგენის“ წინააღმდეგ ჩატრეხული ოპრაციებში მონაწილეობდა.

1915 წლის 23 აგვისტოდან იასონ თუმანიშვილი შავი ზღვის ფლოტის შტაბის ოპრატორული ნაწილის საფლავებში ოფიცერი, ხოლო 1916 წლის 28 აგვისტოდან ისევ შავი ზღვის ფლოტის შტაბის საღვებურე ნაწილის უფროსის თანამშეწვეა. მას დამოუკიდებლად აზროვნება და ორგანიზატორული ოპრატორული დეიტის არგუმენტრეზული დატევა შეუძლია. მეორე რანგის კაპიტანი იასონ თუმანიშვილი რუსეთის ფლოტის ისეთი ოფიცრების გვარად არის სახსენებო, როგორებიც იყვნენ ადმირალი ალექსანდრე კოლჩაკი, კონტრადმირალი მხაილ ჩერკესკი, კონტრადმირალი კაპიტანი კორტლისკი და კონტრადმირალი მხაილ კონსინოვი.

ქართველი ოფიცრის მაღალ პასუხისმგებლობასა და ზნეობრივ თვისებებზე წარმოებენას იძლევა 1917 წლის 14 აგვისტოთი დათარიღებული პატაკი, რომელში

წამოვლით ორდულან.

სადესანტო ქვედანაყოფების შემადგენლობაში „ტრაიანეს“ ეკიპაჟიდან 14-კაციანი რაზმი შევიდა. მუზღვაურთა მონაყოლის საფუძველზე თუმანიშვილი დაასკენის, რომ ორდულს დაკავება არა საძრძოლი, არამედ გასაძრავი ოპერაცია გამოდგა, რომელიც ფლტის მხარდაჭერით ჩატარდა. რუსი ჯარისკაცები ხმელეთზე გადასვლისთანავე მაღალიხისა და ქალაქის მცხოვრების ბინების მარცხე გადავიდნენ და ნაღვლის მტრალავე ხომალდზე ეხიდევიდნენ. ამ დროს ნადიოსანზე მეთეი დესანტის უფროსი რადიოთი სახმადილო არტელერიისაგან დახმარებასა და საცეცხლე მხარდაჭერას პანიკურად იხოვდა, რასაც მშველბიანი მოსახლეობის სახლების ნგრევა მოჰყვა.

ცუსიძას შემდეგ...

ქალაქის ბერძენი მოსახლეობა მტრალავე ხომალდთან მებრუნდა და რუსებს წყევლის სოხოვდა, იმის შიშით, რომ თურქები დაბრუნებისთანავე შურს იძიებდნენ. ამ ვითარებით ჯარისკაცებს ისარგებლეს და ძალიაბუზე გადავიდნენ. ქალბების ბაგეშებს ხელიდან სტაცებდნენ, არიმეკდნენ ნივთებსა და ტანსაცმელს და გაუტატურებასაც არ ერიდებოდნენ. ჯარისკაცებს არც სახმელეთით ოფიცრები ჩამორჩნენ, ხოლო მუზღვაურთა მცარერიცხოვან რაზმს ძალიადობის შერყების ძალი არ შესწევდა.

პატაკის ბოლოში ნათქვამია, რომ „ტრაიანეს“ მუზღვაურება თათი არ შვირცხენის და ხმელეთიდან ისეთივე დაბრუნდნენ, რიგორც გალაკიდნენ. „ტრაიანეს“ შემოსევით მოხედდნენ „დაკას“ ორ მატროსის ნაძარცვი ჩამართივს და ორდულან წამყვანილ ბერძნებს გადასცეს.

თუმანიშვილის აზრით, „მომავალში ასეთი ოპერაციების ჩატარებას მხოლოდ რჩეული და რკინის დისციპლინით გამორჩეული ნაწილები თუ შეუძლებდნენ. რადგან რუსეთის არმიას ასეთი ნაწილები არ ჰყავს (მხარცელებსა და მაროდირებს შორის იყვენენ ე.წ. სიკვდილის ბატალიონის ჯარისკაცები შავ-წითელი შვერნიებით), ასეთი ოპერაციები არც უნდა ჩატარებულყო. ოპერაცია, რომელსაც სამხედრო თვალსაზრისით სარგებლობა არ მოჰქვს, რყვის ჯარისკაცებს, არცხვენს რუსეთის სახელს და უღანაშაული მოსახლეობის მსხვერპლს იწვევს. ფლოტმა კატეგორულად და საბოლოოდ უარი უნდა თქვას არმიასთვის ასეთი „ოპერაციების“ ორგანიზებასა და მხარდაჭერაზე“.

ერთხანს მებრუნ რანგის კაპიტანი ისონ თუმანიშვილი დამოუკიდებელი საქართველოში ცხოვრობდა. მასინ საქართველოს სამხედრო ფლოტი არ ჰყავდა

და ამ გამოცილილი ოფიცრის შესაძლებლობათა გამოყენება ვერ მოხერხდა. 1918 წლის 8 ოქტომბრიდან ის სევასტოპოლშია, სადაც გერმანიის სარდლობასთან საქართველოს საზღვაო წარმომადგენლის მოვალეობას ასრულებდა. გერმანიის დამარცხების შემდეგ მებრუნ რანგის კაპიტანი თუმანიშვილი თითრების მოძრაობას კასპის ზღვაში შეუერთდა. 1919 წლის დასაწყისში კასპიის ზღვაში საკმად რთული ვითარება იყო. ბოლშევიკები, თითრები, ბრიტანელები, მუსკატისტები და კიდევ მრავალი სხვანი ათასნაირ ინტრიგას ხლართავდნენ.

1919 წლის თებერვალში დენიკინმა თავის წარმომადგენლად ბაქოში კავალერიის გენერალი ივანე ერეკლე დანიშნა და იქ მოქმედი ყველა რუსული ძალის მოხალისეთა არმიის დაქვემდებარებაში გადმოყვანა დაავალა. ბრძანება კასპიის ზღვის ფლოტილიასაც შეეხებოდა.

ბოლშევიკების შემდეგ მოხალისეთა მხარეს სამსახური კასპიის ფლოტილიის მხოლოდ ორი გემის ეკიპაჟს გამოთქვა, ამიტომ ფლოტილიის კიდევ ერთი შთარებული გემის „ლეიტენანტ შმიდის“ ხელში ჩაგდება გადაწყვიდა. ოპერაციის ჩატარება პეტროვსკში (მასჩაყალა) იგეგმებოდა, სადაც საზღვაო ოფიცერთა ოცეკიანი ჯგუფი ისინ თუმანიშვილის მეთაურობით ეკიპაჟს განაარაღებდა და ხომალდს დააკავებდა.

ტრადიციულმა ბრიტანულმა პოლიტიკურმა ინტრიგებმა მოხალისეებს ოპერაციის ჩატარების საშუალება არ მისცა.

ბოლშევიკების გამარჯვების შემდეგ პირველი რანგის კაპიტანი ისონ თუმანიშვილი ბუდმა პარაკვიამ გადასირილა, სადაც იქვე საზღვაო სამინისტროში პირად შემადგენლობას გაატყებდა და ასევე დროს საზღვაო კაპიტებს ასწავლიდა.

პარაკვიის პერიოდზე ცოტა რამ არის ცნობილი. თუმანიშვილი ამ 80 ენერანტ ოფიცრს შორის იყო, ვინც 1932-35 წლებში პარაკვიის მხარეს ბოლივის წინააღმდეგ ჩაიოს ომში მონაწილევიდნენ. პარაკვიის ზღვაზე გასასვლელი არ აქვს და ომში სამინისტრო ფლოტილიას იყენებდა.

1930 წლის პრავდაში გავერდა თუმანიშვილის ბიოგრაფიის წიგნი „მომხანი ომში“, სადაც აღწერილი აქვს მუ-2 ესკადრის მომზადება-უშვარება, ხომალდები ოფიცერთა ცხოვრება. ცუსიძასე ცოტას ლაბარაკობს, რადგან ბრძობის დასაწყისშივე დაიჭრა. ავტორმა წიგნი ასეხილიის სამხედრო სკოლის კაპიტებს მოუძღვანა.

წიგნი ხელმეორედ 2002 წელს, პეტროვსკში გამოცემილობა „ანტ-პრინტიმ“ გამოსცა.

პირველი რანგის კაპიტანი ისონ თუმანიშვილი 1955 წელს 72 წლის ასაკში ასუხისინში გარდაიცვალა.

თუმურ ჩანანიძე

იც მებრუნ რანგის კაპიტანმა ისონ თუმანიშვილმა დამხმარე კრეისერ „იმპერატორ ტრაიანეს“ მეთაურობის დროს შავი ზღვის ფლოტის კრეისერების ბრიგადის მეთაურს გაუგზავნა.

1917 წლის II ავგისტოს ანტილიის სანაპიროზე, ქალაქ ორდულს რაიონში, რუსეთის არმიამ ჩაატარა ოპერაცია, რომლის მიზანი დესანტის საშუალებით ქალაქში თურქების არმიის საწყობებისა და ძრავების ქარხნის განადგურება, გამზადებული ძრავებისა და პორტში ფელეუების ხელში ჩაგდება იყო.

ფლოტს სადესანტო რაზმისათვის საცეცხლე მხარდაჭერა უნდა გაეწია და ანგარები დაენერა, რომლის შესახებაც აფერტურული ინფორმაცია არსებობდა.

ოპერაციამ ფლოტიდან მონაწილეობდნენ: დამხმარე კრეისერები „დაკია“ და „იმპერატორ ტრაიანეს“, 4 საესკადრო ნადიოსანი, 2 სწრაფსილიანი კატარა და მტრალავე ხომალდი სადესანტო ქვედანაყოფები.

დავალბა რთული არ ჩანდა, რადგანაც ქალაქი დაუცველი იყო. დესანტის გასვლა ტრაპიზონიდან იგეგმებოდა და მასში მონაწილე ჯარისკაცებს ერთი თვით ადრე მიიღეს შეკვეთები, თუ რა საქონელი უნდა

ჯუჯა

წყალქვეშა ნავები

ოპერატიული და პერსპექტიული

XXI საუკუნის არმიების შეიარაღებაში სულ უფრო დიდ ადგილს იკავებენ უეცრაჟო საფრენი აპარატები, კატარღები თუ საბრძოლო მანქანები. საბჭოთა კავშირში ასეთი აპარატების შესაქმნელი ერთ-ერთ პირველი ექსპერიმენტი გასული საუკუნის 30-იან წლებში ჯუჯა წყალქვეშა ნავზე ჩატარდა.

1921 წლის აგვისტოში პეტერბურგში სამხედრო ტექნიკისა და შეიარაღების ახალი ნიმუშების შესაქმნელად „ოსტეხბიუროს“, ანუ განსაკუთრებული ტექნიკური ბიურო ჩამოყალიბდა. ბიუროს სათავეში ნიჟური გამოჭონებული და კონსტრუქტორი ვლადიმერ ბეკაური ჩაულა.

„ოსტეხბიუროს“ ერთ-ერთი განყოფილება პერსპექტიულ სამხედრო-სახლავო შეიარაღებაზე მუშაობდა. სწორედ აქ დაბრუნდა ერთადერთი, 8,5 ტონა წყალწყვის ე.წ. „ავტონომიური წყალქვეშა სპეციალური გემი“ პილოტირებული და რადიომართვადი ვარიანტი. 1936 წელს ლენინგრადის ერთ-ერთმა ქარხანამ ირი „ავტონომიური წყალქვეშა სპეციალური გემი“ ააგო და ქარხნის პირობებში გამოცადა.

რადიომართვად ვარიანტში ჯუჯა ნავი, ფაქტობრივად, მართვად ჭურვს წარმოადგენდა და მის სამიზნეზე გაყვანას გემიდან ან თვითმფრინავიდან გატყუებული რადიობრძანებები უზრუნველყოფდა. გამოცდები წარმატებულად დასრულდა და „ავტონომიური წყალქვეშა სპეციალურ გემზე“ მუშაობა შეწყდა.

1936 წლის ოქტომბერში შვედეთში „ოსტეხბიუროსში“ შექმნილი მჭიდრო ჯუჯა ნავი, ე.წ. „ავტონომიური წყალქვეშა ნავი“, სახელად „პიგმეი“ გამოცადა. წყალზე და 19 ტონა წყალწყვის „პიგმეის“ ოთხკაციანი ეკიპაჟი ემსახურებოდა და ორი 450-მილიმეტრიანი ტორპედო ჰქონდა.

გამოცდები ძალზე გაჭიანურდა. „პიგმეის“ მეთაურის ინფორმაციით, ნავზე სასიცოცხლო პირობები უკარგესად მძიმე იყო, — მუდმივი ვიბრაცია, დანადგარების

შეზოიდან სისტემატური გამოხვლა და ხმაურიანი დიზელის ძრავა, რომლის ხმა რამდენიმე მილის მანძილზე ისმოდა, ისედაც ვიწრო სივრცეში მყოფ ეკიპაჟს აუტანელ გარემოს უქმნიდა. სატორპედო იარაღის გამოცდა კი ღამის კატასტროფით დასრულდა.

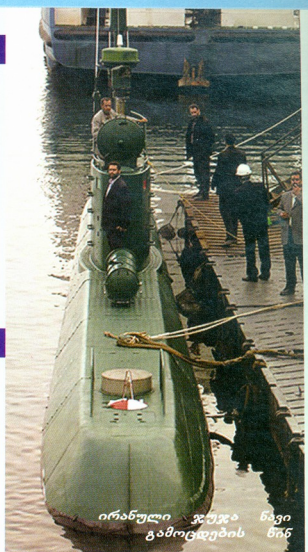
ურთოფითი შეფასებების მიუხედავად, 10 „პიგმეის“ აგება მაინც გადაწყდა, ხოლო ნავში გამოვლენილი ხარვეზები ბეკაურის დაპბრალდა. ქართველი გამოჭონებული დიჟიტორს, ქვეყნის დაღალი დასწამეს და 1938 წელს დახვრიტეს.

მას შემდეგ საბჭოთა კავშირში ჯუჯა წყალქვეშა ნავებზე მუშაობა დიდი ხნით შეწყდა.

მეორე მსოფლიო ომში რამდენიმე ასეული ჯუჯა წყალქვეშა ნავი მონაწილეობდა. მაგრამ ამას ზღვაზე ომის მიმდინარეობაზე გააღენა არ მოუხდენია. მიზეზი, არასაიმედო ტექნიკასთან ერთად, სადაზვერო ინფორმაციის ნაკლებობა იყო. ხშირად ბილიტებს პორტებში ან ზღვაში აჩრებულ ზუსტ ვითარებაზე მონაცემები არ ჰქონდათ და ბრძამ მოქმედებენ. ამასთან, ამერიკისა და მისი მოკავშირე ქვეყნების ფლიტებს წყალქვეშა ნავებთან ბრძოლის ძლიერი საშუალებები ჰქონდათ, რაც ეკიპაჟებს მოქმედებას კიდევ უფრო ურთოფებდა.

ომის შემდგომი 10-15 წელი ჯუჯა წყალქვეშა ნავების ახალ გარემოებებში გამოყენების გააზრებას დასჭირდა. პარალელურად, მიმდინარეობდა კონსტრუქციების დახვეწა, თუმც შექმნილი მოდელები ომისდროინდელი ნაგებისსაგან დიდად არ განსხვავდებოდა.

წყალქვეშა ნავების ძენა-ბრძოლის

უახლესმა საშუალებებმა ჯუჯა ნავების დამპროექტებლები მკაცრი ტექნიკური მოთხოვნების წინაშე დააყენა. საჭირო გახდა ჩაყვინთვის სიღრმისა და წყალქვეშა ცურვის სიზორის გაზრდა, ხმაურის შემცირება, შენიღების ხარისხის ამაღლება და სხვა მასსათიებლების გაუმჯობესება.

თანამედროვე ჯუჯა ნავებში უკვე გამოიყენება ხმაურის ჩაბმობი შიდა მექანიზმების სადგარ-ამორტიზატორები, დახურული ციკლით მოშუშავე ძრავები, სადაც გამოშუშავებული აირები გასუფთავება-ნივტრაციის შემდეგ ისევ ნავში რჩება, კონდიციონერები, სანაფეცარი და კავშირის უახლესი აპარატები. ნავების კორპუსები სპეციალური საფრით იმოსება, რომელიც არეკლდ პიღრაკუსტიკურ სიგნალს ამცირებს. მიმდინარეობს საკლევ-საკონსტრუქტორი მუშაობა მცირე გაბართვის ბიროფული რეაქტორის შექმნისათვის, რითაც ნავების სამოქმედო დაიპაზონი და შესაძლებლობები კიდევ უფრო ამაღლებია.

ახალი მსაღლების და ტექნიკური სისახლეების გამოყენების შედეგად ჩაყვინთვის სიღრმე 100-დან 200 მეტრამდე გაიზარდა, ხოლო ზოფიერი ნავს ბევრად მეტ სიღრმეებზე ჩაღწევა შეუძლია. 120 მიღამდე მოიმატა დელექტროძრავების წყალქვეშ ცურვის სიზორიც, ხოლო დახურული ციკლით მოშუშავე ძრავებით კი 300-320 მიღამდე. წყალზევით ცურვის სიზორე 6-20 მიღს აღწევს. წყალქვეშა სიჩქარე 6-12 კმანის და წყალზელა კი

7-8 კანონის ფარგლებში მერყეობს. ავტონომიური მოქმედებისათვის ნაგებზე საკვების, სასმელი წყლისა და საწვავის რესურსები 10-დან 20 დღემდეა გაზრდილი.

მრავალფეროვანი განსა შეიარაღება, სადაც 6-10 წყალქვეშა მებრძოლის გადსაყვან სპეციალურ საშუალებათა ერთად შულის ტორპედოები, სხვადასხვა სიძლიერის ნაღბები, ფიქტებადი მუხტები და 122-მილიმეტრიანი უმართავი რაკეტული ჭურების გამშვები კონტეინერები, „ზედაპირი-ზედაპირი“ კლასის ხომალდ-საწინააღმდეგო ფრთოსანი რაკეტები.

ზოგიერი საბრძოლო ნავს წყალქვეშა სიბიბო-სამამველო ოპერაციებში მონაწილეობისათვის საჭირო საშუალებები და სპეციალური მანიპულატორებიც აქვს.

ჯუჯა ნავები სპეციალური პროექტით აგებული 150 ტონამდე წყალწვევის ნაგებია. პატარა ზომების გამო ის მოქმედებს იქ, სადაც ჩვეულებრივ წყალქვეშა ნავის გამოყენება ძნელია. მაგალითად, თავიხველ წყლებში ამ მონაწილედვის ბაზუხის ახლოს. გამოყენებისათვის ხელსაყრელ რაიონებად ითვლება საპრსეთის ყურე, წითელი, ხმელთაშუა, ჩრდილოეთისა და ბალტიის ზღვები, მოზამბიკის სრუტე. მათი დანიშნულება სამხედრო-საზღვაო ბაზებში, პორტებსა თუ სადგომებში შედრწევა და სადაზერო-დივერსიული ოპერაციების ჩატარება.

ჯუჯა წყალქვეშა ნავების მშენებლობაში წამყვანი პოზიცია იტალიურ ფირმა „კოსმოს“ უკავია. იტალიური პროექტით აგებული ნაგები კოლუმბის, სამხრეთ კორეისა და ჰაკისტანის სამხედრო-საზღვაო ფლოტებში ირიცხება.

საინტერესო პროექტი შექმნა ოგოსლაკურმა ფირმა „ბროლისლიტმა“. ქალაქ სანტოში აგებული MD-100 ტიპის ჯუჯა წყალქვეშა ნავები ერთხანს ოგოსლაკიის ფლოტის სიაშიც იყო.

პირველი ოგოსლაკიური ჯუჯა ნავი „ტისა“ მწებრში 1985 წლის მისში ჩაღდა. მის მოჰყვა „უნა“, „ზეტა“, „სოკა“, „კუპა“ და „ეპარდარი“. ოგოსლაკიის დაშლის შემდეგ, 1991 წლის ოქტომბერში, „სოკა“ ხორვატიის საზღვაო ძალებში „ველიტის“ სახელით ჩარიცხა და 14-წლიანი სამსახურის შემდეგ, 2005 წელს ჩამოიწერა.

MD-100 ტიპის ჯუჯა ნავის წყალწვევა 88 ტონაა, ცურვის სიშორე 4 კანძით დაახლოებით 200 მილია, ჩაყვინთვის სიღრმე 120 მეტრი; ეკიპაჟი 6 კაციისაგან შედგება. ნავის პორტზე 6 წყალქვეშა მებრძოლების გადასაყვანი ორადგილიანი ან ერთადგილიანი აპარატები თავსდება. ამისთან, გათვალისწინებულია სპეციალური ავადმედი 250 კილოგრამამდე მავნებური ნაღბების ტრანსპორტირებისთვის.

ოგოსლაკიელებმა ამ ტიპის 6 ნავი ლიბიასა და 1 შვეციას მიჰყვეს. ევვიპტესაც აქვს 2 ნავის ყიდვის სურველი, მაგრამ ჩერნოგორიის ხელისუფლება ხუთივე ნავის ერთად გაყიდვას აპირებს.

ჯუჯა ნავების დიდი ფლოტილია შექმნა ჩრდილო კორეამ. მასში შუდის 325 ტონა წყალწვევის „სანგო“-ს ტიპის 28 და 110 ტონა წყალწვევის „ოგო“-ს ტიპის 40 ნავი. ჩრდილო კორეა ჯუჯა ნავების სამხრეთ კორეის პორტებისა და საზღვაო ბაზების წინააღმდეგ გამოყენებასა და მისი საეაგრო ნაოსნობის მოშლას გეგმავს. ზღვაში ამ ფლოტილის უზრუნველყოფა-მხარდაჭერისათვის 8 სალოკანი საეაგრო გემი საგანგებოდ გადააკოეს.

ჩრდილოკორეელებმა ნაგები სხვა ქვეყნებისთვისაც ააგეს. 1997 წელს 2 წყალქვეშა ნავი ვიეტნამს და რამფინიე კი ირანს გადაეცა.

ჩრდილოეთის არც სამხრეთ კორეა ჩამორჩება. „ჰონდამ“ 1983-88 წლებში 175 ტონა წყალწვევის KSS-1 ტიპის 3

ჯუჯა ნავი ააგო. ნაგები ორი 533-მილიმეტრიანი სატორპედო აპარატით არის აღჭურვილი და 6-კაციანი ეკიპაჟი ემსახურება.

სამხრეთ კორეის ფლოტის შემადგენლობაშია ფირმა „კოსმოსის“ SX 756 ტიპის 8 ნავიც. 83 ტონა წყალწვევის ნაგები ორი 533-მილიმეტრიანი სატორპედო აპარატზე აქვს.

სამხრეთ კორეის ნაგების დანიშნულებაა სპეციალურ ოპერაციებში მონაწილე ძალების მხარდაჭერა და სანაპირო ზოლის პატრულირება.

კიდევ ერთი სახელმწიფო, რომელიც ჯუჯა ნავების დიდი ფლოტილის შექმნას გეგმავს, ირანია. 2005 წელს ირანმა განსაკუთრებული საბრძოლო თვისებების მქონე, წყალქვეშა მებრძოლია გადასაყვანი, ხომალდ-საწინააღმდეგო რაკეტებითა და ტორპედოებით აღჭურვილი შემუშნეული წყალქვეშა ნავის შექმნის შესახებ აცნო მისფლოსი. 2007 წლის ზამთარში ნავი ირანის სამხედრო-საზღვაო ძალების სწავლებაში გამოჩნდა.

ნავის წყალწვევა 120 ტონაა და ორი 533-მილიმეტრიანი სატორპედო აპარატზე აქვს. დაწყებულია მისი სერიული მშენებლობა. ირანელ სამხედროთა აზრით, მისი აღმუცა იქნება საპრსეთის ყურეში დიდი აბოციის ქვეყნების ხომალდებზე მასობრივად შეტევა.

აღრე ცნობილი იყო, რომ ირანის ფლოტის კასისი ზღვაში ჩრდილო კორეიდან მიღებული 3 ჯუჯა ნავი ჰყავდა.

საბჭოთა კავშირმა ჯუჯა წყალქვეშა ნავებზე მუშაობა 1966 წელს განახლა და 1972-73 წლებში 907 პროექტის სველი ტიპის წყალქვეშა ნავი „ტრიტონ-1“ გამოიღვა. ნავის წყალგამტარ კაბინაში მყოფ ორივე პილოტის მყვინთავის კოსტიუმი აცვია და ნავის დატოვება დეკომპრესიის გარეშე შეუძლიათ. „ტრიტონ-1“-ის წყალწვევა 3,7 ტონა, ჩაყვინთვის სიღრმე 40 მეტრი და ცურვის სიშორე კი 6 კანძით 35 მილია. 1971-80 წლებში სერიულად 32 „ტრიტონ-1“ აგო.

დაახლოებით იმავე პერიოდში 908 პროექტის ასევე სველი ტიპის წყალქვეშა ნავი „ტრიტონ-2“ შეიქმნა. 15,5 ტონა წყალწვევის ნავზე მყვინთავის კოსტიუმ-ჩატოული 6-კაციანი ეკიპაჟი თავსდება. საბჭოთა ფლოტისათვის 1972-85 წლებში 13 „ტრიტონ-2“ აშენდა.

საბჭოთა ჯუჯა ნავების მოვალეობა იყო: პორტებისა და რეიდების აკვტორიებში პატრულირება, წყალქვეშა დივერსანტებისა და მშვერავების ძებნა, წყ-

ჩრდილო კორეელობა ჯუჯა წყალქვეშა ნავი ავიარის შემდგ

საპროტონ ტრიტონი

აღქვეშა ნაღებისა და დივერსიული სა-
შუალებების ფარული დაცემა, წყალქვე-
შა დივერსანტების გადასხმა-ევაკუაცია,
ფსკერის კვლევა, წყალქვეშა კომუნიკა-
ციების მომსახურება და ა.შ.

„ტრიტონები“ საბჭოთა ოთხივე ფლო-
ტისა და კასპის ზღვის ფლოტილიის
შემადგენლობაში შევიდნენ და სამსახ-
ური 1991 წლის შემდეგ დასრულეს.
ამჟამად მწყობრში არც ერთი „ტრიტონ-
ი“ აღარ არის.

ბაქოს გარეუბანში, ზიზის რაიონში,
ახლაც ფუნქციონირებს აზერბაიჯანის
სამხედრო-საზღვაო ძალების წყალქვეშა
მებრძოლთა მოზადების ცენტრი. აზერ-
ბაიჯანმა კასპის ზღვის ფლოტილიიდან
რამდენიმე „ტრიტონ-IM“ და „ტრიტონ-
2“ დაიტოვა, რომლებსაც აზერბაიჯანელი
მუხრანურები ახლა ნავთობმოპოვებელი
პლატფორმებისა და სარეწების ტერორ-
ისტებისაგან დასაცავად იყენებენ.

საბჭოთა კლასიფიკაციათა ენჯეა წყ-
ალქვეშა ნავებს მიეკუთვნებოდა პროექტი
865 „პირანიით“ აგებული ნავები MC-
520 და MC-521. პირველი მწყობრში
1988 წლის 30 დეკემბერს, მეორე კი
1990 წლის 25 დეკემბერს შევიდა. პირვე-
ლი და „პირანიების“ ასრები 1997 წელს
გახდა ცნობილი, როცა ნავები ჯერ კიდევ
ბალტიის ფლოტის შემადგენლობაში
ირიცხებოდა.

„პირანის“ კორპუსი ტიტანისაგან
არის დამზადებული. ჩაყენთვის მაქსი-
მალური სიღრმე 200 მეტრია. 218 ტონა
წყალწვევის ნავს 3-კაციანი ეკიპაჟი ემ-
სახურება. ავტონომიურობა 10 დღეზე
გაითავსება. შეუძლია 60 მეტრ სიღ-
რმამდე 6 წყალქვეშა მებრძოლის წყალქვეშ
გადასხმა-დაცემა. როგორც ცნობილია,
მსუბუქე მცენითვის კოსტუმით წყალქვე-
შა აპარატის დატოვება 60 მეტრ სიღ-
რმამდე შესაძლებელი, ისაც ლეკობრების

დაცემა. გარდა ამისა, „პირანის“ ნაღები
და 533-მილიმეტრიანი 2 ტორპედო აქტი.

XX საუკუნის მეორე ნახევრის კონ-
ფლიქტებში ჯუჯა წყალქვეშა ნავების
გამოყენების თაობაზე ძალზე შწირი ინ-
ფორმაცია მოიპოვება, რაც ოპერაციათა
ვანსაკუთრებული ხასიათით და ნავების
ნაკლებად გამოყენებით უნდა აიხსნას.

ოუგოსლავიის საბოქალაქო ომის დროს
ხორვატებმა წყალქვეშა მებრძოლების გა-
დასაცვანად „მაღის“ ტიპის წყალქვეშა
მებრძოლთა გადასაცვანი აპარატი რადი-
ომართვად ტორპედოდ გადააკეთეს და
1991 წლის ნოემბერში სერბების 142
ტონა წყალწვევის „პირანის“ ტიპის საპა-
ტრული კატარა და მნიშვნელოვნად დაა-
ზიანეს.

1999 წელს ოუგოსლავიის წინააღ-
მდეგ NATO-ს მიერ დაწვეული ოპერ-
აციის დროს ჩრდილოატლანტიკურმა
ალიანსმა ბულგარია წინასწარ გააფრთხ-
ილა, რომ ჯუჯა ნავების გამოყენების
შემთხვევაში ოუგოსლავიის საზღვაო
ძალები ვანადგურდებოდა. გაფრთხილე-
ბამ იმოქმედა და ოუგოსლავიელებმა ჯუჯა
ნავების გამოყენებისაგან თავი შეიკავეს.

ჯუჯა ნავებს იყენებდა ჩრდილო კო-
რეა სამხრეთული თანამოძებების წინააღ-
მდეგ. ამ საიდუმლო ოპერაციათაგან ერთ-
ერთი, ბოლო, ტრაგიკულად დასრულდა.
1996 წლის 17-18 სექტემბერს, დამთი,
სამხრეთ კორეის ადმოსლავთი სანაპიროზე
მღებარე ქალაქ კანინის (ჩრდილო კო-
რეის საზღვრიდან 120 კილომეტრით არის
დამორბეული) მახლობლად სექციაგაფრთხ-
ის შესრულების დროს ჩრდილოკორეელთა
წყალქვეშა ნავი კლდეზე გაიჩინა. ნავის
ბორტზე II მუხრანურთან ერთად 14 სუ-
კრანზელი იმყოფებოდა. მუხრანურებმა
სიცოცხლე თვითკლდეობით დასარულეს,
ხოლო სუკრანზელებმა ჩრდილოეთისაკენ
გაღწევა სცადეს. სამხრეთკორეელებთან

შეტაკებებში 13 მთვანი დაიღუპა, მს-
ოლოდ ერთმა მოახერხა სამშობლოში
დაბრუნება.

ამჟამად ჯუჯა წყალქვეშა ნავებს უმე-
ტესწლოდ საბოქალაქო დანიშნულება აქტი,
ვიღერ სამხედრო და ხშირად იყენებენ
ზღვის სიღრმების საკვლევად, წყალქვე-
შა ნავებების დაივლიერება-მომსახ-
ურებისთვის, წყალქვეშა ექსკურსიებში
და ა.შ.

ბოლო დროს ჯუჯა წყალქვეშა ნავე-
ბით ნარკოტიკების მსხვილ მწარმოებელთა
დაინტერესება შეიძწინება. 2006 წლის
ნოემბერში ამერიკის სანაპირო დაცვამ
კოსტა-რიკასთან დააკავა 15 მეტრი სი-
გრძის წყალქვეშა ნავი სამკაცანი ეკი-
პაჟით, რომელსაც 3 ტონა კოკაინი კოლუმ-
ბიიდან გადმოჰქონდა.

მიმდინარე წლის ავვისტომში მექსი-
კა-გუატემალის საზღვრიდან 480 კილო-
მეტრში მზერავდა თვითმფრინავმა წყ-
ალქვეშა ნავი შეამწინა. ამერიკული ხომ-
ალდის გამოჩენის შემდეგ ეკიპაჟმა ნარკო-
ტიკები გადაყარა და ნავი ჩაიძირა, — 5
ტონა კოკაინი დანიშნულების პუნქტამ-
დე არ მისულა.

ნარკოტიკების ტრანსპორტირების
მიზნით ჯუჯა წყალქვეშა ნავების არა-
ლევალური მშენებლობის სამი შემთხ-
ველიდან ორს ადგილი კოლუმბიაში, ხოლო
ერთს კი სამხრეთ ინდოეთში ჰქონდა.

ჯუჯა ნავებს წყალქვეშ მოგზაურის
ტიპის მოყვარულებიც ავებენ. 2007 წლის
4 ავვისტოს ნოუ-იორკის პორტში პოლი-
ციამ ფიცრებისა და მინის ბოჭკოსაგან
აგებული გასაგერი რუხინის ნავზე მიმ-
ხული თვითნაკეთი უცნაური წყალქვეშა
ნავი შეამწინა, რომელზეც ბრიტანული სამე-
ზაურეო ლინერ „ქუინ ელიზაბეტ II“-ის
მახლობლად ირწყვოდა. პოლიციელებმა
ეკიპაჟი, — ამერიკული მსატარეო ფლო-
იპ რაილი და მისი ორი მეგობარი დააკა-
ვეს. ერთ-ერთმა თავი დევეი ბუნშელის შთა-
ბეჭეტისაგან წარმოადგინა. პოლიციელებს
განცხადებდნენ, ეკიპაჟი და წყალქვეშა
ნავი ტერორისტულ საფრთხეს არ წარ-
მოადგენდა. მას შემდეგ განჩნდა რეკლამე-
ში პირადი საჩვენებლობის მიზნით ჯუჯა
წყალქვეშა ნავების შთავაზებით. ერთი
პოლანდური ფირმა და ინტერესებულ
პირებს სთავაზობს ერთ და ორადგილიან
ნავებს, რომელთაც 50 მეტრზე ჩაყენოვა
და წყალქვეშ 2,5 საათი დაყოფინება შეუ-
ძლიათ. ნავის ღირებულება 125 ათასი
დოლარია და ტრანსპორტირებისათვის
აუცილებლად იახტა ესპორიობა.

1	2	3	4	5
6				
	7		8	

9	10	11		
13				
15				
17		18		

12				
14				
16				
19				

20	21	22	23	24
25				
26				
27		28		
29				

კრისპორტი

თარგზულად: 1. აშშ-ის თავდაცვის უწყება; 6. ამერიკული რევოლვერი; 7. ფიფას პრეზიდენტი; 9. ნატოს ვარების ქართველი სარდალი; 13. გიორგი დანელიას ფილმი; 14. ავსტრიული პისტოლეტი; 15. ამერიკული უბილოტო საფრენი აპარატი; 16. სურთომომღერების ძეგლი დასავლეთ საქართველოში; 17. ლოკატორი; 19. „პიუნდაის“ მოდელი; 21. ესპანური რევოლვერი; 24. მეშკიდირე; 25. ამერიკელი მწერალი; 26. ტერორის-

ტი თეიმიკვლევი; 27. ერთკუზიანი აქლემი; 29. წვერი ადგილობრივი მოსახლეობისგან შემდგარი შეიარაღებული რაზმისა, რომელიც დამოუკიდებლად მოქმედებს მტრის ზურგში და ანადგურებს ცოცხალ ძალას და ტექნიკას.

ხვეულად: 1. იტალიური პისტოლეტი; 2. კენიის დედაქალაქი; 3. ჯარის ნაწილი, რომელიც მიდის მთავარი ძალების წინ; 4. გერმანიის სადაზვერუო ზომალდის ტიპი; 5. სწრაფი

შეტევა მოწინააღმდეგეზე; 8. ხელოვნური ენა; 9. გერმანული პისტოლეტი; 10. გერმანული საბრძოლო ტანკი; 11. ბელგური პისტოლეტი; 12. თურქული პისტოლეტი; 14. მეფის ზედისუფლების მანიშნებელი საგანი; 18. ესპანეთის ფეხბურთის გუნდი; 20. ლითონის ნიშანი ფორმის ქელზე; 22. აშშ-ის საზღვაო-კეითი ვარების ავიაბაზა; 23. ამერიკული ავიაბაზა აშშ-ის კონტინენტურ ნაწილში; 28. საპაერო ბრძოლის ოსტატი.

ჯერალდის წინა ნიშნში გამოტყვევებული „არსნალოვრდის“ პასუხზე: **თარგზულად:** 6. ესკადრილია; 7. აუტომტეტი; 8. ტირი; 9. კეტლენი; 12. უზი; 13. ომი; 15. ნავი; 18. ოცილია; 19. რენი; 20. კატლეტი; 21. ერმაკი; 22. გესტაპო; 24. ალიტალია; 26. სპა; 27. ბრიგადა; 29. ზნი; 30. ილია; 31. კინოკი. **ხვეულად:** 1. დესანტი; 2. სკუტერი; 3. არკებუზი; 4. ელცინი; 5. მანიპული; 9. კონსტერგი; 10. ლეიტენანტი; 11. ემელინი; 16. მოსკოვი; 17. მენდოსა; 23. პინდადი; 24. ალავეზი; 25. ბრედა; 28. გვა; 29. ზრო.

ყველაზე

გრიყვუნდალ ჩალენილი

დაწაფაწაფა

პრეკენდენტი №10

ქალბატონი სკაუტია შერგაზუხ დაპატმირეს. ის თავისი მონატრებული შვილის სანახაფდ ზუსტად იმ დროს მივიდა ბანკში, როცა პოლიციელები ბაეშვებს ნარკოტიკების აღმოსაწრნად დაგეშილი მაქებარი ძაღლის მუშაობას აწვევდნენ. საინტერესო სანახაობამ ქალბატონიც გაიტაცა და შემოფარგულ ადგილს მიუახლოვდა, მოულოდნელად მაქებარი ქალის ზღაწანთას ეცა - მასში მაიხუანით საეკ კოლოფი აღმოწნდა...

პრეკენდენტი №9

სანადირო თოფით შვიდარღებულ ახალგაზრდა მღაწაწაში შვიდა და გამყიდველ ქალს საღაროს შემოსავლის თავის ჩანთაში ჩალაგება უბრძანა. მას შემდეგ, რაც გამყიდველმა უსიტვეოდ შესარულა მისი ბრძანება და მანაც ფულით საეკ ჩანთას თავი მოუკრა, მმარცველის ყურადღება დაზღზე ვისკის მოზრდილობა ბითლმა მიიქცია. ალბათ, იფიქრა, ფულს ერთი ბითლი ვისკიც რომ მიეყოლო, არაფერი დამყიდვებო, და გამყიდველს ვისკის ჩაბოღება სოსოვა, მაგრამ უარი სტკიცეს. გამყიდველმა უთხრა, თქვენ ძალზე ახალგაზრდა ხართ, მე კი ქაწანი მიკრძალავს 21

ჩვენ ადრე სხვადასხვა ყურის დანაშაულსა და დანაშაუვებზე ვწერდით, დანყებული ტერორისტები და დამთავრებული ბანალური მადიოზებით. ახლა გვინდა ისეთი დანაშაუვები წარვადგინოთ თქვენს სამსჯავროზე, რომელთაც, უბრალოდ რომ ვთქვათ, ინეტლექტი ნაულხდა აქვთ. პრეკენდენტები ჩვენის შუხღულებსიამებრ დავაყვეთ, თუმც ვინმესთვის „მეორე ადგილის“ მიყუთვნება ნამდვილად ძნელია, ყველა მათგანი „პირველობის“ ღირსია...

წელზე უძცროსი ალკოჰოლიანი სასმელი გაავატანო, თქვენი ვულითოსვის საწმასწურს ვერ დავკარგავო. ხანმოკლე კამათის შემდეგ შურთაცხოვილმა მმარცველმა, - როგორ თუ არასრულწლოვანი გვინფარო, - ვიბეზე ზელი გაიკრა და გამყიდველს აეტომობილის მართვის მოწმობა გაუწოდა. რაღა უნდა ექნა გამყიდველს, ვისკიც შურუფთა მმარცველს, თუმც მანამდე საფუძვლიანად შეისწავლა საბუთი და დამიანსოვრა მართვის მოწმობაში მითითებული მმარცველის სახელი, გვარი და მისამართი. დოღდაია „სრულწლოვანი“ მისევე ბინაში სწორედ იმ დროს დააპატმირეს, როცა ვისკის ბითლის გახსნას აპირებდა, ფულით საეკ ჩანთაც იქვე იატაკზე იღო...

პრეკენდენტი №8

ერთმა ქალმა პოლიციას შეატყობინა, მანქანა მომარგეს, სადც სხვა ნივთებთან ერთად მობალური ტელეფონიც იყო. მორიგე ნომერი ჩაწერა, ცოტა ხნის შემდეგ კი პოლიციის ოფიცერმა დარგკა და მანქანის გამტკიცებელს ასეთი არაკი უამბო: გაზუთში გამოქვეყნებული განცხადების გამო ვრკაცა; დიდი ხანია, თქვენწინარი მანქანის ყიდვაზე ვიცინებობ და თუ ფასსაც

დაუკლებთ, ოცენა ამიხდებო. გამტკიცებულმა ცოტა წაიგავრა, მაგრამ მალე დათანხმა ფასზე და შეხვედრის ადგილც დათქვეს. შეხვედნენ... მამ რა ევინა?!

პრეკენდენტი №7

(ქართველებმაც უნდა გაითვალისწინონ...)

ერთი ინგლისელი მძლოლი ავტომატურმა რადარმა დარღვევის დროს გამოიჭირა. რადრინებე ხნის შემდეგ მან პოლიციისგან ფოსტით 40 გირანგა სტრერლინგის საჯარამო ქვითარი და თავისი მანქანის ფოტოსურათი მიიღო. ნაცკვლად იმისა, ვარამა გადაეხდა, პოლიციას გუგუზუნად ფოტო, რომელზეც 40 გირანგა სტრერლინგი იყო გამოსახული. გაცივად რადრინებე დღე და მძლოლმა ისევე მიიღო კონვერტი პოლიციიდან, ამჯერად მასში ზელობრიკლების ფოტოსურათი იღო. ამ ფოტოს - დიდი ზომქმედების ძალა აღმჩანდა, - ამბრღვევმა ვარამა იმავე დღეს გადაიხდა.

პრეკენდენტი №6

(ნადლი შედვერი)

ერთ დღეს ერთმა ამერიკელმა მოქალაქემ ბანკის გამარცხვა გადაწყვეტა. მივიდა BANK OF AMERIKA-ს ერთ-ერთ ფილიალში და დეპოზიტური ანაბრის ბლანკზე მიავლანა: „ის ძარცვაა! ბითლი ფული ამ პაკეტში ჩადე და მოკეტქორიო...“, რის შემდეგაც პატიოსნად ჩადე ერთ-ერთ საღაროსთან საკმოდ გრძელრიგში. რიგში დღომისას ეკვე მოეხდა, ვინმეზე ხომ არ დამინახა რა დავწერე, შეიძლება უკვე პოლიციისაც გამოუმძახეს, თანც რაზღლა რიგაო და ბანკიდან გავეღა, - გბოს მთორე მხარის მღბარე VELLE QARGO BANK-ს მთაშურა.

აქ გაცილებით მოკლე რიგი დაზღვა და როცა სარკმელს მიღწეა, ობრატორ გოვრანს თავისი ნაჯღბანი გადასცა. ვოვონა საკმოდ აღლოიანი გამოღვა, ორთოვარაფის მიხედვით ივარაუღა, რომ ამგვარი წერლის დამწერის გონებრივი

ამ ვებბატონმა კაეირებს სახე დაუბოღა, გამყიდველს კი საბუთი წაროდგინა.

განვითარება ბევრით არ აღემატებოდა მაიმუნისას და მშვიდად უპასუხა, წერილის მიღება არ შემოიღია, რადგან BANK OF AMERIKA-ს ბლანკეტი დაწერილილი. თანვე ურჩია, ან წერილი „ფარეო ბანკის“ ბლანკეტზე გადაწერა, ან ქუჩის მკორე მხარეს გადასულიყო, BANK OF AMERIKA-ში.

გაწილებულმა მძარცველმა, რა უცნაურც უნდა იყოს, რჩევა გაიზარა. ავტობრომა გოგონამ კი მამნვე ტელეფონით პოლიციას შტატკობინა გველაფერი. ხუთი წუთის შემდეგ დოლდაპია მძარცველი დააპატიმრეს... მობირდაპირე ბანკის სალონის რიგში.

პრეკენდენტი №5

ქალაქ მიმიგანში, სასამართლო სხდომის დროს, რომელზეც აარაღის უკანონო ტარების ბრალდებით მოქალაქე კრისტოფერ ინსენს ასამართლებდნენ, ევკემიტანლმა განაცხადა, ოდღვრის გარეშე გამხზრიკოს, რახეც პროკურორმა უპასუხა, — თქვენი ქურთუკის ჯიბეზე რადეც უცნაურად იყო გამოხერილი და პოლიციის ოფიცერს ეკვი შეკარა, აარადს ხოი არ მალავსო. ასეთ შემთხვევაში კი მას განხრეკისთვის ორდერი არ სჭირდებოა.

— მტკნარი სიცურა, — თქვა აინსენმა, — განა შეიძლება ამ ქურთუკის ჯიბეში აარაღის დამალვა, — ქურთუკი გაიხადა და მოსამართლეს გადააწოლა. მან ფურადლებით დაათვალიერა აინსენის სამოსი და ჯიბეში კოკანით სავსე პაკეტი უპოვა. სასამართლო სხდომა მხოლოდ 10 წუთით შეწყდა, მოსამართლის და პროკურორის შეუკავებელი სცილ-ხარხარის გამო.

პრეკენდენტი №4

ოკლაჰომა: შეარაგებულ თავდასხმაში ბრალდებულმა დენის ნულტონმა უარი თქვა ადვოკატის მომსახურებაზე და გადაწყვიტა სასამართლო პროცესზე საკუთარი თავი თვითონვე დაეცვა. თავიდან გვე-

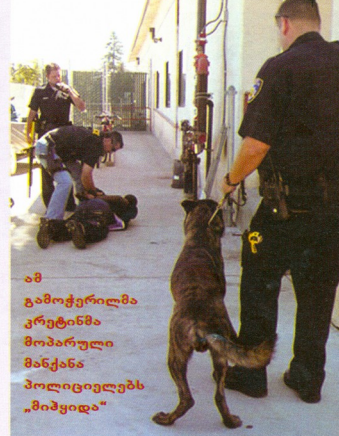
ლაფერი კარგად მიდიოდა, ნულტონი თავდასხმაში მონაწილეობას უარყოფდა და გასამართლებულ საბუთად აღობის ასახელებდა. მაგრამ, როცა პროკურორმა მოწმედ გაძარცვული მაღაზიის მენეჯერი ქლი გამოიძახა და ამ უკანასკნელმა ამოიციო იგი, დენის ნულტონი წამოხტა, სირუქში დაადანაშაულა მოწმე და გულწრფელად, მთლი გულით უთხრა: ეკ, რატომ დავინდე და არ გავიხზვიტე ევ ცარეილი თავი, — მაგრამ უნდა მიხედა შეცდომას და დასძინა, — რა თქმა უნდა, მართლაც მე რომ გვიფილიფიყო, აუცილებლად გავიხზვრეტდი თავსო, მაგრამ გვიან იყო. ნაფიცმა მსჯავულებმა მ წუთში დადგინეს, რომ 30-წლიანი პატიმრობა დენის ნულტონისთვის საესებით საკამრისი იქნებოდა.

პრეკენდენტი №3

დეტროიტ: ქუჩაში მოხიერე ახალგაზრდად ყურადღება მიაქცია პოლიციელებს, რომლებიც ბავშვებს მათ მანქანაში დადებულ ახალ კომპიუტერს უჩვენებდნენ. ახალგაზრდა დაინტერესდა, მივიდა პოლიციელთან და ჰკითხა, როგორ მუშაობს ეს „რადიკო“. სასხენელად და მაგალითის საჩვენებლად პოლიციელმა მართვის მოწმინა გამოართვა და მონაცემები კომპიუტერში შიეტანა. რამდენიმე წუთის შემდეგ ბელოლათს უკვე ხელბორეილი ელო, რადგან კომპიუტერმა მისი ოთხი წლის წინანდელი „ეკაეკაციის“ ამბავი ამოქექა. მას თურმე მისუტის შტატში ადგილად შეარაგებული თავდასხმისთვის ეძებდნენ.

პრეკენდენტი №2

ისევე დეტროიტ: ორი მძარცველი გრანამწერი მოწყობილობებით მოვაჭრე მაღაზიაში შევარდა. ნერვიულად აცეცებდნენ აქეთ-იქით თვალებს და რველურებს ატრიალებდნენ. ერთმა მათგანმა იყვირა: „არავინ განძინე, თორემ ავდილზე გავათავებ!“ როცა მისი თანამოსაქმე სალა-

ამ კამპოტერილმა კრეტეინმა მოპარული მანქანა პოლიციელებს „მიპოვია“

როსენ წავიდა, „სიტყვის პატრონმა“ ავდილზევე გაფრთხიბინა სული.

პრეკენდენტი №1

ერთმა ამერიკელმა ბატონმა იშვითი და ერთობ ძვირფასი სივარები იყდა. ისე ძირი და იშვითი, რომ მათი დაზღვევაც გადაწყვიტა, სხვა გველა ხზოთთან ერთად, ხანძრის საწინააღმდეგოლაც: ერთი ოფიცარი გასულა, რომ ცეც სივარები გაუთავდა, სადაზღვევო თანხის კი ერთი ცენტრც არ ჰქონდა გადახდილი. მანც არ გაიტუნა იხტინობი და სადაზღვევო კომპანიას განცხადებით მიმართა, — სივარები „მცირე ხანძრების სერიათა“ გამო აღარ არსებობსო (ინგლისურ ენაში ცეცხლი და ხანძარი ერთი სიტყვით — FIRE-ით აღინიშნება), მაგრამ სადაზღვევო თანხის გადახდაზე კომპანია უარი თქვა, რადგან სივარების პატრონმა ისინი დანაშაულებესამტერ გამოიყენა. ახჯრად ბატონმა სასამართლოს მიმართა და... მოიგო საქმე. მოსამართლემ სასარჩლო განცხადება, ერთი მხრივ, არასერთოულად მიიჩნია, მკორე მხრივ კი ყურადღება მიაქცია პოლისის, რომლის მიხედვითაც სივარები ცეცხლისგან იყო დაზღვეული და არ იყო დაკონტრეტებული „სასურველი“ და „არასასურველი“ ცეცხლის სახეობა. ასე რომ, სადაზღვევო კომპანიას უსიტყვოდ გადაახდევინეს 15.000 დოლარი „მცირე ხანძრების“ შედეგად განადგურებული ქონების სანაცვლოდ. თუმცე სივარების მოყვარულ ბატონს იმ ფულით ახალი სივარების ყიდვა არ დასცალდა, ზუსტად მამინ, როცა ბანკში ნაღდი ფული აიღო, დააპატიმრეს, — მას ბრალად დასდეს 24 ეპიზოდში (სივარების რაოდენობა) განხრახ ცეცხლის მოკიდების გზით დაზღვეული ქონების განადგურება. შედეგი — 24 თვე საკრიბილედ და 24.000 დოლარი ჯარიმა გახლდათ.

ამას კი „ურიგოდ“ მოუნდა ბანკის გაძარცვა, თუმცა ვერ მიართვეს...

ბულგარული

„კალაშნიკოვის“

და ახრეული სამიზნის ნაკრებები

„წითელი წერტილის“ სამიზნემ
ნახევარსაუკუნოვან AK-ს
ახალი სიცოცხლე ჩაჰბერა

ნაჯვარი

7,62 კალიბრის FR ან FRV თითქმის ყველას უსვრია და ამ „კალაშნიკოვზე“ თითქმის ახალი არაფერია სათქმელი, მაგრამ არა ამ შეთხვევაში. „არსენალმა“ გამოცადა ბულგარული წარმოების „კალაშნიკოვი“ და საუკეთესო შედეგი მიიღო, – 100 მეტრზე მეტი დისტანციიდან ფეხზე ფეხით სროლისას 30-დან 28 ტყევა სამიზნეს (ტანზედა სილუეტი) მოხდა.

ასეთი შედეგის მიზეზი ის კი არ იყო, რომ ბულგარული „კალაშნიკოვი“ საბჭოთა წარმოებისას სვობია, არამედ ის სამიზნე, რეგულირებადი კონდახი და ხელის წინა მოსაკიდი, რომლებიც ისრაველში ებრაელმა სპეციალისტებმა ბულგარულ „კალაშნიკოვს“ დაუყენეს.

დაიწყეთ სამიზნით. იგი „წითელი წერტილის“ ტიპს წარმოადგენს, კოლი-

მეტრიულ სამიზნეში, რომელიც ბულგარულ „კალაშნიკოვს“ სპეციალურ სამეგრზე აირგამყვანი მელის ზეობით უმაგრდება, ინთება წითელი წერტილი. მსროლელს ისეა დარჩენია, წითელი წერტილი მიზანს დასკვას და გაისროლოს.

გაიხსენეთ, როგორ უმიზნებთ „კალაშნიკოვს“, – მისი ორივე სამიზნე ერთმანეთში უნდა ჩასვთ და ისე დაუმიზნოთ მოწინააღმდეგეს. სამი დასამიზნებელი წერტილის ძეხნაში დროც იკარგება და სიზუსტეც. „წითელი წერტილი“ კი საშუალებას იძლევა დამიზნება ელვისებურად მოახდინო. თანაც ლაჭურის მიზანმიმკენებლისგან განსხვავებით, რომ-

ლის გამოხივება შეიძლება მოწინააღმდეგე აღმოჩინოს, „წითელი წერტილის“ მსროლელის გარდა ვერაინი ხედავს. ცალკე აღსანიშნავია ბულგარულ „კალაშნიკოვზე“ დაყენებული რეგულირებადი კონდახი. შეიძლება „კალაშნიკოვის“ „შპობლოური“ ხის კონდახი მოხერხებულაა ხელჩართულ ბრძოლაში ვინმესთვის თავის გასატეხად, თორემ სროლისას მხარზე ძნელად ერგება ებრაელმა სპეციალისტებმა ბულგარულ „კალაშნიკოვს“ მოხსნეს ხის კონდახი და მას გამძლე პლასტმასისგან დამზადებული კონდახი დაუყენეს. ის რეგულირდება როგორც სიგრძეში, ასევე იცვლება მისი

სიმაღლევ, რაც მოსახერხებელია ლოცაზე კონდახის მიხვევისას.

ავტომატს ლულის ქვეშ აქვს სპეციალური ღარები, რომლებზეც შეიძლება დამკრულვს დასაკეცი ფეხები, ღაზერის მიზანმარეხებელი, ტაქტიკური ფარანი ან ხელის მოსაკიდებელი. „არსენალის“ მირ ჩატარებელი გამოცდისას ავტომატს ხელის წინა მოსაკიდებელი ჰქონდა, რაც სროლისას ავტომატის მართვას აუქვჯობესებდა. საერთოდ, მსროლელს თავისი აღნაგობის მიხედვით შეუძლია დაარეგულიროს როგორც კონდახი, ისე ხელის მოსაკიდებელიც.

ებრაელმა სპეციალისტებმა გაითვალისწინეს ისეთი ვარიანტიც, როდესაც „წითელი წერტილის“ კოლიმეტრიული სამიზნის ნაცვლად შეიძლება დაყენდეს ოპტიკური სამიზნე ან ღამის ხედვის ხელსაწყო, ყველაფერი თანხებთანაა დაკავშირებული.

ბულგარული „კალაშნიკოვისა“ და ებრაელი სამიზნის სიმბიოზის გამოცდისას დაიბადა ასეთი აზრი, – შედარებით მცირე დანახარავით (ცერად უფრო მცირე, ვიდრე თანამედროვე დასავლური წარმოების ავტომატური შამიხანა ღირს) შეიძლება ქართული არმიის შეიარაღებაში არსებული „კალაშნიკოვის“ საუკუნეობანი მოდერნიზება, თუკი მათ მქეჩნიკური სამიზნეების ზემოთ „წითელი წერტილის“ კოლიმეტრიულ სამიზნეს დავუყენებთ. არ არის აუცილებელი სამიზნე მაინცდამაინც ისრაელის წარმოებისა იყოს. მთავარია, რომ „წითელი წერტილის“ პრინციპი მსროლელს საშუალებას აძლევს ახლო ან საშუალო დისტანციავზე ბრძოლისას უტყად ამოიღოს სამიზნეში მოწინააღმდეგე და ზუსტად ესროლოს. რეგულირებადი კონდახი, ხელის წინა მოსაკიდი, ასაკეცი ფეხები, ტაქტიკური ფარანი თუ ღაზერის მიზანმარეხებელი ის დამატებითი ატრიბუტებია, რომლებიც ავჯილებს საბრძოლო ამოცანის წარმატებით შესრულებას. პირველ ეტაპზე შეიძლება „წითელი წერტილის“ კოლიმეტრიული სამიზნით ახალნაყიდი „კალაშნიკოვის“ აღჭურვა.

ირბაკლი პლადახვილი

საქართველო

AK

ISSN 1987 - 5061

